ВІСТІ КОМБАТАНТА

3–4

Ню Йорк 1962

ВІСТІ КОМБАТАНТА

КВАРТАЛЬНИК

РЕДАКТОРИ:

І. Кедрин-Рудницький
Ю. Тис-Крохмалюк

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Є. Шипайло, А. Валійський,
Р. Купчинський, В. Будний,
Ю. Лопатинський

ВИДАВЦІ:

Головна Управа Об'єднання
б. Вояків Українців в Америці

Головна Управа Братства
кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ:

Братство Українських Січових Стрільців
Об'єднання к. вояків УПА
Броди-Лев, Інк.
Українська Стрілецька Громада в Канаді

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Аргентина:
Fraternidad de los ex-comb.
de la 1 UD., Curapaligue 760,
Buenos Aires, **Argentina**

Канада-Схід:
M. B. Bihus
219 Montrose Avenue,
Toronto 4, Ont., **Canada**

Канада-Захід:
O. Nawrockyj
544 Aberdeen Avenue,
Winnipeg 4, Man., **Canada**

ЗДА й всі інші краї:
"VETERANS' NEWS", P. O. Box 1184, Church St. Station
New York 8, N. Y., U.S.A.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	0:8:0 .... 0:2:0		**ЗДА**	3 дол.	75 ц.
Австрія	60 австр. шіл. 15		**Канада**	3 дол.	... 75 ц.
Англія	0:6:8 .... 0:1:8		**Німеччина**	6 н. м.	1,10 н. м.
Аргентина	60 пез. .... 15 пез.		**Франція**	8 ф. фр	2 ф. фр.

VETERANS' NEWS, quarterly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.
Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York 8, N. Y. U.S.A.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1962 Ню Йорк Ч.: 3-4 (7-8)

З М І С Т

ДОСЛІДНЕ І ВИДАВНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ

„ПРОЛОГ"

В НЮ ЙОРКУ

ПОРУЧАЄ ТАКІ СВОЇ ВИДАННЯ:

"Digest of the Soviet Ukrainian Press" — щомісячні англомовні огляди різних ділянок життя в Україні, сперті на зясуваннях совєтської преси, друкованої в Україні. Ціна 1 дол., річна передплата 10 дол.

"Prologue" — англомовні збірники присвячені актуальним питанням становища в Україні і в СССР, політиці московського комунізму та визвольній боротьбі поневолених народів СССР. Ціна 1.50 дол.

„Суспільно-політична бібліотека „Прологу". Чотири випуски в рік. Досі появилися наступні випуски:

1. Віктор Петров „Українські культурні діячі Української РСР 1920 — 1940". Ціна 0.75 дол. 2. „Легенда і дійсність". Збірка статтей найвизначніших інтелектуалістів Заходу. Ціна 0.75 дол. 3. Доповідь М. С. Хрущова на XX з'їзді КПРС. Лист українських в'язнів до ОН. Ціна 0.75 дол. 4. К. Кононенко „Наукове дослідження". Ціна 0.20 дол. 5. Дмитро Соловей „Політика ЦК КПРС у плянуванні розвитку та промислових кадрів на Україні". Ціна 0.75 дол. 6. Роман Рахманний „Кров і чорнило". Ціна 0.75 дол. 7. Василь Маркусь і Ярослав Пеленський „Питання національної політики в СРСР". Ціна 0.75 дол. 8. Богдан Кравців „На багряному коні революції" (до реабілітаційного процесу в УРСР). Ціна 0.50 дол. 9. К. Кононенко „Колоніяльний визиск — основа совєтської індустріялізації". Ціна 0.20 дол. 10. „Злочини комуністичної Москви в Україні влітку 1941". Ціна 0.50 дол. 11. Володимир Кубійович і Василь Маркусь „Дві українські енциклопедії". Ціна 1.00 дол. 12. Василь Барка „Правда Кобзаря". Ціна 2.00 дол. 13. „Документи українського комунізму", передмова Івана Майстренка. Ціна 1.50 дол.

ЦІНА УСІХ 13 ВИПУСКІВ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ — 7.00 ДОЛ.

K. Kononenko: "Ukraine and Russia". A History of Economic Relations between Ukraine and Russia (1654-1917). 257 стор. Ціна 4.50 дол. Поручаємо також видання Українського товариства закордонних студій в Мюнхені, в Німеччині.

„Сучасність" — місячник літератури, мистецтва, суспільного життя. Ціна 0.75 дол. Річна передплата 7.50 дол.

Замовлення на усі видання „Прологу" слати на адресу:

W. HRYNIOCH, VETERANS NEWS

P. O. BOX 1184 CHURCH ST. STATION, NEW YORK 9, N. Y., U. S. A.

ДУМКИ НА ЧАСІ

Іван Кедрин

Захмарений овид

Осінь 1962 року почалась в міжнародному житті під знаком густих хмар. Можливо, що українські пацифісти нині також твердитимуть, що „війни не буде" та що це й добре, бо нова війна — кажуть вони — не є в інтересі України. Чи буде війна, чи не буде її — на це можуть відповісти ворожбити, але фактом є, що з кожним роком далі від кінця останньої війни — міжнародні відносини не кращають, а погіршуються. І фактом є, що знову одверто згадується про можливість нової великої війни. Фактом є, що після поставлення в минулому році на ноги двох нових американських дивізій, зголошення бюджету на 50 більйонів дол. та скріплення збройних сил в Західній Европі, през. Кеннеді в своєму зверненні до Конґресу 7 вересня 1962 про покликання під зброю дальших 150.000 резервістів писав: „Ця поновлена авторизація потрібна, щоб уможливити негайну й успішну відповідь — в разі потреби — на виклики в будь-котрій частині вільного світу". Кожному відомо, що Кеннеді зголосив ту вимогу до Конґресу не тому, що йому потрібна була нова авторизація, бо він має право й так покликати до мільйона резервістів, а для підкреслення перед цілим світом погіршення міжнародної ситуації. Кожному теж відомо, що це погіршення настало внаслідку дальшого безперервного наступу російсько-большевицького імперіялізму, що використовує кожну нагоду для перетворювання різних пунктів світу в щораз нові бочки пороху. Нинішніми найактуальнішими бочками пороху є Берлін і Куба. Може хтось легковажити обидві ці проблеми, проте фактом є, що у зв'язку з ними совєтська деклярація з 11 вересня ц. р. вжила 13 разів слово „аґресія" та 11 разів слово „війна", не згадуючи про різні інші квітки большевицької фразеології.

На пленумі Генеральної Асамблеї ОН 21 вересня 1962 міністер закордонних справ СССР Андрей Громико виразно погрожував Америці війною у зв'язку з Кубою. 24 вересня Конґрес дав Президентові нові

уповноваження в ділянці зброєння і, не злякавшись совєтської погрози, прийняв окрему протикубинську резолюцію. Нова „рунда" американсько-совєтських розмов про Берлін не ворожить ніякої „злагоди", якою — в очах Москви — може бути тільки капітуляція Заходу. А проголошена 22 жовтня 1962 Президентом бльокада Куби, як совєтської атомово-ракетної бази, створила реальну й актуальну можливість вибуху війни. Відворот Хрущова в цій справі, це тільки нова „передишка".

Коли українські пацифісти баламутять українську публічну опінію теоріями, що нова війна не лежить в українському інтересі, бо вона принесе фізичне винищення України і її народу, то ми, колишні українські вояки, кажемо у відповідь: 1) чи буде війна, чи не буде, — не залежить від українців, які не мають впливу на сучасну розгру міжнародних сил, на хід холодної війни, і на те, чи вона дійде до такої натуги, що перейде у війну гарячу, 2) коли в добі „співіснування" Москва дістає змогу посилено вести русифікацію поярмлених земель та зокрема викорінювання українських самостійницьких тенденцій і перетоплювання українського народу в один „совєтський нарід", і коли в добі співіснування Захід мовчить про поярмлені народи, щоб самими згадками про них не дратувати Москви, то загострення ситуації і наближення війни актуалізує українську проблему однаково в межах СССР, як в міжнародній площині; 3) почавши від 1917 року по нинішній день — сила большевиків росте, а не меншає. На наших очах, за останні післявоєнні роки, ба навіть вже за теперішньої Адміністрації в ЗДА комунізм зріс в різних частинах світу: з Ляосу ЗДА мусіли, внаслідку Женевського договору про „невтральність" тієї країни, відкликати свої війська, але комуністична армія там залишилась, — в комуністичному Китаї панує вправді перманентний голод, але й поведено раптом війну проти Індії, кинувши до коша „п'ять принципів співіснування" Чу Ен-лая і Неру — берлінський мур став політичною реальністю, а Куба перетворилась в совєтську базу з совєтськими МІГ-ами над Карібським морем. Без сумніву, винувата в цьому чимало погана, помилкова, обурлива західня, зокрема американська політика, зачманіла чадом рузвелтівської віри в співіснування та задивлена у велич Росії, з якою можна б поділити світ на сфери впливів. Але що жде світ — і нашу Україну — якщо процес буде продовжуватись?!

Очевидно, що кожна війна є нещастям, а атомова війна грозить людству катастрофою. Однак війни приносять не тільки знищення, але й відродження. Скільки-то народів пробудились з просоння, скільки держав народились внаслідку воєн! Вже за нашої пам'яти і на наших очах друга світова війна породила цілий ряд національних держав в Европі, а третя світова війна дала поштовх до повної деколоні-

зації азійсько-африканських країн і народів. Коли ж вона породила також постання найбільшої російської колоніяльної потуги, то це така аномалія, яка може найшвидше розвалитись саме завдяки новій війні.

Правда, існують теорії про еволюційний розклад комунізму, про щораз більшу „демократизацію" большевицького режиму, про щораз більший зріст внутрішньо-совєтської опозиції внаслідку „узахіднювання" психіки молодого підсовєтського покоління. Деякі наші пацифісти покладають великі надії на українських комсомольців. Але й вони, мабуть, погоджуються, що виявитись зможуть потенціяльні українські сили, які напевне зберігаються і серед найгірших умовин окупантського російсько-большевицького режиму, тільки в хвилині великого потрясення, — революції або війни. Революція в Україні можлива тільки тоді, коли прийде революція на Московщині, якої москвини на будуть робити, коли вони мають упривілейовану позицію в СССР і коли большевики виявились найбільшими московськими державниками-імперіялістами, що двигнули імперію до найвищих висот.

Тому хмари у цьогорічній політичній осені, хоч і не породжують особливої радости, проте й не дають причини до розпачу. Розпучливіше те, що українська громада у вільному світі не достосовує себе до цієї загрозливої міжнародної ситуації і до можливости вибуху третьої світової війни. Нема відповідної української дії ні на одному відтинку: нема духової мобілізації українства, нема ніяких організаційних зусиль, щоб надати існуючим українським репрезентаційним центрам більше поваги і щоб бодай координувати їхні пляни і дії, нема такої духової настанови, яка поклала б край нинішньому хаосові і розпорошенню в різних ділянках нашого життя. Зокрема — нема одностайности і в житті тієї комбатантської братії, яка повинна б найшвидше і найкраще єднатися, спільно колись доказуючи зброєю вірність нашим ідеалам та й нині проводячи культ збройної боротьби. Як же можемо вимагати, щоб громада шанувала голос колишніх українських вояків, якщо вони не дають своїм організованим виглядом прикладу цій рідній громаді у вільному світі?!

Захмарений овид у широкому світі, але й наш, внутрішньо-український, тут, поза межами України, не вільний від насуплених хмар. Щоб розвіяти їх — треба потрясти сумлінням земляків, треба так довго промовляти їм до розуму і почувань, поки те слово наше не проб'є шкаралущі байдужности, нарослої в умовинах американського добробуту. Це можуть зробити найкраще колишні українські військовики. Може б вони призадумались над цим своїм завданням . . .

ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

М. Селешко

Полтава 1709 р. — зворотний пункт в історії Евразії

Мазепинський рік в 1959 р. належить до історії. В тому році роблено спроби в цілому світі оцінити бій під Полтавою в 1709 р. з перспективи 1/4 тисячоліття. У висновку тих спроб стало видно, що бій під Полтавою був одним із зворотних пунктів історії евразійського континенту і що першою жертвою тої акції впала та частина Европи, що звалась і нині зветься Україною.

Справу Полтави студіювало багато знавців минувшини. Тут подаємо статтю одного німецького знавця історії 18 століття, О. Гайнца, яка появилась в німецькому військово-науковому місячнику „Вер-Віссеншафтліхе Рундшау" з липня 1959 р. Автор розглядає добу шведського короля Карла XII як мілітарну операцію і виводить воєнні пляни Карла в історичному світлі світово-політичного значення. Попри наші власні оцінки тої доби варто запізнатись і з чужими поглядами на цю справу.

Хід думок автора такий:

Політичні наслідки воєнно-стратегічних плянів і дій мають часом більше значення, як лише перемога чи поразка на полі бою. Це треба знати, щоб повністю зрозуміти епохальний бій між шведами та москалями під Полтавою в 1709 р. та його наслідки, що сягають до наших днів.

Мілітарний бій дав повну перемогу московському цареві Петрові Великому. За той бій він дістав в історії московської імперії назву Петра Великого . . .

Бій під Полтавою став в своїх політичних наслідках зворотним пунктом в історії Північної і Східньої Европи. Від 9 липня 1709 р. почався ріст потужности російської імперії, що з малими перервами триває і до нині.

Корінь поразки шведів під Полтавою сягає до 1706 р. Тоді шведи , як переможці перебували на терені Німеччини. Карло розбив тоді цілу протишведську коаліцію. Нерозбитою оставала тільки Росія. Тому Карло рішився побити і небезпечного царя Петра та змусити його до миру. Він цілий рік готовився до походу на Росію. Для цього зібрав в Німеччині 46.000 добірного війська та зброю. В додатку до своїх головних військових сил він мав ще мілітарні формації в Курляндії, Фінляндії та по різних твердинях над Балтиком. Його ре-

ВНАСЛІДОК ДВОМІСЯЧНОЇ ВАЖКОЇ НЕДУГИ РЕДАКТОРА НАШОГО ЖУРНАЛУ „*ВІСТІ КОМБАТАНТА*" ЗА ЛІТО Ц. Р. НЕ МОГЛИ ПОЯВИТИСЬ СВОЄЧАСНО. ТОМУ ЦЕ ЧИСЛО ВИХОДИТЬ ТЕПЕР У ПОДВІЙНОМУ РОЗМІРІ.

НАЙБЛИЖЧЕ ЧИСЛО ПЛЯНУЄМО ВИДАТИ НАПРИКІНЦІ ГРУДНЯ ЦЬОГО РОКУ.

ВИДАВЦІ

зерви стояли у Швеції. Всього Карло підготовив до походу на Росію коло 110.000 війська. Петро мав лише 100.000 війська.

Карло звик був до перемог. Це спонукало його недоцінювати ризик маршу в глибину велитенських східньоевропейських просторів. В своїх плянах він розраховував на те, що його перемога над Петром штовхне на бунт проти Москви підневолені народи. Плян походу Карла належить до найкращих і найбільш захоплюючих плянів мілітарної операції світової історії. В тому пляні пробивалась навіть пізніша мілітарна геніяльність наполеонівського типу.

Карло був рішений йти з головними силами, 38.000 війська, на центр ворога, Москву. Там найпізніше цар Петро мусів стати до одвертого бою. В тому бою шведи мали розбити московські війська. В дорозі на Москву мав до нього долучитись ще 11.000-ий курляндський відділ, а з Польщі мали піти наступом на Україну 8.000 німців разом з польською, мало придатною до боїв, армією. Похід на Україну мав помогти народам Південної Росії (України і інших) піднятись проти московських окупантів. В тому часі донські козаки закінчили свою ворохобню проти Москви. Карло сподівався, що в ході війни до походу на Росію долучаться ще турки та залежні від них народи і припечатають долю Московії. Шведське військо в Фінляндії мало зв'язувати там московські сили.

У вересні 1708 р. Карло був вже коло Смоленська. До Москви ще було коло 400 кілометрів. Цар Петро мав тоді 52.000 війська і не мав відваги стати до одвертого бою з Карлом в чистому полі. Він обережно маневрував. В сутичці коло Головчина над горішнім Дніпром Карло розбив царя, але та перемога не заломила духа московського війська. З другого боку цар Петро дещо надщербив курляндський відділ шведського війська також над Дніпром і забрав його обози. Головні сили того відділу пізніше получились з Карлом, але брак обозів дав себе відчути. Почались труднощі з харчовим та збройним постачанням для цілої армії. Військо Карла почувало себе як острів у чужому бурхливому морі, який зі всіх сторін шарпали нереґулярні військові частини царя Петра. В додатку Петро спалив цілий простір між Смоленськом та Москвою і цим унеможливив Карлові прямий похід на Москву без харчового і збройного постачання.

Карло був змушений змінити шлях на південь, щоб з іншого боку дістатись до Москви. Але той шлях заступили йому московські війська. Тому він в листопаді 1708 р. рішився піти в Україну і замість приблизитись, — віддалитись від Москви на 730 кілометрів.

Все це основно заламало воєнний плян Карла.

В міжчасі 8.000 німців не пішли з Польщі на Україну, бо мали труднощі з поляками. Шведські відділи оперували в Фінляндії, але Петро, не вважаючи на них, стягнув звідти своє військо до головної сили проти Карла.

Поява шведських військ в Україні викликала повстання проти московської окупації. Гетьман України Мазепа, з яким Карло мав довший час підпільні зв'язки, скинув з себе промосковську маску і перейшов до Карла. До Мазепи долучились і формації Запорожців з-над Дніпра. Але повстання в Україні не було повне. Московські залоги зорієнтувались в ситуації і терором не допустили до поширення повстання на цілу Україну. І турки не зрозуміли своєї години і не виступили проти Петра і залежним від себе татарам не дозволили виступити..

Тим самим плян Карла на 1709 рік не вдався через непередбачені обставини. Рівночасно маліли і шведські сили через постійні офензивні дії і втрати при них. Поповнення Карла були далеко, в Швеції. Петро поповнював свої втрати місцевими людьми.

В 1709 р. була така ситуація, що одні проти одних стояли 25.000 шведів

і 45.000 москалів. Таке силове відношення не лякало Карла. Він знав, що при такому відношенні шведи розіб'ють москалів в одвертому польовому бою.

Москалі в міжчасі вчились воювати на шведський спосіб і зовнішня иебезпека розбудила в них національну гордість та державний патріотизм. Цар Петро спирався повністю на московські національні сили. В проводі його війська стояли генерали московської національности. Вони навчились маневрувати на полі бою та різати ворожі шляхи постачання і поповнення. А втім, Карло змагав дальше до того, щоб заставити царя Петра до одвертого бою і вичував, що розіб'є москалів. Відчував це й цар Петро та уникав одвертого бою.

В травні 1709 р. Карло обложив козацьку твердиню Полтаву, що стала по стороні царя Петра. Полтава не мала для нього стратегічного значення і він не натискав на її здобуття. Він свідомо протягав облогу, щоб тим стягнути під Полтаву московські сили. Він знав, що здобуття Полтави могло стати символом поразки московського війська і сиґналом для повстання проти Москви всіх народів на південь від Московщини. І цар Петро знав, що як йому не вдасться втримати Полтаву, то повстання в Україні охопить цілий край, а дальше виступлять проти Московщини турки з татарами. Тим самим він був змушений повести свої головні сили під Полтаву.

Під Полтавою він розгорнув свої сили на східньому березі ріки Ворскли під прикриттям річних болот від сторони шведів. Він думав звільнити Полтаву маршем через болота і таким способом оминути одвертий бій з Карлом.

Бої між москалями і шведами тривали довший час. Москалі пробували дістатись до Полтави, а шведи їх не пускали. Положення в Полтаві все гіршало і заходила небезпека її капітуляції перед шведами. Того Петро найбільше боявся.

Та ситуація змусила Петра перевести свої війська з-під охорони болот на 15 кілометрів на північ від Полтави, де була можливість перейти Ворсклу і дати поміч Полтаві. Для забезпечення своїх військ перед шведами він збудував польовий укріплений табор. Все це бачив Карло і йому здавалось, що надходить момент, коли облога Полтави змусить Петра до одвертого бою.

Того самого дня, коли московські війська переходили Ворсклу на північ від Полтави, Карло був ранений в одній сутичці з москалями на південь від Полтави. Він передав команду армією одному із своїх маршалів. Під новою командою армія відразу втратила розгін, який їм надав Карло. В часі переходу москалів через Ворсклу маршал провокував їх до одвертого бою, але москалі на підступ не пішли і не виходили з укріпленого табору. Вони частинами переходили ріку. За 5 днів маршал поновив свій маневр, але і тут Петро не став до одвертого бою. Лише ще через 5 днів Петро зміг перекинути всю свою головну силу через Ворсклу і підсунути її на віддаль кількох кілометрів під Полтаву.

Видно було, що наближається вирішний бій. Для нього шведи зосередили всі свої сили, піхоту, кінноту та артилерію, на захід і північ від Полтави. Полтаву берегла окрема піхота. Переходів через Ворсклу на південь від Полтави берегли окремі відділи кінноти. Артилерія була зосереджена в одному пункті на захід від Полтави. В міжчасі москалі створили на полі бою першу лінію оборони в формі кількох укріплених редут. Карло був рішений перескочити через ту лінію редут і лишити їх позаду. Маршовими колонами мала минути редути піхота, а за нею кіннота і зворотом вправо перед московським табором маршувати в самий ворожий центр. Скора акція мала заскочити москалів перед табором невпорядкованих до бою так, щоб вони частинами виходили з табору і ставали до бою. На ви-

падок невдачного ходу бою москалям залишався шлях відвороту з табору на північний схід. Той шлях шведи могли легко перетяти. На випадок, коли б москалі не виходили з табору до бою, Карло був рішений штурмувати земляні укріплення табору.

Цілий бойовий плян Карла вимагав великої маневрової зручности поодиноких формацій шведської армії та вміння командирів поодиноких формацій ті маневри перевести.

Та і тут непередбачені обставини помішали пляни Карла. Шведи мали на протязі короткої літньої ночі виконати складні маневри, щоб зайняти вихідні бойові позиції та ранком рушити до бою. Несподіванка як важний фактор побіди не вдалась, бо шведи не встигли до ранку обсадити вихідні позиції.

В міжчасі москалі поставили тайком ще 4 укріплені редути під прямим кутом до головної лінії редут, щоб при наступі шахувати шведів з правого крила фланговим вогнем. Шведи не знали нічого про ті редути і вже в часі маршу на вихідні позиції мусіли для прикриття з того боку виділити 6 батальйонів, тобто 1/3 всієї своєї піхоти. Москалі, зорієнтувавшись, що задумують шведи, поставили за редутами свою кінноту. У відповідь на це і шведи мусіли підтягнути ближче свою кінноту, щоб протиставитись московській кінноті. Шведська кіннота майже без втрат перервалась через лінію редут. За нею пішла і піхота. Тут зайшла потреба стягнути від бокових редут 6 батальйонів піхоти. Це було запізно, бо москалі зуміли відтиснути тих 6 батальйонів в напрямі на Полтаву і взяти в полон. Шведська головна сила стала на головному фронті без 6 батальйонів. Маневр вмаршу на вихідні позиції не був викінчений. Шведська кіннота пішла дещо на північ до ріки, а піхота творила три окремі групи. За 6 батальйонами, що були коло редут, послано окремий відділ, але він не зміг пробитись і визволити ті батальйони. Наступ почали шведи на правому крилі, але не зуміли прорватись через московські окопи.

В тому часі москалі приготовили до бою свої головні сили. Послаблена шведська піхота заломилась під натиском численніших москалів і була розбита. Кіннота, яка оперувала на крилах, врятувалась перед розбиттям.

Карло бій програв. В московський полон попало військо, старшини і генерали. Бій коштував шведів коло 10.000 вбитими, раненими та полоненими. Після бою осталось Карлові коло 12.000-13.000 війська, в тому і ранені. Короля з бою винесли і він з охороною подався на південь.

Все це відбулось 9 липня 1709 р. Бій увійшов в історію як ще один доказ того, що для офензивного знищення ворога потрібно мати більше війська, як має ворог. Мимо поразки шведи зуміли ще впорядкуватись на полі бою і відійти на південь без московського переслідування, в напрямі до татар. На захід, в Польщу, не могли йти, бо там могли їм перегородити шлях московські війська і до того треба було ще форсувати переходи через Дніпро.

За три дні після бою шведи зібрались в куті між Дніпром та Ворсклою. Лише Карло з гетьманом Мазепою переправились через Дніпро і подались до турків 12 липня 1709 р. За кілька годин після їх переправи з'явився з московським військом князь Меншіков і шведи піддались йому без спротиву, хоч мали придатних до бою 10.000 війська і наказ Карла маршувати в напрямі на Очаків.

Мабуть до віку останеться тайною, що заставило шведів піддатись москалям без спротиву. Є тільки припущення, що мабуть паніка та почуття самотности в далекій від Швеції Україні огорнули шведські війська, бо вони не могли очікувати допомоги з Швеції.

Бій під Полтавою був зворотною точкою в історії Европи. День 9 липня 1709 р. став датою народження росій-

ської світової потуги. Наслідки того бою вичуваються і нині. Коли б цар Петро програв був бій під Полтавою, народження великої російської імперії було б здушене в зародку. Історія цілої Европи виглядала б нині інакше.

Під Полтавою стрінулись в 1709 р. 2 сили, два змагання, московське Петра та шведське европейське Карла. Коли відкинути на бік всі дрібні справи тих часів і глянути на корінь діла, то зразу видно, що під Полтавою відбувся двобій двох сил і двох течій за майбутнє Европи. В тому двобою цар Петро, що виявив більший розмах і далекозорість, вийшов переможцем. Бій під Полтавою доказав черговий раз, що історію творять мужі і що світом правлять ідеї. Цар Петро мав далекосяглу ідею зосередити в одній руці сили московської нації і вступити з ними на арену історії західнього світу.

Загально відома правда, що світовоісторичні зворотні пункти видні добре лише з перспективи часу. Подія під Полтавою з 1709 р. видна добре зі всіми наслідками перспективи 1/4 тисячоліття.

Першою жертвою мілітарної акції евразійського значення під Полтавою в 1709 р. стала Україна, дармащо вона в тій акції була тільки побічним фактором. Коли прийде реванш Европи за Полтаву, инні годі передбачити, але згідно з законом про всевирівнюючу справедливість у всесвіті, він прийти мусить. І в тому реванші Україна повинна стати головним фактором дії.

Осінні роковини

З осінню зв'язана ціла низка українських історичних і військово-історичних дат. Поминаючи давню історію України — наприклад, в'їзд Богдана Хмельницького до Києва 13 жовтня 1648 року, що був наче шпилем державницької свідомости й потуги Великого Гетьмана, — осінь відіграла велику ролю вже в новітній історії Українського Війська.

Наче автоматично насувається у пам'ять дата 1 Листопада 1918 р., що стала вже символом збройного визвольного здвигу української Галичини, яка проголосила свою державність, вивісивши на львівській ратуші український прапор. Зразково переведений військовий переворот із роззброєнням тодішнього австрійського ґарнізону у Львові і гладке та безкровне перебрання влади скрізь на місцях було тільки започаткуванням кривавої війни з Польщею, першим етапом якої були тритижневі бої за Львів. Вони закінчились 22 листопада 1918 р. відворотом українських військ з тієї прадавньої столиці, який насправді став початком прогри цілої воєнної кампанії. Без уваги на цей сумний вислід західньо-українського визвольного зриву, без уваги на польську окупацію, що тривала аж до 22 вересня 1939 року, коли одного окупанта заступив другий, — 1-ий Листопад 1918 р. залишився однією з найсвітліших дат нашої найновішої історії, як доказ стихійного змагання також західньої вітки української нації до державного життя і як вступ до проголошення соборности всіх українських земель в одній Українській Народній Республіці 22 січня 1919 р. Однаково тритижневі бої у Львові за володіння цим містом, що становлять своєрідну епопею, як і воєнна кампанія аж до переходу УГА за Збруч 16-18 липня 1919 р. — досить докладно вже прослідженні й описані військовими істориками.

Тим часом на Наддніпрянщині 15 листопада 1918 р., у безпосередній реакції на проголошення Гетьманом Павлом Скоропадським т. зв. федераційної Грамоти попереднього дня, піднялось повстання, яке започаткувало нову добу в історії України, що дійшли до найвищого шпилю 31 серпня 1919 р., коли з'єднані Українські Армії зайняли Київ, але до найсумнішого кінця докотилась 21 листопада 1920 року, коли то Дійова Армія УНР була примушена відступити на терен окупованої поляками Західньої Области УНР, де її роззброєно, поклавши цим кінець тій славній українській збройній силі. Поки це сталося — за рік раніше — осінню 1919 року, однаково Дійова Армія УНР, як Українська Галицька Армія переживали трагедію тифу й розпучливої стратегічної ситуації. Із неї зродилась сумна осіння дата 6 жовтня 1919 р., так званої Ситківської умови УГА з Добровольчою Армією ген. Денікіна. Без уваги на добрі інтенції українських авторів тієї умови, щоб рятувати рештки УГА, та на політичні куліси тієї історії — ця подія внесла в українську соборну спільноту розбрат, що — на превеликий жаль — між живими ще учасниками тодішніх подій не минувся цілком безслідно і по нинішній

день. Армія УНР не була б так швидко зліквідована, як би не те, що Польща, як союзник України на підставі Варшавської конвенції з 20 квітня 1920 року, виігравши з видатною українською допомогою вирішну битву під Варшавою, не підписала б була на власну руку перемир'я з большевиками 18 жовтня 1920 року та не повела з ними мирових переговорів, які закінчилися договором в Ризі 18 березня 1921 року, що був повторенням Андрусівського договору з 1667 р., себто — поділом України поміж Польщу і Росію, із знасилуванням волі українського народу.

Місяць листопад записався в новітній історії України ще двома датами. Перша з них, політична, говорить про світлу подію проголошення Українською Центральною Радою Української Народної Республіки 20 листопада 1917 року. Сталось це вже в ході большевицької революції на Московщині, яка щойно згодом докотилась на Україну спершу у постаті льокальних большевицьких повстань та згодом — походом реґулярної, сформованої на Московщині армії у війні проти української держави.

Ще інша листопадова дата — героїчна і стосується вона вже тільки епілогу визвольних змагань 1917/21 рр. Це був так званий Другий Зимовий Похід, насправді рейд в Наддніпрянську Україну формацій, сформованих на польській державній території, трьома групами — Волинською, Подільською і Басарабською. Закінчився він повною воєнною невдачею і розстрілом 359 козаків з Волинської групи Ю. Тютюнника під Базаром 21 листопада 1921 року. Насправді полеглих у тому нещасливому поході, що його пляи, мабуть, був заздалегідь відомий большевицькій розвідці, було ще куди більше, бо під час походу й відвороту частини рейду на польську територію, від морозу й большевицьких куль згинуло ще багато інших безіменних героїв. Символом всіх їх став козак Щербак з-під Базару, який в обличчі націлених на українських козаків большевицьких кулеметів гордо відкинув пропозицію — перейти на большевицьку службу і за ту свою національну гордість згинув разом з усіма своїми друзями.

ВІДДІЛИ ОбВУА, СТАНИЦІ БРАТСТВА 1 УД УНА І ВІДДІЛИ СТРІЛЕЦЬКОЇ ГРОМАДИ В КАНАДІ ПРИЧИНЯТЬСЯ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ І ПОКРАЩАННЯ „В І С Т Е Й К О М Б А Т А Н Т А", КОЛИ ПОДБАЮТЬ БОДАЙ ПО КІЛЬКА П Л А Т Н И Х О Г О Л О Ш Е Н Ь З СВОЇХ МІСЦЕВОСТЕЙ Д О К О Ж Н О Г О ЧИСЛА ЖУРНАЛУ.

Лев Шанковський

УПА: Підсумки та висновки

(З нагоди 20-ріггя)

Цього року відзначаємо двадцятиріччя УПА. Двадцять років — це достатній час для того, щоб зробити певні підсумки. Підсумки можна робити з *фактів*, а не з *леґенд*. З легкої руки еміґрантського політиканства, леґенд про УПА появилося на еміґрації чимало. Аматорам леґенд можемо сказати, що дійсність була, часом, величніша за всі їхні леґенди.

Щоб зробити правильні підсумки, треба, насамперед, відповісти на питання, чим була УПА в нашій найновішій історії. Не в цій еміґраційній історії, що доводить історію українського народу до якогось там року, а тоді вже починає історію „великого ісходу", але в цій дійсній українській історії, в хроніці життя-буття українського народу в останньому двадцятиріччі. У цій дійсній історії УПА залишила тривкий слід. Учасник боротьби проти УПА, комсомольський поет Ростислав Братунь згадує про дні боротьби:

Направо — засада,
Наліво — засада.
А прямо — повалений дуб.
І висне прокляття,
Немов недокурок,
Між стиснутих губ . . .

Десь там банда, мов гадюка,
У ліщину заповзла.
Ось вам, хлопці, так і штука —
Доберися до села! . . .

Направо — засада,
Наліво — засада.
А прямо повалений дуб.
Бувалий, найстарший
У нашім „хозяйстві",
Комбат розкуйовджує губ.

— Автомати налаштуйте,
І гранати по кущах.
Гей, шофере! Мгися, горте!
На найвищих швидкостях!

Направо — засада,
Наліво — засада.
Направо й наліво — стріляй!
— Ось маєш, бандера!
— Глуши його, гада! . . .
І „газик" проскакує гай.

Направо — засада,
Наліво — засада.
А прямо поїдеш кінець!
І б'ють по колесах,
А ми проїжджаєм
Крізь ніг,
Крізь смертельний свинець . . .[1]

[1]) Див. Ростислав Братунь, „Пісня комсомольців 44-го року", у збірці **Я син України.** Державне видавництво художньої літератури, Київ — 1958, ст. 111-113.

Для читача цього римованого спогаду в Україні залишається без відповіді питання: ХТО І В ІМ'Я ЧОГО робив ці „засади"? Чому діяли „банди" і яка була мета їхньої діяльности? Стверджуємо, що, в останніх роках, агітпроп КПРС *мусів* був дати широку відповідь на ці питання в численних описах своєї пропаґанди в формі „документальних" і „наукових" студій, публіцистичних памфлетів, літературних творів, фільмів, судових процесів бійців УПА й підпілля. Уся ця пропаґандивна злива свідчить переконливо про те, що питання, чим була УПА в нашій найновішій історії, стоїть теж в Україні у всій ширині, і на нього шукають відповіді і вороги, і друзі.

У цьому місці, навіть найскромніший перелік совєтських і сателітських джерел про УПА виходив би значно поза рамці цієї статті, і про них ми писали в іншому місці[2]). Бажаємо тільки зазначити, що коли річ іде про совєтські джерела, то в них тепер ведеться лінія повної дискредитації, розвінчування і затаврування УПА, як теж усього українського визвольного руху, як явищ скрайнє шкідливих і ворожих для совєтського ладу. Шкідливість УПА, як стверджує совєтський дослідник[3]), полягала не тільки в тому, що „банди українських буржуазних націоналістів розстрілювали й катували радянських людей", але також у тому, що вони „намагались розтлінювати населення та викликати в ньому незадоволення радянським ладом". Відкинувши совєтську семантику, ці ствердження можна розуміти так, що загони УПА („банди") вели збройну боротьбу („розстрілювали радянських людей") і намагались вести антисовєтську пропаґанду („розтлінювали населення"). Насувається питання: з яких ідеологічних позицій можна „розтлінювати" населення, що живе в „передовій" совєтській системі? Для українця, — відповідь на це питання ясна: з позицій боротьби проти національного й соціяльного поневолення українського народу, що його здійснює ця система, але для пропаґандистів „передової" системи така відповідь була б неможлива, бо *доґма* твердить, що совєтський лад забезпечив національну й соціяльну волю українському народові та допоміг йому побудувати українську радянську державу. Таким чином, совєтська пропаґанда відкидає українську тезу про боротьбу УПА, як боротьбу за національне й соціяльне визволення українського народу, а представляє її як клясову боротьбу українського куркуля, за-

---

[2]) Див. Lew Shankowsky, "Soviet and Satellite Sources on the Ukrainian Insurgent Army," **The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States,** Volume IX, 1961, Number 1-2 (27-28) pp. 234-261.

[3]) Пор. І. П. Богодист, „Піднесення політичної активності трудящих у боротьбі за зміцнення радянського ладу в західних областях Української РСР", **Український історичний журнал,** Київ, том III, 1959, ч. 6, ст. 56.

барвлену антиросійським націоналістичним шовінізмом. Може найяскравіше виражено цю тезу в спогадах відомого партизанського ватажка, ген. Вершигори. Вірменський комуніст і перебіжчик з УПА, пояснює Вершигорі суть УПА так:

„Самое главное — это их ненависть к колхозному строю. И понятно погему: в колхозах кулак видит конкретное воплощение своей смерти. Отсюда ненависть и к советской власти и к коммунистам . . . Но советскую власть ведь принесли сюда русские. И кулакам всерьез кажется, гто колхозы — это гисто русская, национально-русская идея. И так сущность этого национализма — классовая, а форма националистигеская . . .”[4]).

Клясична формулка вершигорівського персонажу про „клясовий” зміст і „націоналістичну” форму боротьби УПА дуже близька до точного визначення суті УПА, якщо її правильно інтерпретувати. Справді, соціяльне поневолення принесли в Україну „русские”, в формі кріпаччини в XVIII столітті, чи теж у формі колгоспного ладу в XX столітті. А тепер оце соціяльне поневолення здійснює чужонаціональна, в своїй основній масі, експлуататорська кляса, „кляса московсько-большевицьких вельмож”, як її визначали українські підпільні публіцисти, або „нова кляса”, як її назвав Мілован Джілас[5]). Будучи чужонаціональною експлуататорською клясою, вона здійснює теж національно-політичне поневолення українського народу, щоб утримати його на колоніяльному становищі, і тому боротьба за соціяльне визволення є теж невід'ємним елементом національної боротьби. Гадаємо, що цю істину, своїм жарґоном, але недвозначно, висловив виршигорівський персонаж.

Отже, рушійною силою боротьби УПА, була боротьба за національне й соціяльне визволення українського народу. Питання тепер стоїть руба, чи оця визвольна боротьба УПА мала підтримку українського народу? Якщо б ми бажали послухати до цього питання свідчень ворожої сторони, то перш-за-все ми трапили б на цікаву розбіжність думок про це, існуючу між Москвою й Варшавою. Совєтські джерела догматично не признають підтримки українського народу для боротьби УПА, хоч не вміють пояснити, чому вся змобілізована партією й урядом потуга не вміла дати собі ради з УПА

4) Пор. П. Вершигора, „Рейд на Сан и Вислу”, **Новый мир**, Москва, том XXXV, ч. 3, 1959, ст. 47.

5) Між писаннями Мілована Джіласа та українських підпільних публіцистів є велика подібність, зокрема у визначенні суті „нової кляси”, що посідає повноту влади в СССР. Див. Lew Shankowsky, “Milovan Djilas and Ukrainian Revolutionaries,” **Prologue**, Volume II, No. 4-5, Summer 1958, pp. 62-67. Радянський відгук на цю статтю: Л. О. Лещенко, „Пролог чи епілог?”, **Український історичний журнал**, Київ, том II, 1958, ч. 6, ст. 136-140.

впродовж довшого часу[6]). Навпаки, комунопольські джерела, а зокрема дослідник ген. мґр. Іґнаци Блюм[7]), щиросердечно факт такої підтримки визнають і, що більше, цією підтримкою пояснюють факт, чому переважні сили комунопольського війська й поліції не зуміли дати собі ради з УПА впродовж 1945 і 1946 років. Для ліквідації УПА в східніх окраїнах „людової" Польщі потрібно було варшавському режимові заключити пакт взаємодопомоги з Радянським Союзом та Чехословаччиною й виселити все українське населення із прадідівських земель[8]).

Чому ж тоді большевицька пропаґанда вперто відмовляється визнати факт народної підтримки для УПА, щодо якої у них самих жодних сумнівів немає? Мабуть, причиною цього є догматичне мислення московсько-большевицьких партійців, яке дуже часто змушує їх підтягати окремі факти під обов'язуючу догму. Адже, згідно з цією догмою, комуністична партія є найкращим виразником інтересів „народу" і, таким чином, в ніякій ситуації „народ" комуністичній партії протиставлятися не може. Хто комуністичній партії протиставляється, є „ворогом народу", але хто протиставляєтьея їй збройно — стає вже „бандитом". Таким чином доволі популярну фразу совєтської пропаґанди про те, що „український народ" знищив чи прогнав „бандерівські бан-

---

6) Цитований нами Богодист подає такі цифри: Вже на початку 1946 р. змобілізовано 32,619 комуністів і до комсомолу прийнято 25,838 юнаків і юначок (Богодист, **цит. твір, ст. 57-58**), із Ц. і СУЗ спроваджено в Західню Україну 23,300 вчителів, бібліотекарів, піонервожатих (там же). За період з 1946 по 1949 кількість комуністів збільшилася майже в 2.5 раза і досягла 74,280 чоловік (там же, ст. 61). До цього слід ще додати, що до „великої бльокади", в першій половині 1946 року, що під **персональним** керівництвом М. С. Хрущова ставила собі завдання покінчити цілком з УПА, більшовики змобілізували 585,000 озброєних бійців дивізій і бриґад ВВ НКВД і погранвійськ, а теж армійських дивізій, що прибули в Західню Україну з центральної Росії, з Сибіру й центральної Азії. Див. Лев Шанковський, „Українська Повстанча Армія", **Історія українського війська,** 2-ге доповнене видання, вид. Іван Тиктор, Вінніпеґ, 1953, ст. 761-765.

7) Ген. мґр. Іґнаци Блюм є автором двох праць: „Udział Wojska Polskiego w walce o utrwalenie władzy ludowej. Walki z bandami UPA", **Wojskowy przeglad historyczny, Warszawa,** Tom IV, 1959, No. 1, st. 3-29 і **Z dziejow Wojska Polskiego w latach 1945-1948.** Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1960, в якій поміщено теж документарний матеріял з років боротьби проти УПА (ст. 264-272). Про праці ген. Блюма була згадка на сторінках нашого журналу, див. Юрій Калина, „УПА в насвітленні польського генерала", **Голос комбатанта,** Ню Йорк, ч. 4 (10) 1959, ст. 12-15.

8) Про заключення пакту повідомив міністер закордонних справ „людової" Польщі, Зиґмунт Модзелевскі, комісію закордонних справ сейму, дня 7 травня 1947 року. Про цей факт звітували Ассошіейтед Пресс і Юнайтед Пресс 12 травня цього року.

ди" треба розуміти так: комуністична партія разом із своїм „передовим загоном" — терористичним апаратом в Україні („український народ") якоюсь мірою дала собі раду з УПА чи її окремими загонами („бандерівські банди"), розгромлюючи, проганяючи чи знищуючи їх.

Але, що ж тоді робити із справжнім українським народом, з його широкими масами, що підтримували боротьбу УПА? Цей справжній український народ бачили на власні очі десятки тисяч підсовєтських людей і бачили його в рядах УПА. Цьому фактові теж треба було дати якесь діялектичне пояснення і його ми знаходимо знову в спогадах вимовного Вершигори. Ведеться суперечка між звичайним партизанським офіцером, капітаном, і „замполітом", якому на ім'я Микола. Варто відзначити, що капітан — це москаль, Микола українець.

— Так гто ж это такое — бандеровщина? Вон их сколько под ружьем. Один курень розгромили, а тут уже второй... Это же полки целые, мужики, н а р о д...

...Мыкола задумгиво. — Где ты увидел н а р о д?

— А в селах? С дубинами, с берданками и вилами кто вышел? Самооборона в селах из кого состоит? — совсем взъерепенился капитан.

— Эх ты, тюха-матюха! Самооборона конегно. А п р о т и в к о г о о н а с д у б и н а м и в ы ш л а?... А ты инструкцию Гонгаренко гитал? А приказы ихнего главкома Клыма Савура — э т о ж е я в н а я ф а ш и с т с к а я п р о г р а м м а... (всі підкреслення наші — *Л. Ш.*)[9]).

Це не важне, що, в цьому уривку, Вершигора дає повстанцям у руки дубини, берданки й вила, бо в іншому місці своїх спогадів казатиме, що в повстанців було „першоклассное вооружение"[10]). Важне діялектичне пояснення цього явища, що його власними очима спостерігав совєтський капітан. Він дійсно бачив цілі полки селян, *народ,* але для політичного комісара цей народ не був „народом", бо він вийшов з дубинами проти большевиків. І в його розумінні народ цей не міг мати іншої програми тільки „фашистську". Коли в цьому уривку термін „фашистський" заступити терміном „антикомуністичний", то маємо авторитетне ствердження, що український народ щоправда з дубинами, але таки виступив на боротьбу проти большевицьких окупантів і мав власну програму цієї боротьби.

Очевидно, УПА не мала й не проголошувала ніякої „фашистської" програми. Її боротьба відповідала споконвічним прагненням українського народу і кожна чесна людина мусить визнати, що ведення такої боротьби в умовах післявоєнної мирної стабілізації і кольосальної переваги ворожих

9) Пор. Вершигора, **цит. твір**, ст. 42.
10) **Там же**, стор. 45, 60, 70.

сил вимагала високої ідейности, національної свідомости й жертвенної посвяти від борців. Мабуть, дуже слабким, в ідейному відношенні, мусять бути совєтські пропаґандисти, коли їх не стати на визнання такої простої істини.

УПА залишила по собі чималу кількість підпільної літератури, в якій цілі боротьби УПА-ОУН коментувались на різний лад. Колись автор цих рядків робив виставки підпільної літератури УПА-ОУН в усіх більших містах ЗДА й Канади, що їх оглянули тисячі людей. Серед глядачів, тут і там, траплялися „невірні хоми", які заперечували можливість друкування й поширювання підпільної літератури в совєтських умовах. Сьогодні, факт цей підтверджується уже десятками совєтських джерел, а деякі з них навіть „цитують" підпільні видання. На жаль, цитати ці є *фальшиві*. Дармащо органи совєтської влади цілком певно посідають комплет усіх підпільних видань УПА-ОУН, вони досі *побоялися* правдиво цитувати їх. Вони досі побоялися подати хоч би один пункт з визвольної програми УПА-ОУН і це сталося не тільки тому, що як казав М. П. Бажан була вона „спаруванням ревізіоністських наклепів з націоналістичною брехнею"[11]), але тому, що ця програма таки дійсно відповідає прагненням українського народу. Вона дає проєкцію його національного й соціяльного визволення.

Боротьба УПА перейшла в історію, не увінчавшись успіхом. Величезною перевагою сил, диявольськими методами інфільтрації та провокації, московсько-большевицькі окупанти потрапили здавити „могутню селянську револьту", як боротьбу УПА назвав один із перших керівників „Голосу Америки" — ген. Олександр Бармін[12]). У результаті, національне й соціяльне поневолення українського народу триває й нашому комсомольському поетові, що його ми цитували на початку нашої статті, не залишається нічого іншого, як ствердити, що там де були засади УПА є тепер:

. . . Направо — колгоспи,
Наліво колгоспи.
А прямо — нова МТС.

Нової МТС нема, бо її скасував Микита Хрущов, що стояв на найнижчому щаблі своєї політичної кар'єри в 1947 році, коли Москва, визнавши, що він не справився з наказаною ліквідацією УПА, призначила на його місце „залізного комісаря", Лазаря Мойсеєвича Кагановича. Цього комісаря завжди надсилали з Москви в Україну для наведення там „ладу й порядку".

---

11) З промови М. П. Бажана на IV. З'їзді Спілки радянських письменників України в Києві. Пор. **Літературна газета**, Київ, 11 березня 1959 року, ст. 2-3.

12) Див. його стаття в **„Ди Сатердей Івнінґ Пост"**, Філядельфія за 4 вересня 1948 року.

Але, ідейний слід по боротьбі УПА залишився великий! Протягом останніх п'яти років нам довелося постійно нотувати атаки режиму на „українських буржуазних націоналістів", на націоналістичні пережитки в свідомості людей читати про революційну діяльність окремих людей[13]), а то й навіть студіювати цілий каталог проявів „отруйного" українського націоналізму, зладжений відомим знавцем[14]). З цього каталогу видно, що і д е й не можна здушувати силою, що вони завжди відновлюються і знаходять свій вияв у політичній і духовій площинах. Відрадно знати, наприклад, що серед молодої ґенерації українських письменників в Україні повіває свіжий вітер. Але годі не підкреслити, що на всі ці прояви мусіли мати якоюсь мірою вплив дії УПА, висока ідейність її бійців. Про це найкраще свідчать численні судові процеси бійців УПА, що їх Москва влаштовувала в останніх роках в Україні і всі ці постійні обвинувачення бійців УПА і членів підпілля в садизмі і жорстокостях, що відбуваються в супроводі погромницьких статтей у пресі й спеціяльних виданнях. У всіх цих обвинуваченнях особливе місце займають „криниці", що їх, нібито, „люті кати" наповнювали трупами помордованих жертв. Для людини, яка знає українське світовідчування, мотив „криниць" у сучасній совєтській пропаґанді проти УПА є цілком зрозумілий. Совєтські пропаґандисти добре знають, що оспівана в українських піснях „криниця" з прозорою чистою водою, — це для українського народу символ життя, символ святого і недоторканого. Отже, совєтська пропаґанда старається переконати український народ, що цей символ недоторканого життя, „націоналістичні вовкулаки" з УПА зуміли перемінити на страхітливі братські могили... Інший символ, що його часто вживається тепер у пропаґанді проти УПА, — це символ „червоних маків", що мають символізувати кров радянських людей, пролиту в боротьбі з „іродами з УПА".

Потворна пропаґанда жахіть („ґроєльпропаґанде") проти УПА триває, але цей факт тільки переконливо свідчить, що престиж УПА серед українського народу є

13) Для прикладу подаємо історію Зиновія Карася, члена ОУН, який висвятився на православного священика й отримав парафію в Казахстані. Там зорганізував собі підпільну групу з українців та казахів, яку навіть зумів озброїти. Впав в руки органів безпеки, коли зв'язався з колишньою своєю зв'язковою в Західній Україні, що в межичасі стала аґенткою совєтських органів безпеки. Див. Г. Аксельрод, „С крестом и кастетом", **Юность,** Москва, № 6, 1959, ст. 104-107.

14) Див. І. Кравцев, „Комуністичне виховання трудящих", **Радянська Україна,** Київ, 11 грудня 1958, ст. 2-4; той сам, „Подолання націоналістичних пережитків — важливе завдання інтернаціонального виховання трудящих", **Робітнича газета,** Київ, 17 грудня 1958, ст. 2-4.

дуже великий, якщо ворог *мусить* вживати таких підлих засобів, щоб його обнизити. Якщо б цього престижу не було, не було б і цієї всієї „ґроєльпропаґанде" згідно з засадою, що пощо викликати вовка з лісу. Все ми можемо закинути совєтським пропаґандистам, але не донкіхотства — з вітряками вони не воюють. Небезпека мусить бути дуже реальна, коли є реальна відсіч, коли є намагання за всяку ціну зогидити УПА в очах українського народу. Виконуючи це важливе завдання, совєтські пропаґандисти навіть забувають, що ставлять себе в положення своїх сіямських братів з апарату Ґеббельса, які теж обильно проливали крокодилячі сльози з приводу совєтських мордів у Катині[15]).

Головний підсумок, що його можемо сьогодні зробити, це те, що в ідейному відношенні УПА своєї боротьби не програла, що не зважаючи на її придушення престиж УПА залишився високий серед українського народу. І коли ми це стверджуємо, ми мусимо склонити наші голови перед жертвою цих численних і, у великій більшості, безіменних героїв УПА й підпілля, що своєю кров'ю окупили вільний шлях для ідей українського визволення в усі закутки СССР, де тільки живуть українці. Згадки про боротьбу, яка не дає наявних результатів, згадки про кров, пролиту в цій боротьбі, не є надто популярними у нашому ситому дозвіллі на еміґрації. І не для пропаґанди кровопролиття нагадуємо, в цьому місці, пам'ятні і знаменні слова колишнього Головного Отамана Армії й Фльоти УНР, Симона Петлюри, що „кров пролита для ствердження свого права на державне життя не засихає", що „її тепло все відограватиме ролю непокоюючого, тривожного ферменту, що нагадує про нескінчене й кличе на продовження розпочатого". Так, кличе! Кров вояків українських армій пролита у І. Визвольних змаганнях 1917-1921 років покликала до

---

15) Безсторонніх свідчень про совєтські жорстокості в боротьбі проти УПА є так багато, що їх перелік виходив би поза рамці цієї статті. Совєтським „гуманістам" нагадуємо одне джерело, але клясичне: спогади польського партизана на большевицькій службі, Міколая Мухи-Куніцкого. Про цю книгу, див. статтю Любомира О. Ортинського, „Офіціяльна польська документація про нищення українців", **„Свобода",** Джерзи Сіти, ч. 16, 1960, ст. 2.

Михайло Курах

Січово-стрілецькі формації в українських арміях

(Інформаційний нарис)

Цю статтю несподівано померлий Автор, видатний старшина і громадянин, переслав редакції нашого журналу накоротко перед своєю смертю. **Ред.**

I.

Цей короткий нарис присвячую тим нашим публіцистам, мемуаристам, які досі не завдали собі труду прочитати дещо з історії січового стрілецтва і внаслідок того виписують різні небилиці, які вносять багато баламутства в історіографію наших визвольних змагань. До історії січово-стрілецьких формацій вже існує у нас велика джерельна література, з якої можна дізнатись про те, як творились ці формації, їх ґенезу та організаційний розвиток, яку ролю відіграли вони в добі наших визвольних змагань. Замість переглянути цю літературу, познайомитись з нею, а вже відтак писати на січово-стрілецькі теми, деякі наші публіцисти й мемуаристи, а за ними й історики нашої доби, легковажать ці джерельні матеріяли й інколи виписують таке, що нам, колишнім членам січово-стрілецьких формацій, стає дивно, навіщо писати речі, які основно затемнюють історичне тло та розминаються з правдою. Не можна дивуватись мемуаристам, типу Монкевича, але треба дивуватись старшинам, які займали командні становища в наших військових формаціях. Щоб не бути голословним наведу деякі конкретні приклади, поки перейду до самої основної теми — інформації про січово-стрілецькі формації в українських арміях.

(Закінчення зі стор. 20)

життя УПА наших днів, і кров бійців УПА покличе на продовження розпочатого наступну ґенерацію. Ідеї УПА, освячені кров'ю її бійців живуть і ми не можемо зробити іншого висновку з цього факту, як той, що його зробила редакція провідного журналу американської військової думки, стверджуючи, що ,,елементи руху (УПА — *Л. Ш.*), що його описує Мартінез Кодо (в статті журналу — *Л. Ш.*), можуть одного дня стати активною силою в кожному світовому конфлікті''[16]).

---

[16]) Див. Enrique Martinez Codo, "Guerrilla Warfare in the Ukraine, **"Military Review"** Fort Leavenworth, Kansas, Volume XL, November 1960, No. 8, p. 3-14. Статтю цю включено також до збірника статтей: Frank Mark Osanka, Ed. **Modern Guerrilla Warfare,** The Free Press of Glencoe, New York, 1962.

Загально відомий діяч і автор цікавих споминів з доби наших визвольних змагань — Віктор Андрієвський — у II-ій частині тих споминів, описуючи похорони Січових Стрільців, що впали в боях під Мотовилівкою і в наступі на Київ під час повстання проти гетьмана Павла Скоропадського, пише таке: — „Софійська площа поволи починає заповнюватися народом. Перші прибувають кавалерійські групи галичан ... Незабаром цілу периферію займають війська різного роду зброї, знов аж до тяжкої артилерії включно. На цей раз крім галицьких *ясно-сірих плащів* (підкреслення моє, М. К.) видніються і наші наддніпрянські рижувато-сірі шинелі"[1]. Якщо автор дійсно був свідком тієї маніфестації на Софійській площі, то виникає питання, де ж він бачив тих галичан в „ясно-сірих плащах", коли їх в тому часі не було у Києві? Галицькі частини прибули до Києва щойно в дні 30-го серпня 1919 року, коли група ген. Кравса прогнала частини Червоної Армії і зайняла столицю України. Але і тоді ці галицькі частини не були одіті в „ясно-сірі плащі", бо це діялось в погідні дні серпня 1919 року і не було потреби надівати плащі. То правда, що Галицька Українська Армія мала уніформи з австрійського сукна; вони були кольору темносірого, а не ясно-сірого ... Ясносірий колір плащів та мундуру мала австрійська армія з початком війни в 1914 році, але вже на протязі 1915 року той колір став заникати, бо виявився непрактичним і зрештою ці запаси обмундурування вичерпались, нове обмундурування мало колір темно-сірий, і так воно було аж до закінчення війни, тобто до розвалу Австро-угорської монархії. Щодо маніфестаційної паради, яка відбулася у зв'язку з похоронами Січових Стрільців, то в цій параді і самих похоронах не брали участи ніякі галицькі частини. Якщо вважати галицькою частиною Окремий Загін Січових Стрільців, що формувався у Білій Церкві і підняв збройне повстання на знак протесту проти гетьманської грамоти про відбудову великої Росії, то і це твердження не має ніякої підстави, бо Січові Стрільці ніколи не були галицькою частиною, ніколи не входили в склад Української Галицької Армії.

Тепер про інший куріоз з тими Січовими Стрільцями, що про них згадує ген. О. Удовиченко у своїй статті „Бій за Арсенал", де пише про те, як „січовики із своїми полотняними австрійськими мішками за плечима, дотримували повного порядку" у тому наступі і т. д.[2]).

Ген. О. Удовиченко був начальником штабу тієї групи нашого

1) Віктор Андрієвський: З минулого. Том II, ст. 103. Видавництво Українське Слово, Берлін 1923 р.

2) Бюлетень УНС. ч. 28, рік 1958, О. Удовиченко, ген. поручник „Бій за Арсенал".

війська, яке під проводом Симона Петлюри наступало на Київський Арсенал, отже руководив тим наступом, бачив наступ січовиків, їх виряд, тому здивування викликає його твердження про ці „австрійські мішки за плечима"... Та ж Січові Стрільці формувались у Києві, були військом УНР, озброювались та умундировувались з тих самих магазинів, що й інші частини Армії УНР, то звідкіля у них могли взятись „австрійські мішки"?.. Як учасник боїв за Арсенал спростовую це мильне твердження ген. Удовиченка і заразом підкреслюю, що Січові Стрільці ціле озброєння, умундурування і навіть „мішки за плечима" мали з російських військових магазинів, як це мали й інші тогочасні частини Армії УНР.

Ген. П. Шандрук твердить, що повстання проти Гетьмана підняв Леґіон Українських Січових Стрільців у Білій Церкві[3]), що також не відповідає дійсності, бо Українські Січові Стрільці (УСС) у тому часі вели бої з поляками на львівському фронті, а повстання проти гетьмана Скоропадського підняв Окремий Загін Січових Стрільців (СС) під командуванням полк. Е. Коновальця, а ця формація ніколи не була в складі австрійської армії ані в складі Української Галицької Армії.

В журналі „Тризуб" П. Щетинець пише, що Січові Стрільці були в складі совєтської XIV армії, а інж. сот. Петренко на сторінках арґентинської „Ради" закидає Січовим Стрільцям, що вони були союзниками денікінців, а пізніше й червоних[4]). Таких безпідставних закидів на адресу Січових Стрільців можна б наводити цілі сторінки, але обмежуюсь до кількох, тих наймаркантніших, які падуть зі сторони поважних представників нашого громадянства, військовости і преси. В одних завважується забудькуватість, в інших повне незнання, а в ще інших зла воля.

II.

Російсько-японська війна в роках 1904-1905, події на Балканах і війна в роках 1912-1913 нарушили політичну й економічну рівновагу Европи, викликали воєнні настрої і стали передвісниками світової війни, яка й почалась в серпні 1914 року. Ці настрої найшли певний відгомін серед українського громадянства в Галичині, головно серед молоді, яка поважно рахувалась з тим, що назріваючі події не минуть і її самої, втягнуть у воєнний крутіж і вона буде змушена боротись в рядах чужої армії, гинути за чужі інтереси. Щоб не бути зведеною до ролі „гарматнього м'яса" ця молодь поважно призадумувалась над актуалізацією української проблеми,

---

[3]) Gen. P. Shandruk: Arms of Valor, ст. 58, Robert Speller & Sons Publishers, Inc. New York 1959.

[4]) Тризуб, Орган УНДС, ч. 3 1960 р. ст. 11.

яка повинна бути висунена на порядок дня в боротьбі за перебудову Европи, щоб українська проблема перестала бути внутрішньою справою чужих займанщин — Росії та Австро-Угорщини, щоб вона стала об'єктом міжнародної політики. В розгарі воєнних настроїв українська молодь гуртується у своїх молодечих організаціях — Пласт, руханкових товариствах — Сокіл і Січ, організує Мазепинський мілітарний курс, видає перші військові підручники українською мовою, тоді ж починає виходити й журнал для молоді „Відгуки", який підкреслює конечність політично-військового поготівля у зв'язку з назріваючими воєнними подіями. Ці самі гасла пропаґують „Січові Вісти" та інші видання, присвячені справам виховання нашої молоді[5]).

Всеукраїнський конґрес студентської молоді, що відбувся у Львові в липні 1913 року, був великою маніфестацією військово-політичного поготівля української молоді, яка у випадку збройного конфлікту з Росією включиться в активну боротьбу проти московського деспотизму. Було очевидним, що ця боротьба буде очолювана центральними державами — Німеччиною та Австрією, тому наше громадянство на західньо-українських землях буде вірним союзником центральних держав, які — гадалося — респектуватимуть слушні вимоги українського населення. Ці вимоги були предметом нарад українського радикального студентства, що його з'їзд відбувся у Львові в жовтні 1913 року. Після реферату студ. Євгена Яворівського на тему — „Самостійність України і наші домагання в межах Австрії", прийнято засаду, що „ми не можемо безумовно всі свої пляни будувати на тому, що буде робити Австрія. Як наші дороги зійдуться, то не будемо відкидати подаваної нам руки. Повну волю і економічну рівність могтимемо осягнути аж тоді, коли будемо мати свою незалежну українську державу". Дальше в прийнятих резолюціях підкреслювалось конечність „здобуття Самостійної України, як державного організму, зложеного з усіх трьох частин української землі, що підлягають тепер Росії, Австрії і Угорщині"[6]).

Ось такі-то настрої панували серед нашої молоді на західньо-українських землях (настрої молоді на східніх землях України не могли так чітко проявитись), тому не дивниця, що в грудні 1912 року у Львові засновано „Український Січовий Союз", а вже завдяки його старанням 18 березня 1913 року засновано перше українське стрілецьке товариство під назвою „Січові Стрільці", що знайшло позитивний відгомін серед українського населення Галичини, бо вже перед самим вибу-

---

5) Рада, ч. 6, 1960 р.

6) Степан Ріпецький: Українське Січове Стрілецтво, ст. 347, Видавництво „Червона Калина", Ню Йорк 1956 р.

хом 1-ої світової війни було 96 стрілецьких товариств.

З вибухом війни в дні 1-го серпня 1914 року у Львові створилась Головна Українська Рада, міжпартійна організація, що мала координувати загально українську політику в часі війни, як також формувати українських добровільців до боротьби проти Росії. Ця Рада видала свій маніфест і проголосила мобілізацію добровільців під гаслом: Війна за волю України![7]).

Наплив добровільців*) був надсподівано великий, бо на протязі кількох днів до Львова прибуло 25 тисяч добровільців з різних закутин Галичини, також і Буковини, зголосились деякі і з Закарпаття. При Головній Українській Раді створено Боєву Управу, яка стала творити військову формацію під назвою Українські Січові Стрільці. Начальником тієї формації назначено поручника резерви Михайла Галущинського (пізніший сенатор, голова „Просвіти"), якого пізніше заступив також старшина резерви Гриць Коссак і він найдовше втримався на тому становищі.

Австрійське Верховне Командування було здивоване таким масовим напливом українських добровільців, це командування не виявило великого зацікавлення в творенні добровольчих формацій, бо в тому часі розпоряджало великими резервами мобілізованих. За підшептами польських впливових політиків та військовиків, австрійське Верховне Командування не спішилось з дозволом на створення української військової формації. Врешті, воно видало такий дозвіл, але стан тієї формації обмежено до 2.000 душ, решту добровільців треба було відпустити до дому або направити в розпорядження австрійської армії. Наказ був катеґоричний, в ньому не далось нічого змінити і з трудом вдалось захистити існування тієї формації Українських Січових Стрільців (в скороченні УСС), яка за часів Австрії дуже рідко сягала стану понад 2.000 душ. Це властиво був один піхотний полк, в який входило 2 бойові курені, один запасний, технічна сотня, відділ скорострілів, кінна стежа, обозна частина і т. п. Ціле озброєння австрійського зразку, мундури з австрійського сірого сукна, дещо змодернізовані та з відповідними стрілецькими нашивками, емблемами. УСС мали свій прапор в національних барвах, командний склад був український, також команда і накази виголошувались українською мовою.

В перших днях вересня 1914 року перші частини УСС опинились на фронті проти російських військ, відзначились в карпатських боях, відтак в наступі аж на Поділля,

7) Д-р Кость Левицький: Історія Визвольних Змагань Галицьких Українців з часу світової війни 1914-1918 рр., ст. 14. Львів 1928 р. Накладом власним.

*) Залишаємо термін, вживаний Покійним Автором „добровільці", хоч „добровольці" було б правильніше. — Ред.

де прийшло до певної стабілізації фронтів і бої — з перемінними успіхами — велись майже до кінця 1917 р., тобто до большевицького перевороту і повного розвалу російського фронту.

В наслідок договору Української Народньої Республіки з центральними державами, що був підписаний в перших днях лютого 1918 року в Бересті Литовському, німецькі та австрійські війська вирушили на поміч Україні в боротьбі з московськими окупантами. В складі австрійської армії була окрема група під командуванням архикнязя Вільгельма Габсбурґа, а в склад тієї групи входили і УСС. Ця група пройшла бойовим порядком аж до Олександрівська над Дніпром, відтак перейшла в Херсонщину для охорони ладу. УСС перейшли в район Єлисаветграду, а звідтіля в жовтні 1918 р. були перекинені на Буковину, де вже не довго задержались, бо почався розвал австро-угорської монархії. В часі Листопадового зриву в Галичині УСС боронили Львова і брали участь також на інших відтинках фронту війни з поляками.

В часі формування реґулярних частин Української Галицької Армії УСС-ів зведено в одну бриґаду, яка прийняла назву — Бриґада Українських Січових Стрільців, а в її склад входили: полк піхоти трьох курінного складу, полк артилерії з чотирма батеріями польових гармат і одної батерії 10 цм. гавбиць, відділу скорострілів, кінної сотні, відділу технічного і т. п. Командантом бриґади був отаман УСС Осип Букшований. При цій нагоді слід спростувати ще одну важну помилку, якої часто допускаються наші публіцисти й мемуаристи, які назву Українські Січові Стрільці поширюють на всі частини Української Галицької Армії. Ген. Удовиченко твердить, що українці з Галичини, свідомі українські патріоти, творили „в австрійській армії окремі формації під назвою Українських Січових Стрільців. Командував ними архикнязь Вільгельм (полковник Василь Вишиваний)"[8]. Що так воно не було, свідчать про це конкретні дані подані в цьому нарисі, який в основному базується на безспірному документарному матеріялі про історію Українських Січових Стрільців. Ця назва належала тільки тій одній формації й вона не може поширюватись на всі інші частини Української Галицької Армії (в скороченні УГА), бо це минається з історичною правдою і непотрібно вносить заколот в нашу історіографію.

В складі УГА бриґада УСС перейшла Збруч, брала участь в боях з большевиками, разом з нею пережила денікінщину і союз з большевиками, а своє існування закінчила разом з іншими частинами УГА в трагічні дні квітня 1920 ро-

8) Ген. Олександер Удовиченко: Україна у війні за державність, ст. 37. Вінніпеґ 1954 р. Видав Дмитро Микитюк.

ку. Ще треба підкреслити, що УСС ніколи не входили в склад Армії УНР.

Так в загальному представляється ґенеза постання формації УСС, її розвиток та бойові дії. Не торкаюсь оцінки тих дій, не торкаюсь тієї великої національної і культурної роботи, яку проводила ця формація у тих місцевостях, якими вона проходила і де вона діяла. Оцінка тих подій належить до завдань тих істориків, які досліджують добу наших визвольних змагань. Але одно слід ствердити: Українські Січові Стрільці належать до нашої найстаршої національної формації, яка мала характер реґулярної військової частиі була першою, яка після Полтавського погрому в липні 1709 року підняла прапор боротьби за соборність і державну незалежність України.

III.

Серед зовсім інших обставин творилась і діяла формація Січових Стрільців (в скороченні СС), яка почала організуватись в листопадові дні 1917 року, у Києві, в добі Центральної Ради, та відразу віддала себе до диспозиції Уряду УНР. Ініціятиву до створення тієї формації дав „Галицько-Буковинський Комітет Допомоги Жертвам Війни", який зайнявся долею галицько - буковинського елементу, що в наслідок воєнних подій опинився у Києві та околиці, улаштовуючи його на роботу в різних підприємствах та громадських установах. З розвитком революційних подій той Комітет заанґажувався і в політичну роботу, повів пропаґанду за створення галицько-буковинських військових формацій для боротьби за відірвання західньо-українських земель з-під австрійської займанщини та їх прилучення до матірного пня з його державним центром у Києві. В жовтні 1917 р. Комітет скликав віче українців з західніх земель, що в тому часі перебували у Києві й околиці, а на тому вічі голова Комітету — Іван Лизанівський — виступив з річевою промовою та особливо підчеркнув ці можливості й обов'язки, які виникають перед галичанами й буковинцями у зв'язку з революційними подіями на Україні. Другий промовець — Євген Коновалець — говорив про потребу створення західньо-українських військових частин для боротьби проти Австрії, бо вона добровільно не віддасть тих наших земель, які їй дістались даром і становлять поважну позицію в складі Австро - угорської монархії. Пропозиція Коновальця була прийнята через аклямацію всіма учасниками віча і 13 листопада 1917 року в київській газеті „Нова Рада" появилась відозва Комітету про організацію військової формації, до якої приймається добровільців з-поміж українців Галичини й Буковини. Цю відозву підписали: Іван Лизанівський — голова, Федір Черник — секретар і члени — Євген Коновалець, Ро-

ман Дашкевич, Микола Низкоклон, Іван Чмола і Олександер Лисенко. Такий був початок формації, яка прийняла назву — „Галицько-Буковинський Курінь Січових Стрільців", а командиром того куреня став колишній старшина російської армії Олександер Лисенко. Він на тому становищі не вдержався довго, бо дістав інше службове призначення, а на його місце прийшов Євген Коновалець, старшина австрійської армії, що був у російському полоні, але з вибухом революції утік з табору полонених, дібрався до Києва і відразу включився в загальноукраїнську роботу. На становищі командира тієї формації він вповні оправдав себе, був її незмінним начальником аж до останніх днів її існування. Також за його ініціятивою ця формація вже в січні 1918 року змінила свою назву і замість „Галицько-Буковинського Куреня Січових Стрільців" стала зватись — „Курінь Січових Стрільців". Така зміна назви була конечна хочби тому, що до служби стали голоситись добровільці не лиш з Галичини й Буковини, але також з Закарпаття та інших частин української землі. Таким чином ця формація відразу станула на загально українському становищі, тобто стала соборницькою не лише думкою, ідеєю, а й фізичним складом.

Успішний розвиток формації був забезпечений, бо добровільці постійно прибували. Уряд УНР піддержував цю формацію та помагав всіма можливими засобами. Коли ж большевицька Москва почала наступ на Україну, формація Січових Стрільців зголосилась до диспозиції Уряду УНР і в бій проти московсько-большевицької навали кинула всю свою силу, а саме: 480 штиків піхоти, 12 скорострілів та відділ гарматчиків. Січові Стрільці боролись під Дарницею, здобували переправи через Дніпро, здобували київський Арсенал, боролись в інших дільницях Києва, взяли під свою охорону Президію Центральної Ради та Уряд УНР, брали участь в боях під Коростенем, Сарнами, а звідтіля в бойовім порядку наступали на Київ, знову мали бої під Коростенем, Бородянкою, Бучею і в перших днях березня 1918 року вернулись до Києва.

Після зайняття Києва формацію Січових Стрільців залишено для охорони порядку в столиці України і значно поширено її організаційні рами. В ній вже був певний відсоток добровільців з Наддніпрянщини, нові голосились з кожним днем. Такого напливу добровільців вже не було змоги вмістити в рамах одного куреня, тому формація розгорнулась в полк і підготовлялось формування бриґади СС. Добре був поставлений вишкіл піхоти, скорострілів і помічних технічних частин, школився кінний відділ, вже була добре зорганізована легко-гарматня батерія, яка мала 8 гармат, підготовлялось формування гарматнього дивізіону. Загальний стан формації СС в

квітні 1918 року, напередодні гетьманського перевороту, становив 3 тисячі душ. Хай це послужить спростуванням необережного твердження нашого історика д-ра Миколи Андрусяка, який в газеті „Гомін України"[9]) подає фантастичну цифру аж 40.000 (сорок тисяч) Січових Стрільців під командою Коновальця в часі гетьманського перевороту... Можемо запевнити Автора, що якби у тому часі формація СС дійсно начислювала 40 тисяч бійців, то гетьманського перевороту взагалі не треба було б робити.

Січові Стрільці не могли приєднатись до гетьманського перевороту, бо він підготовлявся при помочі німців і був піддержаний німецькими штиками. Сама ж формація СС-ів не мала сили протиставитись тому державному переворотові, вона була обеззброєна німцями і розв'язана гетьманською владою. С. Стрільці розбрилися по Україні, стали конспірувати своє перебування, бо ті з них, що були підданими австрійської держави, могли бути виарештованими та переданими в розпорядження австрійського командування. Поважна частина СС-ів перейшла на службу в окрему Запоріжську дивізію, що зразу була під командуванням ген. Натієва, а пізніше ген. Бочковського. Ця дивізія була далеко від Києва, вона охороняла східні кордони України і тому гетьманський переворот не досягнув її, вона оціліла і далі виконувала свою службу.

Літом 1918 року заповідались корисні зміни в політиці гетьманського уряду, були надії на зміну кабінету і покликання деяких міністрів з-поміж визначних українських діячів, тому почались певні заходи в справі відновлення військової формації Січових Стрільців. Посередником в тих справах між Гетьманом і провідними діячами Січових Стрільців був проф. Дмитро Дорошенко, міністер закордонних справ. Січове Стрілецтво було готове відновити свою організацію і служити так вірно гетьманській Державі, як вірно служило Українській Народній Республіці, але тільки під тією умовою, що Гетьман буде вірний засаді закріплювання державної незалежности України, якщо він поведе чіткий національний курс і відречеться реакційного „єдинонеделімства". Завдяки стараннями міністра Д. Дорошенка дійшло до порозуміння між Гетьманом і провідниками Січового Стрілецтва. В наслідок того в дні 23 серпня 1918 року Гетьман видав наказ про формування Окремого Загону Січових Стрільців, що мав складатись з одного пішого куреня 4-сотенного складу, кожна з них по 160 штиків, одної сотні скорострілів, кінної розвідки в силі 80 шабель, одної легко-гарматньої батерії та допоміжних технічних частин. Разом у загоні могло бу-

9) Проф. д-р Микола Андрусяк: Київ і Львів за останніх 100 років. „Гомін України" ч. 17 (258), 24 квітня 1954 р.

ти лише трохи поверх 1000 стрільців і 30 старшин[10]).

Місцем постою Окремого Загону СС призначено Білу Церкву, командантом став полк. Коновалець, а начальником штабу полк. А. Мельник. На стрілецьку збірку до Білої Церкви стали голоситись січовики з різних сторін України, вернулись і ті, що були на службі в Запоріжській Дивізії, знову ожила стрілецька організаційна робота. Напередодні повстання проти Гетьмана стан Окремого Загону СС-ів представлявся так: курінь піхоти в складі 4 сотень начислював „20 старшин і 474 баґнетів, одну скорострільну сотню в складі 12 скорострілів, одну легку чотирогарматню батерію, кінну розвідку в 30 шабель, школу підстаршин, технічний відділ, булавну сотню і т. п., всього разом у бойовому стані 46 старшин і 816 рядовиків усіх родів зброї"[10]). Все озброєння було російського зразку, обмундирування також, відповідно змодифіковане, зі стрілецькими нашивками та емблемами. В стані Загону українці з західніх земель становили 75%, українці зі східніх земель 25%. Так представлявся загальний стан Окремого Загону СС-ів, коли підняв повстання проти Гетьмана і з Білої Церкви почав наступ на Київ. Виступ СС-ів був збройним протестом проти федераційного акту гетьмана Павла Скоропадського, який у своїй грамоті в дні 14 листопада 1918 року проголосив конечність „відновлення великої Росії"[11]).

В рішальному бою під Мотовилівкою СС перемогли гетьманських дружинників під командою генерала князя Святополк-Мірського і цим перекреслили акт Гетьмана. Несподіваний виступ СС прибрав характер загально-українського повстання, ряди Січового Стрілецтва стали заповнюватись щораз то новими добровільцями з-поміж населення Наддніпрянщини. В скорому часі Окремий Загін СС перетворився в дивізію, відтак в Осадний Корпус СС, де вже була перевага наддніпрянського елементу, який в піхотних частинах виносив около 80%, в гарматніх около 90%. Такий стан вже залишився аж до останніх днів існування тієї формації, яка почалась з піхотного куреня в листопаді 1917 року, розгорнулась в полк в березні 1918 р., в серпні відновилась в формі Окремого Загону, в листопаді розгорнулась в дивізію, а в грудні 1918 року в Осадний Корпус СС. Літом 1919 року, в часі реорганізації Армії УНР, Корпус СС перетворено в Групу Січових Стрільців — дводивізійного складу (дивізії 10 і 11).

В склад групи СС входило 6 полків піхоти, 6 полків артилерії, кінний дивізіон, автопанцерний дивізіон, кіш скорострілів, технічні та обозні частини. Від січня 1918 року незмінним командиром

10) Золоті ворота. Історія Січових Стрільців, ст. 95, Львів 1937 р. Видання „Червоної Калини".

11) Дм. Дорошенко: Історія України, Том II, ст. 415. Вид. Булава, Ню Йорк.

Січових Стрільців був полк. Євген Коновалець (за тодішньою термінологією отаман), а його найближчими помічниками на становищі начальників штабів були полковники генерального штабу колишньої російської армії — Марко Безручко, В. Змієнко, Отмарштейн, Сулковський та інші, що займали відповідальні становища в штабі СС. Незмінним начальником постачання СС був сотник Іван Даньків, талановитий організатор, який в хаосі тогочасних подій спромігся добре наладнати постачання усіх частин СС, що все були залежними від Головного Командування і Постачання Армії УНР.

Головні командні пости в групі СС були обсаджені старшинами колишньої російської армії, під їх командою було 5 полків піхоти, 5 полків артилерії, амуніційний парк, технічні частини. Також на становищі командантів куренів, батерій і навіть сотень була перевага старшинського елементу з колишньої російської армії. Формація СС хоч і почала творитись з добровільців українців австрійської займанщини, в дальшому процесі свого розвитку стала формацією загально-українською, де була перевага елементу наддніпрянського. Воно зовсім зрозуміло, бо СС не могли мати поповнень з Галичини, чи інших західньо-українських земель, ці поповнення рекрутувались з добровільців завербованих на Наддніпрянщині, бо мобілізаційні спроби не давали бажаних наслідків. Січові Стрільці, що були під командою Коновальця, ніколи не входили в склад Української Галицької Армії, вони постійно були в складі Армії УНР. Свої воєнні дії започаткували у Києві в часі большевицького повстання і першого московсько-большевицького наступу на Україну. Від Збруча по Дін, від північних границь України аж по Чорне Море вони пройшли з боями, свої шляхи скроплювали кров'ю та значили могилами. Вони ніколи не входили в ніякі переговори з ворогами України, не заключували ніяких договорів з денікінцями, большевиками, поляками, а закінчили своє існування в грудні 1919 р. на підставі розпорядку Головного Отамана про самодемобілізацію частин (ч. 03132 з дня 23 листопада 1919 р.). Але і після того СС не склали своєї зброї, бо одні з них пішли у Зимовий Похід[12]), другі в підпілля, треті між повстанців, ще інші стали основними кадрами 6-ої Стрілецької Дивізії Армії УНР. Вони становили перевагу і серед учасників Другого Зимового походу.

Так в загальному представляється історія формації Січових Стрільців, одної з основних частин Армії УНР.

---

[12]) Вісті Комбатанта, чч. 1-2, ст. 24-36, Ню Йорк 1961 р.

IV.

Крім тих двох січово-стрілецьких формацій — Українських Січових Стрільців (УСС) та Січових Стрільців (СС), були ще й інші, які себе називали січовиками. Такою формацією був Студентський Курінь ім. Українських Січових Стрільців, що формувався у Києві в січні 1918 року, але він не проіснував довго. Одна сотня того куреня брала участь в бою під Крутами, відтак вона увійшла в склад Гайдамацького Коша Слобідської України. Решта з того куреня приєдналась до інших частин Армії УНР, курінь, як самостійна частина, перестав існувати.

Цікавою формацією була т. зв. Запоріжська Січ, що її організував і нею командував отаман Юхим Божко. Вона творилась з добровільців, яких вербував от. Божко, що в добі Гетьманщини був начальником охорони Запоріжської залізниці в Катеринославі, але розголосу набрала ця формація щойно в добі Директорії, коли увійшла в склад Армії УНР та боролась на різних фронтах. Про цю формацію знаходимо згадки в споминах і публікаціях деяких авторів, які по різному підходять до тієї формації, але найширше пише про неї колишній адьютант от. Божка — сотник Дмитро Ґонта, що свої спомини про цю формацію містив у журналі „Київ"[13]), куди й відсилаємо цікавих читачів.

6-та Січова стрілецька дивізія, що творилась на початку 1920 року і входила в склад Армії УНР, в основному складалась з колишніх Січових Стрільців. Командував дивізією полк. (згодом генерал) Марко Безручко, начальником штабу був полк. (згодом генерал) В. Змієнко, оба штабові старшини з колишньої формації Січових Стрільців, також на інших командних становищах були старшини СС (Сушко, Пищаленко, Лотоцький, Стефанишин, Филипович, Гладкий, Соловчук, Турок, Бісик та інші).

Були ще й інші формації, які прибрали назву січово-стрілецьких, але вони скоро занепали і сліди по них губляться у крутежі воєнних подій.

---

13) Журнал „Київ": Д. Гонта — Отаманщина, чч. 1, 2-3, 4, 5 і 6, рік 1957.

Юрій Тис-Крохмалюк

Бій під Бродами в насвітленні німецького генерала

Минулого року появилася праця ген. Вольфґанґа Лянґе, командира „Корпсабтайлюнґ Ц" під наголовком „Корпсабтайлюнґ Ц від Дніпра до Польщі". Автор, як подано в іншому місці, не ознайомлений з умовинами, серед яких приходилося йому перебувати, а коли річ іде про оцінку 1 УД УНА, спирається на цілковито хибних інформаціях і обсерваціях. Всетаки, як учасник бою під Бродами, Лянґе дає матеріял з точки бачення вищого командування, що і є поважним вкладом до джерел над студіями мілітарних подій в Україні у другій світовій війні.

В цій статті наведено деякі цікаві фраґменти його праці, без ніяких змін, коментуючи тільки більш помилкові оцінки і твердження автора.

„У зв'язку з висадкою альянтів у Франції і з російською офензивою, що почалася 22 червня проти Армійської групи Середина, відобрано армійській групі Північна Україна велику частину створених в міжчасі резерв. Оперативне положення А. Г. Північна Україна значно погіршилося з причини заломання Армійської Групи Середина.

З початком липня зросли познаки, що на відтинку А. Г. Північна Україна готовиться велика російська офензива. XIII корпус наказав 6 липня стан поготівля.

13-го липня почалася у несподіваному часі і місці, по обох боках XIII корпусу, російська офензива. Вона осягнула глибокі вломи праворуч у сусідніх 349 і 357 дивізіях, як теж ліворуч XIII Армійського Корпусу біля Горохова.

15-го липня вдалося противникові виконати в обох місцях влому вирішні проломи. Ні 1 і 8 панцерні дивізії (простір Золочів) ні 16 і 17 панцерні дивізії не могли осягнути назад своїх позицій. Положення в дні 16 липня виявляло ясно російські наміри: двома ударними клинами, із сходу через Золочів в напрямі Львова і з півночі через Радехів на Камінку Струмілову, виломити німецький фронт по обох сторонах Бродів".

А що каже про це російська версія?:

В напрямі Львова треба було проломити усіми силами південної ударної групи ворожу оборону в районі Тростянець-Богданівка, щоб перевести удар в напрямі Золочів-Львів і зайняти Львів... Вороже згрупування в районі Бродів мусіло бути окружене і знищене.

„XIII А. К. з підлеглою йому 349 піхотною дивізією, дістав наказ відійти на другу оборонну лінію. Корпусна група „Ц" перевела це, без уваги на погані дороги внаслідку дощу — пляново. В пій лінії стояла з правого боку дивізійна група 217, сперта на 14 СС-Добровольчу Дивізію Галичина.

Вночі з 17 на 18 липня дивізій-

ну групу 339 підпорядковано 349 піх. дивізії, щоб у наступі в південному напрямі получитися з наступаючою 8 панцерною дивізією на північний схід від Золочева. Наступ не мав успіху через повну нездатність одного відділу 14 СС Дивізії Галичина.

Зате події 18-го липня прибрали надзвичайно сумнівні форми. Бузьк був остаточно втрачений. В північному просторі пролому російські війська осягнули Буг біля Камінки Струмилової. Окруження XIII корпусу було цим практично завершене".

А тепер друга сторона:

...оборону ворога проломано, його угрупування в районі Бродів окружено...

Усі спроби фашистівського командування заломалися. На флянках пролому введено в дію резерви і сильні артилерійські з'єднання. Поза тим, наші повітряні сили перевели важкі бомбові атаки на наступаючі війська противника.

В першому етапі офензиви 1 Українського Фронту, проломано ворожу оборону на довжині 200 км і наші війська посунулися на 50-80 км на захід. Мимо сильного опору противника... війська 1 Українського Фронту окружили в районі Бродів сильні ворожі угрупування, около 8 дивізій, з 50.000 вояків і старшин.

* * *

Ледве тепер з німецької сторони у вищому командуванні вирішено остаточно прорватися з окруження. Правдоподібно Гітлер, як і в інших випадках, вагався задовго з цим рішенням, на шкоду війська. Дня 18 липня К. А. „Ц" дістав такий перед-наказ XIII-го Армійського Корпусу до приготування наступу в напрямі півдня:

„К. А. „Ц" вилучиться вночі з 18 на 19 липня з фронту і збереться в лісах обабіч дороги до Білого Каменя. Відтинок перебирає 14 СС Дивізія Галичина і 361 піхотна дивізія при рівночасному відвороті на лінію Загірці-Чішки-Чехи-висота на північний схід від Гаїв Кутських".

У виконанні того пляну осягнули:

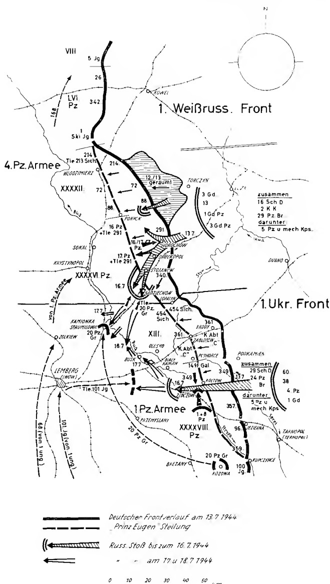
Див. Група 183 пляново до полудня ліс на південь від Ожидова.

Див. Група 217 з опізненням з причини спізненої зміни 14 СС Дивізією Галичина і дій ворога в районі Говореччини.

(Тут автор вставляє несправедливу оцінку УД, згадуючи про те, що вона забила таборами дороги, а невеликий німецький персонал не міг мати впливу на невпорядковану масу. Теж в тому місці говорить про вістку від якогось „Остексперте", нібито в Дивізії большевики інфільтрували 2.000 своїх партизан. При цій нагоді вихваляє свій „Корпсабтайлюнґ", про який в інших німецьких публікаціях, напр., полк. Гайке, нема ні згадки!).

Головний тягар наступу передано Корпсабтайлюнґові „Ц", як найбільш бойовій дивізії.

14 СС Дивізія Галичина, 361 піхотна дивізія і 454 дивізія безпеки мали відступати, прикриваючи на тилах наступаючі дивізії.

Kartenskizze 11 :
Einkesselung des XIII. A.K. vom 13.-18.7.1944
N
VIII
5 Jg
26
LVI Pz
342
168
1 Ski Jg
KOWEL
1. Weißruss. Front
214
Tle 213 Sich
214
4. Pz. Armee
WLODZIMIERZ
XXXXII
72
72
12/13 geräumt
TORCZYN
3 Gd
13
1 Gd Pz
3 Gd Pz
zusammen
16 Sch D
2 K K
29 Pz Br
darunter
5 Pz u mech Kps.
88
88
PORYCK
Bug
16 Pz +Tle 291
291
13 7
HOROCHOW
16/17 Pz
SOKAL
17 Pz +Tle 291
DRUZKOPOL
KRYSTYNOPOL
STOJANOW
340
Styr
DUBNO
XXXXVI Pz
von 1. Pz. Armee
16 7
RADZIECHOW
LOPATYN
1. Ukr. Front
Tle 20 Pz. Gr
454 Sich
454 Sich
17 7
KAMIONKA STRUMILOWA
20 Pz. Gr
ZOLKIEW
XIII
361
361
BRODY
K Abt C
ZABLOTOW
16 7
Bug
OLESKO
K. Abt C"
PODHORCE
PODKAMIEN
BUSK
17 7
BIALY KAMIEN
14 Gal
LEMBERG (LWOW)
349
349
13 7
KOLTOW
zusammen
29 Sch D
24 Pz Br
darunter
5 Pz u mech Kps
60
38
4 Pz
1 Gd
Tle 101 Jg
16 7
ZLOCZOW
1 Pz. Armee
1+8 Pz
357
PRZEMYSLANI
XXXXVIII Pz
20 Pz Gr
Strypa
96
JEZIERNA
Seret
TARNOPOL (TERNOPOL)
68 (von 1 ung)
101 Jg (von 1 ung)
359
20 Pz Gr
BREZANY
KOZOWA
KUPCZYNCE
100 Jg
Deutscher Frontverlauf am 13.7.1944
"Prinz Eugen" Stellung
Russ. Stoß bis zum 16.7.1944
" " am 17 u 18.7.1944
0 10 20 30 40 50 km

Після відкриття кітла, мали бути виведені наперед табори, служби постачання і ранені, опісля, здогадно 22 липня, — 14 СС Дивізія Галичина, 361 піхотна дивізія і 454 дивізія безпеки: так довго мусіли тримати відкритим пролом з кітла К. А. Ц. і 349 піхотна дивізія з піддержкою XIII панцерного корпусу.

,,Як поважно брали ситуацію і найвищі чинники, вказує заява 1-го старшини генерального штабу операційного відділу ОКГ в дні 19 липня. Він заявив щодо положення армійської групи Північ-України, що вона і надалі дуже поважна. Надіються, що XIII А. К. проб'ється з окруження. Але треба пам'ятати, що наступають три російські панцерні армії.

Початок наступу 20 липня був призначений на год. 3.30. (Тут автор говорить про труднощі, з причини хаосу на дорогах). Згадані труднощі спричинилися до пересунення початку наступу на год. 5.00.

Дивізійна група 217 натрапила на сильний спротив при висоті 366, де численні російські протипанцерні гармати на моторових ляфетах затримали наш наступ. Теж уведено в дію панцери. Бравурним наступом здобули ми 5 ляфет американської продукції.

Майже всі цілі наступу К. А. Ц ми осягнули.

Добра ситуація дозволяла дивізійній групі 183 поза ціллю наступу зайняти ще Княже.

Дивізійна група 217 дістала в 12 годині наказ зайняти Хильчичі . . .

Пополудневі бої стояли під знаком зростаючих важких російських летунських атак. Бомбові і бойові летунські з'єднання атакували вулиці, артилерійські позиції і бойові становища майже безперервно. Поставали поважні втрати в людях і матеріялі, передусім у таборах. Німецького летунства не було видно".

Автор описує далі прорив, але про 1 УД більш не згадує. Він продовжує: „Дня 22 липня 1944 А. К. XIII і К. А. Ц перестали існувати".

А тепер версія противника:

Замкнені німецько-фашистські з'єднання пробували багато разів прорватися з окруження на захід в напрямі Камінки Струмилової й опісля на південь в напрямі Золочева.

Війська 1 Українського Фронту, які відбили всі ворожі спроби, стягнули вужче перстень. Вечором 22 липня війська Першого Українського Фронту, підтримані артилерією і летунськими силами, знищили окружені під Бродами німецько-фашистські угрупування.

І ця версія в засаді правдива.

Але наш прорив большевики промовчали.

Було б доцільно провірити дані ген. В. Лянґе щодо його даних про бій під Бродами у зв'язку з бойовою діяльністю 1 УД і сусідуючих з нею німецьких частин. Відповідна оцінка учасників бою, публікована на сторінках „В.К.", як теж у відповідному німецькому військовому журналі, мала б своє значення для інших дослідників цього фраґменту світової війни.

Хор. інж. Павло Дубрівний

Сірожупанники

Перша Стрілецько-Козацька Дивізія)*

Воєнна завірюха 1914-го року захопила чималу політичну еміґрацію з України в різних державах Західньої Европи, як також на землях Західньої України, тоді в межах Австро-Угорщини. В той час перебували у Львові політичні еміґранти: Андрій Жук, Володимир Дорошенко, Михайло Гаврилко — всі з Полтавщини, а також Дмитро Донцов, Микола Залізняк і інші. Цей гурток, хоч і брав під увагу величезні царські збройні сили, проте був свідомий того, що це колос на глиняних ногах. Раховано, що під натиском центральних держав Росія розпадеться і визволяться різнонаціональні країни, в тому числі й Україна. Для поширення ідеї самостійности України серед ворожих і невтральних держав засновано 4 серпня 1914 року Союз Визволення України у Львові.

Після першого переможного наступу російської армії на західньо-українські землі СВУ свою діяльність переніс до Відня. Тут до творчої праці включились еміґранти: Олександер Скоропис-Йолтуховський, Маріян Меленевський, Любарський - Письменний, Вячеслав Козловський, Євген Голіцинський, Іполіт Бочковський. СВУ у Відні звернувся з закликом до співпраці до всього свідомого українського загалу і на той його заклик відгукнулися різні громадсько-політичні діячі, письменники, гімназійні вчителі, професори університету з усіх українських земель, що були в межах Австро-Угорщини. Між ними були такі загальновідомі вчені й письменники, як д-р Степан Смаль-Стоцький, д-р Василь Сімович, Богдан Лепкий, д-р Зенон Кузеля і багато інших. Словом, СВУ мав до диспозиції кадр працівників високоінтелектуальний, громадсько-активний і відданий ідеї самостійної України. СВУ повів інтенсивну інформаційно-пропаґандивну працю друкованим словом аж в 11-ох мовах та для безпосереднього зв'язку з урядами вислано спеціяльних представників до різних держав. Все це речі, відомі з історії Союзу Визволення України, першорядної і надзвичайно метушливої та активної організації, яка поставила ясну державну українську концепцію з опертям на центральні держави та з рахунком на розбиття ними царської Росії.

*) Офіційна назва Сірожупанників була: „Перша Стрілецько-козацька Дивізія". Назва ж „сірожупанники", або „сірі", цілком народна. Офіційна назва „Сіра дивізія" була закріплена наказом Головної Команди Військ УНР 2 липня 1919 р., ч. 98. Цим же наказом 4-та Холмська дивізія була перейменована на 4-ту дивізію „Сірожупанників".

Нас цікавить тут та робота СВУ, яка була поведена між полоненими українцями, які масово попали до австрійського й німецького полону. Здебільша це був елемент навпівграмотний, малосвідомий та заляканий. СВУ поставив за мету з „малороса", „православного", „крестянина" чи „руського" зробити національносвідомого українця. Для цього заходами СВУ зорганізовано спеціяльний табір полонених українців у Фрайштадті біля Лінцу в Горішній Австрії. В таборі перебувало кілька тисяч полонених з різних закутин України. Над цим дійсно сирим людським матеріялом приступили до праці такі діячі культури з Галичини й Буковини, як Микола Гаврилко, Микола Голубець і д-р Василь Сімович. Надзвичайно важка була їхня праця. Серед полонених були національно-свідомі одиниці, як ось артист трупи Миколи Садовського Данько Щербина, вчителі Іван Лазько з Катеринославщини і Юрко Мочульський з Херсонщини, студент агрономії Київської політехніки Володимир Степанович із Волині та інші, які спершу ставились до акції СВУ з недовір'ям, вбачаючи в ній австрійську й німецьку інтриґу. Але послідовна, вперта й завзята праця відпоручників СВУ з часом розвіяла те недовір'я і тоді прибрала ще ширший розмах. Вже в грудні з відпоручників СВУ організується Просвітній Відділ з д-ром Василем Сімовичем на чолі. До співпраці з Просвітнім Відділом приступило понад 30 осіб національно - свідомого елементу з-посеред полонених. Були це здебільша народні вчителі, агрономи, кооператори і студенти вищих шкіл. Вони створили Суспільно-Просвітній Гурток. Ця організація дала почин до заснування низки статутових Товариств, що діяли за зразками статутів галицьких організацій, а саме: 1) Т-во „Просвіти" ім. Михайла Драгоманова, яке влаштовувало курси для неграмотних, українознавства, німецької мови, кооперації, сільського господарства, суспільних наук і ін. 2) Видавниче Т-во ім. Івана Франка, що видавало тижневик „Розвага" і низку популярних брошур з українською тематикою. Т-во ставило собі за мету виховати робітників пера. 3) Драматичне Т-во ім. Івана Котляревського, що ставило побутові та історичні п'єси. 4) Музично-співоче Т-во ім Михайла Вербицького. 5) Етнографічне Т-во ім. Володимира Гнатюка. 6) Фотографічне Т-во „Світло", що виготовило велику кількість діяпозитивів з історії України, географії, природознавства й інших наук — для влегшення викладів на курсах. 7) Кооперативна Спілка „Власна Поміч" задля практичного навчання майбутніх кооператорів на рідних землях.

Врешті 14 липня 1917 року постало руханково-спортове Товариство „Січ" імени гетьмана Петра Дорошенка, що й стало підставою для формування 1-ої Стрілецько-Козацької Дивізії (Сірожупанни-

ків). На установчих зборах вписалось до „Січі" коло 300 осіб національно-свідомого елементу. Січовики під проводом свого енерґійного і працьовитого голови Миколи Лозовика, з фаху вчителя гімназії з Київщини (якого НКВД в Лукіянівській тюрмі у Києві розстріляло у 1921 р.) всебічно приготовлялись як з національно-громадського, так і з військового боку, щоб стати добірним українським військом. 9 лютого 1918 р. Україна підписала в Берестї Литовськім мир з Німеччиною і Австро-Угорщиною. Мрії січовиків стали дійсністю. Військове міністерство УНР звернулось з закликом до січовиків до активної збройної боротьби з ворогами України. 21 лютого 1918 р. Т-во „Січ" самоліквідувалось, зате колишні січовики вибрали Бойову Управу з 5 членів, а самі добровільно влилися в ряди Першого Куреня Оборони Рідного Краю.

25-го лютого 1918 р. з табору полонених українських старшин в Йозефштадті прибуло до Фрайштадту 5 старшин на чолі з капітаном Петром Ганжою, щоб перебрати команду куреня. А 28 лютого курінь в складі 5 старшин (кап. П. Ганжі і хорунжих: Сича, Сергієвського, Байка і Мухальчука) і 900 козаків виїхав до Володимира Волинського на формування. Під час переїзду через Відень курінь зустріли і вітали на двірці: почесна чота УСС під командою Дмитра Катамая, від Парляментарної Репрезентації генерал Захар Павлюх і адмірал Ярослав Окуневський, від СВУ І. Мороз та пані, які передали квіти старшинам, а козаків частували кавою та цигарками. Це привітання надзвичайно добре вплинуло на психіку козацтва і піднесло його на дусі після важкого полону. При переїзді через Львів від тамошнього українського громадянства вітав курінь д-р Льонгин Цегельський. 6 березня 1918 р. курінь прибув до Володимира Волинського. На двірці ждали вже з привітаннями старшини, які раніше приїхали туди з табору в Йозефштадті, на чолі з підполковником ген. штабу Іваном Перликом. Курінь розмістився в колишніх касарнях козацького Донського полку, які були дуже знищені. Спочатку харчування козаків було незадовільне. А приділений зі штабу Австро-Угорської армії капітан Добжанський, поляк, який мав допомагати в формуванні, цю акцію де тільки міг саботував. Так виглядали перші кроки формування дивізії.

9-го березня 1918 р. приїхав до дивізії капітан австр. генерального штабу Кватерник. Справа формування дивізії дістала міцний фундамент і повний розмах. Капітан Кватерник — хорват, володів поправно російською мовою, а українську розумів, з стремліннями українців був обізнаний. З ним прибув і сот. УСС Іван Коссак, як його адьютант і дорадник. Кап. Кватерник сам працював день і ніч і примушував до цього своїх

співробітників — старшин українців. Він все казав: „Хочете своєї держави і здисциплінованого війська — будете мати так, як будете працювати . . . "

З табору Фрайштадт почали систематично прибувати нові транспорти козацтва, а з Йозефштадту потрібна кількість старшинського командного складу. 23 квітня 1918 року був уже сформований полк 3-ох курінного складу. Командиром полку був призначений сот. Петро Ганжа. Приступлено до формування наступного полку. В проєкті було сформувати дивізію: 4 полки 3-ох курінного складу, гарматний дивізіон, кінну і технічну сотню, обоз, шпиталь, хлібопекарню та допоміжні майстерні.

Рівночасно з кап. Кватерником зі штабу австро-угорської армії прибули до дивізії старшини і підстаршини в ролі інструкторів. Були це переважно українці, як от: сот. Мирон Луцький, сот. Стельмах, сот. Слюсарчук, пор. Михайло Хроновят, четар Ковалів, четар Дубик, хор. Гринишин, військовий лікар Воронич і ін. Відносини між наддніпрянцями й галичанами в ці часи були якнайкращі. Всіх об'єднувала спільна мета — відродження самостійної Української Держави.

Почалася інтенсивна організаційна праця. Вироблялись військові правильники, інструкції, військова термінологія, а за підставу бралось все те, що було прийнято в УСС. Спеціяльна комісія виробила уніформу — сірі короткі жупани, з відзнаками колоска пшениці, що символізував багатство України на збіжжя. Срібні металеві колоски — один, два три були відзнаками підстаршин, а золоті для старшин. Отаманна старшина мала на австрійський лад срібні підстави під золотими колосками, а генерали такі ж підстави, а на них золоті булави — одну, дві чи три. Кватерник дбав, щоб дивізія мала свої власні сурмові сиґнали і марші. Український композитор Ярославенко (Вінцковський), довідавшись про формування дивізії, прислав кілька маршів власної композиції. Дбаючи про належне устаткування дивізії потрібним матеріялом, Кватерник мав перешкоди і затримки. Коли ж він дошукувався причин, то він знаходив завжди — польський саботаж.

12-го травня 1918 р. 1-ий Стріл.-Козацький полк розгорнувся в 1-шу Стрілецько-Козацьку Дивізію в складі 4-ох полків піхоти, гарматного полку, інженерної сотні та кінного дивізіону. Піший полк мав 3 курені 4-ох сотенного складу й кулеметну сотню. Крім того були сформовані: обоз, шпиталь, хлібопекарня та допоміжні майстерні. Командиром дивізії призначено підполк. ген. штабу Івана Перлика, начальником штабу став сам кап. австр. ген. штабу Кватерник, а паралельно з українського боку призначено сот. Пилипенка, адьютантами штабу були призначені сот. УСС Іван

Коссак, підпор. Микола Бутович і хорунжий Горбик.

Командиром 1-го полку залишився далі сот. Петро Ганжа, на командира 2-га полку було призначено підполк. Тимошенка, 3-го полку сот. Яковленка і 4-го полку сот. Ткаченка.

Ввесь старшинський командний склад — це були колишні полонені, які перейшли національно-освідомну школу в таборі Йозефштадт завдяки СВУ у Відні. Між свідомим українським громадянством Володимира Волинського й дивізією був живий контакт. Ідейно близько до дивізії стояла праця української народної школи, що зорганізували УСС для місцевого населення. Управителькою школи була Северина Сидорович, а учительками були панни Ліщинська і Цецилія Волянська (замужня Ґардецька) і місцева волинячка Люба Маслій. Відомий український громадський діяч, пізніший редактор „Свободи" д-р Лука Мишуґа, який в той час був приділений до місцевої австрійської комендантури, був у постійному зв'язку з дивізією.

Старшинство і козацтво працювали з великою посвятою, підготовляючи себе до збройної боротьби з ворогами батьківщини. Тим часом революційні події в Україні розвивалися швидким темпом. В квітні стався гетьманський переворот. Для дивізії ця подія мала далекосяжні наслідки. У висліді перевороту гетьманський уряд призначив новий вищий командний склад дивізії, відсовуючи попередній. На командира дивізії прибув із Києва ген.-хор. Сокира-Яхонтів, на його помічника полк. Пещанський, на командира 1-го полку полк. Галятовський, 3-го полку полковник Троянів, 4-го полку полк. Гудима, а командиром 2-го полку призначено підполк. Івана Перлика. Начальником штабу залишився сот. Пилипенко. В цей же час прибув до дивізії душпастир отець Іван Теодорович (теперішній митрополит Іоан Укр. Прав. Церкви в ЗДА). Одночасно з прибуттям нового командного складу прибула й спеціяльна комісія для перебрання дивізії від австро-угорського уряду. Ця передача відбулась з великою парадою, на яку прибув командуючий австро-угор. 4-ою армією ген. Гойдінґер зі своїм штабом. Він говорив дуже похвально про вигляд, дисципліну і військову підготову дивізії.

Після паради відбулась присяга на вірність Гетьманові. Були окремі одиниці, які не погоджувались присягати Гетьманові, лише Україні, проте присяга відбулася, дармащо дехто не повторював слів „...і вірно служити Ясновельможному Пану Гетьманові..." Взагалі ж серед козацтва була спільна думка — виконати свій обов'язок супроти України, незалежно від того, чи це буде республіканський, чи гетьманський уряд.

Але новий командний склад швидко дав себе пізнати з неґа-

тивної сторони. Замість зміцнювати дисципліну козацтва новоприслані старшини поводились так, що дисципліна почала занепадати й почався розклад. Погане враження зробило відсунення попереднього командира дивізії, підполк. І. Перлика. Полковим командантом був дуже коротко, бо несподівано, тайно, вночі перевезено його кудись до якоїсь лікарні та оповіщено про це на другий день дивізії, ніби підполк. І. Перлик нервово захворів. Сам ген. Сокира-Яхонтів замішувався інколи між козаків — подалі від старшин — і ширив виразно дефетистичні настрої, мовляв ситуація безнадійна і краще спасатися, хто куди може. Козацтво почало сильно хвилюватися. Пішли слухи, що національно-свідомих козаків будуть завертати до полону. Внаслідку — козаки почали втікати. Ця втеча набрала масового характеру. Одного дня втекло кількасот козаків. Це був великий удар для дивізії, бо втекло багато гарного національно-свідомого елементу.

Після переїзду дивізії з Володимира Волинського на Чернигівщину, ген. Сокира-Яхонтів був відсунений від командування і на його місце прийшов інший командир, але Сокира-Яхонтів зробив свою роботу для большевиків. Згодом виявилось, що він був вже тоді большевицьким аґентом-шпигуном, бо на цій роботі арештували його поляки у Варшаві, він сидів у в'язниці і був виміняний за польського шпигуна, арештованого большевиками.

Командири полків 1-го і 3-го Троянів і Галятовський — типічні старорежимні полковники, були частенько п'яні. Командир 4-го полку полк. Гудима тримався стримано і якось невтрально, займаючи вичікуючу позицію. Ось такий вищий командний склад прибув до дивізії за Гетьмана з Києва. А прислав їх помічник начальника українського генерального штабу генерал Какурін, що пізніше, після упадку Гетьманату, був одним із головних організаторів російсько-большевицької академії генерального штабу.

В серпні 1918 р. дивізія переїхала з Володимира Волинського на Чернигівщину. Останній їхав 4-ий полк, який на бажання Гетьмана був у Києві вивантажений і на майдані Катериненської вулиці відбулася велика парада. Біля 11-ої год. ранку на майдані вишикувались частини дивізії, куди прибули: Гетьман П. Скоропадський, головнокомандуючий німецькими військами в Україні ген. фон Кірбах, начальник його штабу ген. Ґренер, німецький посол барон фон Мум, австро-угор. посол граф Форґач і ін.

Вигляд дивізії, її дисциплінованість Гетьманові заімпонували. В своїй промові до вояцтва дивізії він приобіцяв поруч із Сердюками зробити з Сірожупанників національну ґвардію.

Тим часом ворожий українській державності елемент почав диві-

зію поступово руйнувати. Діяла тут дуже впливова рука. Була вона в генеральному штабі. В першій мірі це був безперечно ген. Какурін — права рука начальника українського генерального штабу.

До розташованих частин дивізії на Чернигівщині на кордонах Московщини посипались розпорядки і накази з Києва в справі демобілізації старшин і козаків. Внаслідку, з початком листопада 1918 р. дивізія, що числила 15 тисяч вояцтва, мала коло 800 осіб. Але грамота Гетьмана про федерацію з Росією знову змінила хід подій. Вночі з 17 на 18 листопада 1918 року стався переворот. Сірожупанники відразу прилучилися до повстання і визнали владу Директорії Української Народної Республіки.

В рядах Армії УНР Сірожупанники ввесь час активно зі зброєю в руках провадять боротьбу з большевиками, поляками і білоґвардійцями. З трикутника смерти Армії УНР Старо-Констянтинова-Острополя і Любара 6 грудня 1918 року недобитки Сірожупанників у складі полків 10 і 11 Волинської дивізії під проводом ген. Олександра Загродського вирушили в Зимовий похід, з якого повернулись в травні 1919 р. і далі брали участь у визвольній війні аж до часу інтернування Армії УНР польським урядом.

Джерельний матеріял:

1. Архів Союзу Визволення України у Відні за роки 1914-1918.
2. Вістник політики, літератури і життя, Відень, за роки 1914-1918. (Орган СВУ у Відні).
3. „Розвага" таборовий тижневик, Фрайштадт за 1915-1918 роки. (Орган полонених українців у таборі Фрайштадт).
4. „За Державність" збірник ч. 1, стаття підполк. Василя Проходи: „Сірожупанники"і ч. 9, стаття сот. М. Бутовича: „Зі споминів сірожупанника". Варшава.
5. Манускрипти до книги „Фрайштадтська Республіка" авторів: сот. Миколи Бутовича, полк. Йосипа Мандзенка, підполк. Василя Проходи і хорунжого Павла Дубрівного. Філядельфія.

Гітлер не знав нічого про Українську Дивізію

У німецькому ілюстрованому журналі „Дер Шпіґель" з Гамбурґу, у числі 40 з 3 жовтня ц. р., появились у статті „Пістоля — це чейже дурничка" — витяги з протоколів так званих обмірковувань ситуації у Головній кватирі Гітлера. Редакція названого журналу додає від себе пояснення, що під час останньої світової війни Гітлер казав двічі денно складати собі звідомлення про воєнну ситуацію — вполудне і вечором, без уваги на те, чи кожночасна Головна кватира знаходилась в Східній Прусії, в Україні, на Берґгофі в Альпах чи в Берліні. У цих полудневих розглядах брали участь не тільки військовики, але й високі урядовці міністерства закордонних справ, міністерства збровння і партійного апарату. Пізнім літом 1942 р. Гітлер казав стенографічно записувати ті його наради і таким чином від 12 вересня 1942 до 22 квітня 1945 постав величенький документ із 103.000 листків. Ті протоколи перевезено безпосередньо перед остаточною воєнною катастрофою Німеччини до Берхтесґадену і там з наказу воєнного історика, генерала Шарфа, спалено їх. Коли прийшли туди американці, то коло 1.500 пошкоджених вогнем карток отих протоколів врятовано. „Інститут для сучасної історії" оприлюднив тепер фраґменти з отих протоколів окремою книжкою. „Дер Шпіґель" передрукував з отієї книжки*) кілька таких протоколів, при чому для нас, українців, надзвичайно цікавий „вечірній" протокол з 23 березня 1945 р. Передаємо його в цілості в перекладі:

„ФЮРЕР: Не відомо, що тут діється довкола. На моє здивування чую тепер уперше, що раптом виринає якась українська СС-дивізія. Про ту українську СС-дивізію я взагалі нічого не знав.

СС - ШТУРМБАНФЮРЕР ҐЕЛЕР (адьютант зв'язкового старшини для збройних сил СС): Вона існує вже від дуже довгого часу.

ФЮРЕР: Але в наших розмовах про неї не згадувано. Чи може хтось пригадує собі?

ҐЕЛЕР: Ні, я не пригадую собі.

ФЮРЕР: Можливо, що колись, довгий час тому, доповідали мені про це, — я не знаю. Як велика та українська дивізія?

ҐЕЛЕР: Я це перевірю.

ФЮРЕР: Або з'єднання певне, або воно не є певне. Я не всилі формувати тепер ніяких з'єднань в Німеччині, бо не маю зброї. Це повна дурниця, коли маю давати зброю українській дивізії, яка не є цілком певна. Тоді краще відібрати їм зброю і поставити німецьку дивізію. Бо приймаю, що тамта дивізія знаменито узброєна, так добре, як, мабуть, не є ті німецькі дивізії, що їх тепер ставимо на ноги.

ГЕНЕРАЛ БУРҐДОРФ (головний адьютант вермахту при Фюрері): Так само стоїть справа з латишською 20-ою. Вона саме тепер на півдні розлітається.

---

*) „Hitlers Lagebesprechungen". Die Protokollfragmente seiner militaerischen Konferenzen 1942—1945". Herausgegeben von Helmut Heiber; Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart; 1962; 971 Seiten, 96 Mark.

ОБЕРСТЛЕЙТЕНАНТ ДЕ МЕЗІЄР (тоді в операційному відділі Головної кватири): Латишська (дивізія) воює тепер нагорі в Курляндії, і то добре. На півдні була естонська.

БУРГДОРФ: Так, естонська негайно зникла. Треба собі, зрештою, з'ясувати це психологічно. Трохи забагато вимагається від тих людей.

ФЮРЕР: За що, властиво, вони мають воювати? Від своєї батьківщини вони далеко.

БУРГДОРФ: Коли вже серед нас знаходиться ціла маса малодухів, то справді годі вимагати чогось від тих людей.

ФЮРЕР: Треба тепер цілком виразно ствердити, що взагалі є ще з отих чужинецьких формацій. Наприклад, дивізія Власова — або вона до чогось годиться, або нікуди не годиться. Є тільки ці дві можливості. Якщо вона щось вартна, то треба її вважати за повновартну дивізію. Коли ж вона нічого не вартна, то це ідіотизм узброювати 10.000 або 11.000 осіб, під час коли не можу творити німецької дивізії, бо не маю для неї зброї. Тоді краще волію німецьку дивізію, формую її і даю їй повне узброєння.

ОБЕРСТЛЕЙТЕНАНТ БОРГМАН (адьютант війська при Фюрері): Індійський леґіон.

ФЮРЕР: Індійський леґіон — це дотеп. Існують індійці, які не вміють вбити миші й дадуть себе самих радше з'їсти. Вони особливо не вб'ють ні одного англійця. Якраз таких людей ставити проти англійців — вважаю за повну глупоту. Чому, зрештою, індійці мають хоробріше боротися у нас, аніж боролися під проводом Бозе в самій Індії! Вони ж поставили в Бірмі індійські з'єднання під проводом Бозе, щоб визволити Індію від англійців. Їх перебито там, як овечу шкіру. То чого ж вони мають бути хоробрішими у нас? Думаю, що коли б індійців ужити для кручення молитовних вітряків або до чогось подібного, то вони були б найбільш невтомними вояками у світі. Але смішно виставляти їх до дійсної кривавої боротьби.

Це взагалі все нісенітниця. Коли хтось має надмір зброї, то може дозволити собі на подібні жарти з пропаґандивних мотивів. Але коли нема ніякої надвишки у зброї, то подібні пропаґандивні жарти є просто безвідповідальністю. Як взагалі виглядає справа з галицькою дивізією, чи вона ідентична з дивізією українською?

БОРГМАН: Не можу про це нічого сказати.

ФЮРЕР: Постійно щось натякається на галицьку дивізію. Чи вона тотожня з українською? Бо коли вона складається з австрійських русинів (в ориґіналі „рутенен") то не слід зробити нішо інше, як тільки негайно відібрати їй зброю. Австрійські русини були пацифістами. Вони були вівцями, а не вовками".

***

На цьому кінчається той протокол наради в Головній кватирі Гітлера 23 березня 1945 року. Виявляється, що Гітлер щойно наприкінці березня 1945 р. почув про існування 1 Української Дивізії, а якщо й чув раніше, то воно не дійшло до його свідомости. Про бій і прорив під Бродами з липня попереднього року він нічого не знав, не знав чи Дивізія „Галичина" тотожня з „Українською" та з найбільшим легковаженням говорив про галицьких українців, як нездатних до вояцького діла, не мавши поняття про леґіон Усусусів, українсько-польську війну, про Українську Галицьку Армію, про жертви, що їх здебільша галицькі українці склали під згаданими Бродами! Він, як австрієць, не знав навіть, що в австрійській ар-

мії галицькі українці мали першорядних вояків. Отой короткий протокол є якнайяскравішим документом про повну неграмотність „фюрера" в українських справах, яку він і доказав своєю політикою в Україні, яка насправді стала одною з найголовніших причин його воєнної катастрофи. З відповіді його адьютанта Борґмана, який теж „не мав нічого сказати", чи „Галицька" дивізія тотожня з „Українською" — виходить, що і поза Гітлером панувало в його Головній кватирі та у командуванні Вермахту — безголов'я.

Наслідком тієї наради був наказ про складення Дивізією зброї, який дивізійні частини досягнув був у розгарі протитітовських боїв у Словенії на північ від Любляни. Зброю тоді повернено аж на інтервенцію, що тут річ іде про загрожений партизанами терен. Зрештою, до тижня Дивізію кинуто під Фельдбах-Ґляйхенберґ латати прорваний фронт. Треба пам'ятати, що справа не в неграмотності одної божевільної людини, але куди ширшого кола тих, що стояли біля Гітлера. Цікаво, що такого наказу (і недовір'я) не було супроти власовців, які, до речі, під Прагою звернулися якраз проти німців, допомагаючи чеським повстанцям і совєтській армії. Але „богочоловічому" росіянинові того теперішні німці вже не пам'ятають . . .

МЕМУАРИСТИКА

Степан Куропась

Робітничі курені УГА в Празі

10-тисячна бриґада Української Галицької Армії в Німецькім Ябліннім хвилювалася: На Україну вже дорога замкнена, бо прогрою скінчилась визвольна війна й члени кол. уряду ЗУНР здебільша переїхали до Польщі. Почалася масова дезерція стрільців. Українська Бриґада встановила два відділи жандармерії, один в Чеській Липі і другий в Младе Болєславі на те, щоб ловити втікачів, які мусіли через ті два вузлові залізничні пункти переїздити до Праги, щоб дістатися до польського консуляту й добувати від нього пашпорт на виїзд до Польщі чи інших країн. Хто був відважніший, їхав до Богуміна (Одерберґ) на Шлеську і там, як мав щастя, переходив границю „на чорно". Ще інші їхали до Гомонної на Підкарпаття і там через Межилаборці переходили до Лупкова, на польський бік. Ще інші, мудріші, ті, що не їхали до Польщі, а в світ-заочі, діставали чеські пашпорти, а були й такі, що користувалися ще українськими пашпортами з українського консуляту в Празі, який очолював зразу д-р Степан Смаль-Стоцький, а відтак майор Селезінка. Деякі приїхали на український пашпорт навіть до Америки.

Дезерцію годі було припинити, бо Бриґаді забракло програми. Спершу продовжувано військовий вишкіл, бо була надія вертатися зі зброєю на Україну. Йшов теж вишкіл на руханкових підстаршин, поштових урядників, ремісників і т. п. Але, як пропала надія їхати на Україну, стрільці рішили вертатись додому, бо життя в таборі було безнадійне. Судетські німці, здебільша фармери, не мали досить праці для себе, не було де заробити. Лише восени при зриванні овочів, головно сливок, яких там дуже багато, можна було дещо заробити на окремі видатки, бо, зрештою, табір інтернованої Бриґади давав реґулярний харч і платню нарівні з чеським військом. На роботу в сливових садах, або при дорогах, обабіч яких вони обсаджені, ходили не раз високі військові старшини і зривали сливки. Часом не так ішло про заробіток, як про працю для праці. Життя в таборі стало нестерпно монотонним.

Спершу наші станиці жандармерії в згаданих двох містах мали успіх: всіх втікачів ловили і завертали до Бриґади, де їх карано 30-денним арештом. Втікачів-дезертирів легко було пізнати, бо вони, хоч були переодягнені по-цивільному, зраджували себе своєю несміливістю і своїм одягом, перероблений і пофарбованим начорно з військового однострою. З часом втікачі навчилися іншої штуки: висідали перед згаданими пунктами і всідали на одній стації за ними, а простір 22 кілометрів переходили пішки. Дійшло до того, що обі станиці жандармерії треба було стягнути. В додатку, за що було карати дезертирів? Це були молоді люди, хотіли жити повним життям, а табір не подавав ніякої надії на будь-яку зміну.

Крім цього, кревні стрільців і родина радили вертатися до краю, або їхати в інші країни на працю, залежно від того, де ті кревні чи знайомі мешкали. Місцеві німецькі дівчата теж мали своє жниво, бо любили роботящих молодих українців, які — зрештою — вже вивчили німецьку мову. Тому теж багато наших стрільців одружилися в селах Беміщдорф, Ляден, Цвікав і ін. Деякі фармерували, деякі, як ось два брати Михайлишини, стали експортерами шовку і замешкали в Райхенберґу і Габльонц. Одному з них я все писав листи до його дівчини і поміг до їхнього одруження.

Одружився теж отаман Чорний, що колись командував куренем в Гусакові, де разом зі своїм конем Кіркізом був пострахом не лише для чужих, але й своїх. Його кінь умів іти по сходах, і в селі Чижики, Самбірського повіту, як ми стояли на фільварку графа Аґожовича, вийшов аж на стрих, але назад не хотів сходити. Треба було різного підкупства, головно цукром, щоб привабити його вдолину. З'їв він тоді стільки цукру, що прийшлося кликати ветеринаря. Під час переправи нашої групи (підполк. Федоровича) через Дністер, цей кінь занурився у воду, скинув у воду отамана, який, бувши в тяжкій козацькій гуні, був би згинув, якби не вхопився хвоста коня. Отаман взяв собі за дружину дочку місцевого німця, власника тартаку. Вона довела до того, що він оголив козацькі вуси й „укультурнився", але й засіяла через це в його серці глибокий жаль. Я вже був в Празі, коли зустрів отамана, що йшов до наших казарм, переночувати в дорозі на Україну. Покинув дружину-німкеню. „Хай їй цур!" — заявив мені. Читав я згодом в „Літописі Червоної Калини", що от. Чорний вернувся до рідного Козятина і командував там повстанським загоном. Попав у засідку кінноти Котовського і загинув, відбиваючись . . .

Ось на такому ґрунті непевности, безділля й духового розпряження постали робітничі курені. Покликано їх до життя на жадання команди Бриґади. Щоби дати стрільцям зайняття, волю і нове життя та протидіяти дезерції, команда звернулася до чехів за поміччю. І чехи радо дали її. І так почали з Німецького Яблонного (Дойч-Ґаблю) виїздити робітничі курені до Терезіна, Пардубиць, Пільзна, Будейовиць і Праги. До Праги виїхали два курені піхоти, один в травні 1920 р., а другий рік пізніше. Крім цього приїхала до Праги сотня кавалерії (одинока в таборі), яка спершу виїхала була на Мораву, а після короткого там перебування приїхала до Праги, де приміщено її в кавалерійських касарнях на Карліні. Назва „робітничий" не зовсім відповідала завданням куренів, бо вони виконували службу без зброї і не були чорноробами. Вони обслуговували стрільниці, магазини, склади амуніції і умундурування. До Праги приходили тоді велнчезні вантажі військового майна, яке зібрали альянти у Франції, і яке окрема комісія ділила між новопосталих союзників, держав Малої Антанти, себто тодішнього ще Королівства сербів, хорватів і словінців, Румунії і Чехо́словаччини. Навіть французька військова місія генерала Пеле, яка реорганізувала чехословацьку армію, дістала приділ українських стрільців. Там працювали стрільці, з яких проте один швидко потім утік, а двох звільнено — не з їхньої вини, а з вини примх французів.

Командирами трьох сотень куреня пор. Свереди, що нараховував 500 людей, були чет. Андрій Палій (недавно померлий в Канаді директор „Маслосоюзу" у Львові), чет. Савула і хор. Макар (лісовий інженер). Чет. Савула мав згодом у Празі свою книгарню на Карловім Наместі. Команда куреня містилася в касарнях 28-го полку піхоти („Пражске дєті") на Вршовіцах. Там теж стояла перша сотня чет. Андрія Палія, а її завданням було вивантажувати сибірський леґіон ген. Сирового, що вертався додому. В тих касарнях демобілізували леґіонерів і відсилали чимскорше додому, бо вони були дуже неслухняним елементом, поводи-

лися як професійні герої і бунтувалися проти правил суворого військового життя в касарнях. Одна чота другої сотні стояла в касарнях Їжіго з Подєбрад в самому середмісті Праги, недалеко Пражної Брами. Працювали там в магазинах. Дальші чоти були в Матолє, Кобилісіх, де була найбільша стрільниця піхоти, в касарнях Стефаніка на Смілове, в касарнях на Карліне, на Градчанах, в Шарці, а одна чота забрила аж до Брандиса над Лабою, де колись Франц Йосиф їздив на ловн в державних лісах. Моїм завданням було виплачувати стрільцям платню. Тому я їздив по всіх тих касарнях або ходив пішки і робив виплати та збирав нарікання і побажання. Чого нас тут держать? Нам тут добре, чехн дають добрий харч, уніформу і гроші, але що ми маємо робити вечорамн? І який цьому кінець? На всі такі питання я не міг відповісти, не мав відповіді й курінний командант. Почалася знову дезерція. Знайомства з чеськими дівчатами проріджували наші ряди. Старшнни брали безплатні відпустки і ставали студентами університету. А що мали робити підстаршнни і стрільці? Коли я теж поннув робітничий курінь і став студентом політехніки, я намовив управу студентського гуртка аґрономів, якого став головою, зорганізувати для стрільців зимові господарські курси. Такі курси відбувалися на Карліне в окремій залі офіцерської харчівні. Викладали такі студенти, що теж були колись в армії: Степан Савка, Т. Паславський, В. Созанський, Яр. Фільц, М. Галабурда. Я викладав фізику, але тому, що стрільці не розуміли цього слова, я назвав цей предмет ,,Сили природи''. В обсяг цього предмету входили метеорологія, кліматологія, атмосферичні опади і т. п.

Після закінчення курсів стрільці хотіли дальше студіювати, так їм подобалася наука. Мені вдалося примістити одного студента в молочарській школі в Угерскім Градіште на Моравії, а одного я з трудом перевів до школи лісових гайових в Беровні. Інші не мали щастя або мали замало освіти. Цей лісовий гайовий Гриць Ґурлів, родом з Синевідська Вижнього скінчив державну школу гайових з відзначенням. Вернувся на Західню Україну і відвідав мій дім в часі, як я був в польській армії. Я його отже не бачив. Але яке було моє здивування, як я дістав від нього листа з світлиною та адресою: Уральська область, округ Утінський. Перейшов він начорно границю до Совєтів в часі т. зв. українізації. Був зразу лісовим службовцем в Цариціні (Сталінграді), відтак на Уралі.

І так поволі розлізлися два курені українського війська в Празі. Добра половина не вернулась більше в Україну, а збагатила кого іншого. Не залишилося по тих останках Бриґади з Німецького Яблінного жадного знаку і спомину. Може мій спомин спонукає ще декого писати про той сумний період — епілог воєнної прогри.

В. Сім'янців

Бурштин

Вже, коли добре розвиднилося, проїжджали ми дуже близько біля села, його ж назви не знаю, та, мабуть, і тоді не знав. Село це лежало вліво від напрямку нашого руху рівнобіжно з Дністром. З коминів хат уже, ги ще курилося.

Повз берега Дністра так багато садків, левад, лук, лісків і перелісків. А добре утримувані прибережні меліораційні канали протікали в берегах густо зарослих кугерявим верболозом, ділили терен на правильні готирикутники, застелені килимами гистеньких лук, по яких безжурно і не спішаги, перекогувалася зелені аж сині хвилі одна за одною, ховаюгись під верболозом.

Ранок був свіженький — від Дністра тягло холодком.

Матово-павутинний покров роси на траві розтинали сліди проїхавших вершників у зелено виблискуюгі бинди.

Рідкі крісові постріли з берега Дністра м'якенько розпливалися в пухнатих берегах і десь далеко на горбках відбивалися луною. Деньок обіцяв, та й був, гарягенький.

Переїхали якусь твердішу доріжку і я погув, що права передня підкова щось не тее. Скогив з коня. „Мудей" подав ніжку — підкова тріснула. Нова, недавно кований кінь. Таке мені ще не траплялося. Зголосив нагальству, а за мною і Гриць Українець, що і в нього щось з підковою. Дозволено було нам заїхати в село. Трохи відірване від села господарство якраз виявилося як кузня — ну, й щастя ж!

У мене в торбах (кобурах) були резервові пригнені підкови так, що перековування не забрало багато гасу. У „Мошка" Грицевого треба було тільки притягти вухналі. Поки коваль порався з кіньми, тітка винесла нам хліба й молока. Снідали ми біля воріт, стояги так, щоб нам було видно, куди поїхали наші — і довга вулиця села. Далегенько по вулиці показалася колона піхоти, може з півсотні, і прямувала сюди до нас. Тепер уже видно було, що то не наші. Я допитливо дивився на спокійного Гриця. А Гриць випитував тітку: скільки їх тут в селі, куди їдуть і все отаке. Тітка розповідає, огевидно і не знаюги, хто ми. То, мовляв, зміна з берега. Ще за темня змінюються і це ті, що вногі були на березі, їдуть в село відпогивати.

Посідали на коней, подякували та й поїхали доганяти своїх. І тут уже з балагки з Грицем я довідався, що ми на большевицькому березі. Коли ж і як перебрили Дністер я не знав, я і Гриць не хотіли вірити. Я приєднався до сотні перед світом, а звегора був посланий до

гарматгиків, і там, примостившись на якійсь скриньці з набоями, проспав „царство небесне".

По отих виблискуюгих слідах зеленої потологеної трави, а далі уже і по забитих ми пізнавали, де пройшли наші. Але як скоренько наші пересувались — дві години ми добре гнали коней, аж догнали. Тепер нас з Грицем спарували. Гриць прецікава людина. Колись при зустрігі з Червоними Гайдамаками — викликав на двобій між фронтом. І бився і переміг. Спокійний, хоробрий, розсудливий. Все у нього було по Гоголю — ги не самого Тараса Бульби він грав. Все у Гриця виходило добре, тільки окаянніріденькі, та ще й до того золотисті вусики, ніяк не хотіли рости, хог смикав він ті хвостики денно і ніггю. Був сильний бльондин з блакитними огима. Але як входив у загрозу, огиці йому світили гартом криці. Гарний був Гриць, а його вороний, горбоносий „Мошко" — один з ліпших коней сотні (десь загепився хтось з Мошкових предків з карабахом).

Сотня лишалася на місці, а нам з Грицем наказ: проїхати вперед там якусь віддаль і донести, що багили, гули і таке інше — розглянутися по терену.

Поїхали. В'їхали в ліс. Це вже по горбах. Старий ліс. Благодать Божа! Гриць розказує про свої лиси (ги не був він з Волині?). А обоє дихаємо на повні груди, холодок і пахощі лісу. Роздоріжжя. З-права входить до нашої дороги простка з мало пакогеної дороги. Рішили — Гриць їде помаленьки вперед, а я, скоренько огляну простку. Не пройшло може і п'ять хвилин — на Грицевому відтинку стрілянина, що її ліс переспівав у десятках відгуків луною, на різні голоси: сполохав птахів і пригадав мені, що я не на прогулянці в лісі (та ж там було гарно), а воюю.

„Мудей" не звик до лісу і навіть тиша лісна, що все ж щось шепоге, полошила, видно, його. Ввесь напружений він ніби гекав, що ось щось вискогить, з цієї висогенної „трави", що так щільно закривала йому розгляд. Стриг вухами, робив огима і бокував з одного берега до другого простки.

Спішу на „з'єднання сил" — вискакую на головну дорогу і — нігогісінько — тихо. Та й мені до дідька хто здався: Де Гриць?

Їду, їду — помаленько. Розглядаюся на всі боки. Тихо в лісі! Сліди: Гриць їхав вперед, тепер багато слідів, видно тупцювались на місці отут, так багато слідів. Ну, а де Гриць? Аж он і Гриць — далегенько. Їхав кроком Гриць. З'їхалися. Дивлюсь на Гриця — „що?", мовляв. Смика свої мишагі хвостики, блискає огима . . .

Втекли, буденівці. Сім головік нарахував. Не кавалеристи. Я як вздрів їх, шаблю геть — „Слава!" — і вперед. А вони падлюки стріляють і навтікага. На не-кавалеристів огіргувався вусатий Гриць.

Тікали — виходить, знають, що наші тут. Їх не багато і нікого, видно, не мали за собою. Так міркували старшини після нашого звіту.

І дістали ми нове завдання: спуститися по можливості найближге до Дністра, вибрати добре місце, щоб далеко було видно і слідкувати за тереном.

Між іншим, отакі, сказати б „огі" увесь гас то поверталиcь то від'їжджали від сотні. Наша сотня у той день була вартова і на ній лежали усякі полкові служби.

Вибрали таке дуже гарне місце біля містегка герез меліораційний канал, що протікав повз рігки. У верболозах сховали коні. Луки рівнесенькі, що підходили майже до Дністра, давали широке поле для багення, а з другого боку поля по горбках, що піднімалися невеликими схилами ген туди, де ми лишили сотню. Кругом видно — а ми сховані.

Витрусили всі кишені і скрутили одну убогу цигарку, що смерділа більше потерухою зі всяких решток, що набиваються в кутиках кишень. Тягли ту цигарку по герзі і пригадували ті добрі ґатунки цигарок, які колись траплялося курити.

Стоїмо, оглядаємо, але тихо і ніде нігого. Селяни-ґазди не вийшли в поле, бо мали довголітній досвід з воєн, що перекотились герез Дністер. Птаство і звірина теж рішилася оподаль бути від того, де вештається військо, і не встрявати в справу, до якої їм немає діла. Мовляв, цур їм отим людям, хай без нас ламають собі ребра. А з того всього пусто і від безділля нудно. Уже думали, ги не скупатися, або хог ноги побрьохати у водиці, що ліниво ворушила гілогками — загепить, пограється і пустить, гілогка ніби обтріпає воду і знов зануриться.

Коні тупали гас від гасу, щоб відігнати надокугливу комаху.

Все вже з Грицем обдивились і до всього прислухались. Нудно, на сон хилить.

„А, диви, скільки того!" — клиге мене Гриць. Від коней, куди я заліз, від нігого робити, і помагав коням ганяти всяку твар, що липла на них. „Є на що подивитись — багатенько!". — І розглядали ми довгий ланцюг, що посувався по луках, рівнобіжно з Дністром, перебрівши поперегний канал — виринаюги якраз з верболозів. За якийсь гас показалася друга лава. Соток готири-п'ять сунулися в обох лавах.

На кого наступати, коли наші у них на крилі?

Так тихо і помалу повзли ті лави, що знову хог лягай спати. Погулося у нас, як буває в таких випадках — от як би кулемет і т. д. І з тих балагок за хвилю і ми самі сміялися — „Якби!" І рішили, що з усіх „якби" було б найліпше, якби ми їх забрали в полон — тоді була б пригина сміятися. Третя лава не показувалася. А за гасок вони

були вже так близько, що гути було, як передаються накази по лаві. І нам ще веселіше. Вирішили ми, що по п'ять набоїв зіпсуємо, вибираюги спершу отих, що трохи позаду від лави.

Що тих десять пострілів наробили? — за мент було по параді і все втопилося в траву.

І стрілянину підняли, та то ми вже були за горбком.

Уже далі нас з Грицем в той день нікуди не посилали — лишились ми в сотні.

Аж приїхали в містегко якесь. Майдан гималий. На майдані весь наш полк (ги були інші гастини, не пригадую). Наказ від коней не відходити. Наші гармати б'ють до Дністра герез наші голови. З майдану гарно видно місцевість аж до порослого деревами берега Дністра.

Дорога від містегка збігає до берега і обсаджена деревами.

На березі клекоге бій — густа крісова й кулеметна стрілянина. Видно, де кладуть набої наші гармати. Добре багити, як по дорогах перескакують обози, ги що там, то показуюгись то ховаюгись за деревами.

Виходить такий прокладинець: з того боку Дністра наші, з цього — большевики, потім ми у них в запіллі, потім їхнє запілля за нами. Це в головному, а скільки, так би мовити, місцевих закруток, де протягом хвилини міняється, хто у кого в запіллі — така покругена нерозбериха.

Стоїть так розгорнутий лицем до Дністра. На правому фланзі штаб полку, потім перший курінь, потім наш, другий. Старші купками перед фронтом, ми, кожен у свого коня, перекидаємося зауваженнями, хто що побагив там на березі. Полк приготований до бою. Все вже посіріло, припорошене пилком, Це ж уже години — години на конях і нігого ані коням ані нам — тільки хлебгемо, як де дістанемось до неї. А ще тільки повернуло з полудня, до вегора ще далегенько.

Чомусь наш дивізіон (курінь) думав, що він на герзі у випадку потреби, йти перший вперед. Але гуємо йде дивізіон перший вниз до Дністра і веде його сам полковник Дяґенко. Ми лишаємось в резерві. Погалося, не голосне, з підтрушуванням, нарікання. І то нарікання гисто господарського порядку. Там внизу перебігали може тагани, а може таки і „справжні обози". „На обози" казали „баг повів своїх, а якби піхота, напевно б не забулося, що наша герга". І не диво, ворожі обози тоді було — і коні і сідла, і набої, ну і якесь барахло. А барахло, то щось і для коней і для нас. Бо постагання майже не було ніякого. А було б більше правди, як би оце „майже" не було написано.

Не довго нарікали, повели і нас до Дністра і то швидким ходом. Назустріг нам: коні без їздців, їздці без коней, хто йшов сам, а кого вже і несли. А на березі не вщухало — фронт грав.

Проскакували якесь сільце. Несуть і полковника Дяґенка. На якійсь драбині лежить полковник голіґерва, а одна нога п'ятою догори.

Чув я власними вухами, що маємо „дякувати" першій сотні — казав полковник Дяґенко. А потім розказували, що налетіли на кулемети і перша сотня „тицнулася" і пустила свого полковника на кулемет. Буває і таке, хоґ перша сотня підбиралася з найхоробріших.

А ще й до кінця дня було далеко. Скупґилися знову ми, після того в полі, між горбками, як би в долинці — сховані. І звідтіль мали ми вирушити на Бурштин. Стояли і ґекали якогось ґасла — ґекали. А ґекати і в „гарягому" ґасі неприємно, та й голоситься порожній шлунок. Одне тільки, добре, що жарти — це така „цілюща водиця". І треба щоб тільки в одному гуртку хтось заґав, а вже все реґоґеться. А цього, дякувати Богові, у нашій сотні ніколи не бракувало — дотепу й сміху. Сердитим місця не було між нами. А як коли і жарти висихали, приходила пісня, а у неї уже кінця не було. Там тоді співати не можна було, тож смішили та реготались.

Заворушилось. Поруґник Василь Ш. підібрав головік двадцять, щоб їхати в Бурштин. Попав і я в цей відділ. Не то розвідґики, не то зв'язок, не то аванґард. З-за горбків спускаємося знову в долину Дністра. І знов луки перед нами розділені каналами та насипними дорогами, як ніби на греблях. Дороги обсаджені старими деревами — добре не криють нас.

Під'їжджаємо уже майже під самий Бурштин і баґимо як декілька таганок з кулеметами, що тільки коні хватять ногами, вилітають проти нас спершу здавалося, але потім ґастина з них завернула назад до Бурштина, а ґастина втекла бігною дорогою, такою як і ми їхали, на греблі, вправо.

Під'їхавши до того роздоріжжя пор. Ш. лишив мене на тому роздоріжжі, щоб бува ті таганки не вернулися, з пару ще козаками. Але я випросив у нього, якщо тільки хто під'їде з підстаршини, передати цей пункт а сам дожену його. Поруґника В. Ш. любили в сотні, а я зокрема користувався у нього навіть дружбою — ми були з ним на ти. Над'їхав якраз Степан і, як не лаявся, але наказ поруґника мусів виконати і лишився доглядати дороги.

Щоб уникнути обстрілу сотні перекидались ми по відкритій місцевості меншими групами, які мали скупґуватися біля містеґка.

Знайшов я пор. Ш. з відділом, який зріс уже в той ґас, може вдвоє. Збитою купою все ще стояло за двома першими хатами, ґомусь порожніми, вліво від дороги, а вправо був парк. Знайшовши оґима поруґника, питаю:

„Чого це там збилися докупи і ґого стоїмо?"

„Подивися за хату, он за той ріг (показував мені крайній ріг другої хати) коли ти такий цікавий" — з усмішкою відповів мені поругник Ш.

Я висунувся за хату. За хатами стояв високий пліт з колюгим дротом все порослий гимсь зеленим, і тягнув десь до села. А за ним видно було знов хати, садки. В плоті проти мене діра так, що тільки пролізе людина. Від діри в плоті і до хати стояли один за одним головік до десятка большевиків, далі за плотом густо один за одним теж стояли большевики і біля хати уже було їх видно дуже багато.

Атакувати, ясно, перешкоджував дротяний пліт. Та й стояло їх проти нас сотні.

Побагивши так близько большевиків я навіть з веселою нотою в голосі вигукнув:

„Брасайтє аружіє товаріщі!"

Що і зробили ті, що стояли по цей бік плоту, крім переднього, мабуть командира. Той не поклав, а підняв рушницю і з кількох кроків вистрілив. Кінь, як проколотий ґумовий бальонгик, легко клався мені між ногами. Я зробивши тільки крок, переступивши герез коня, був уже закритий рогом хати.

Тепер стріли тріщали прямо біля нас.

По нас не стріляли, а нас розстрілювали — з віддалі десяти-п'ятнадцяти кроків.

Все кинулось в парк герез дорогу. Гриць Українець звільнив мемі стремено, щоб я сідав за ним. Але тут же впала кобила „Маруся" під Шкетом, за Грицем сів Шкет.

Кобила „Маруся" найстарший кінь сотні, ще від самого заснування полку на весні 1917 року. У „Марусі" куля перебила ліву передню ногу нижге коліна.

В парк продиралися герез може 5-6 метрів широкий пролом в плоті. Спрямувався і я туди — нас піших уже було більше. Туди ж скривалися і ті, що підходили за нами до Бурштина. Збилося у малого отвору багато коней і людей. А большевики ввесь цей гас стріляють.

Тут уже був і Степан, якраз на коні перед плотом та пхав мені свій спис. При входженні в ліс, ги парк списи треба кидати. Ще й жартували, що поїду на списі, як колись малим хлопгиком на палигці.

Але хвилини були погані.

Падали і коні і люди ще і в парку.

Большевики посунули за нами в парк, бо на дорогу їм відступ загородили наші, що ввесь гас підходили до містегка.

І аж тепер підійшов той полк, якого ми так довго гекали.

Думаю, за оцей якраз момент і вівся спір між полковником П. Дяченком та вже сьогодні покійним генералом К. Смовським на сторінках „Голосу Комбатанта".

Якийсь, не з нашої сотні, козак притримав мені коня з тих, які бігли без їздців. До того часу я відмовлявся сідати позаду когось.

За хвилину оббігли ми той парк і були на цьому нещасному місці і збирали ранених.

З кимсь ми підняли козака Пирога. (Я колись, раніше, помагав йому, як він був контужений камінням, що його розкинуло гарматне стрільно). Пиріг був ранений кулею у спину, що пройшла наскізь, мав дві багнетні рани, одна в обличчя нижче ока і друга в живіт. Чоботи большевики зняли. Забрали ми Пирога і понесли до тієї хати, де перед хвилиною був позний двір большевиків. Коли несли Пирога, подивився я на „Мудея" — ще дихав. Внесли Пирога в хату. І отут незабутня зворушлива хвилина. Стояло гарно прибране ліжко. Глянув я, з Пирога кров тече крізь шинель. Глянув на тітку.

„Скидайте, тітко, оце все з ліжка!"

Тітка аж наче злякано: „Ні, каже, кладіть так, як є".

Були в Бурштині якісь бараки для потерпівших в час війни — „американськими" їх називали. І з тих бараків привели лікаря і він оглянув ранених і Пирога. В сінях сказав мені лікар, що справа безнадійна. Смертельна рана багнетом в живіт, бо по ударі большевик повернув багнет і щось там порозривав. Там ми і лишили сл. п. Пирога. Коли прощалися, казав мені Пиріг, звідкіля він з Київщини та щоб передав рідні, де він і як помер. Лікар обіцяв забрати його до свого шпиталю. Повернувся до „Мудея". Уже добитий в ухо. Хотів хоч напоїти його перед смертю, та й того не зробив.

Тринадцять коней тільки одна сотня лишила на тому маленькому клаптикові дороги від хати до парку. Ранені чи вбиті козаки були з інших сотень. Ранений був в шию „Охрин" — кінь заступника командира полку сотн. Браже. Лютував і мстив за свого „Охрина" сот. Браже (так він висловлював назву свого коня, був він балтієць).

З большевиків, мабуть, таки ніхто з Бурштина не втік. На дорогу їх не пустили, з парку відігнали і мусіли вони відступати до наддністровських болот, відкіль їм вийти не дали. „Мудей" мій найліпший кінь, якого я мав в житті. Про нього хочу колись написати окремо спомин. Тепер же тільки: вперше був ранений під М'ястківкою осколком в ногу, вдруге списом в груди і третій, останній раз знов у груди, куля з нього не вийшла.

Був то чорний день для Чорного Полку, для нашої Третьої Сотні і для мене.

Січень 1962.

Володимир Мацьків

День 31-го серпня 1919 р. у Вінниці

День 31. серпня 1919. р. це пам'ятний день, в якому з'єднані українські армії спільними силами викинули московських наїзників з Правобіґної України, здобувши столицю нашої Батьківщини — Київ. Скільки радости та рожевих надій викликала ця подія в українському народі, хай послужить як приклад місто Вінниця.

В тому гасі мені дозодилося бути в цьому місті, де я був угасником „Підстаршинської Школи", що була зорганізована при Вишколі I Галицького Корпусу. Цю школу, в силі одної готи, зорганізовано було ще в Бірках Великих під Тернополем в гасі другого відступу. Її завдання було доволі важке, бо вона, крім нормального вишколу, мусіла ще виконувати ролю залоги в місцевостях, де доводилось їй стояти. Місця постою теж змінювались доволі гасто.

Так було й у Вінниці. Всі військові формації були тоді на фронті у важкій боротьбі з большевиками. А ця маленька військоза одиниця мусіла ще виконувати службу охорони міста. Крім інтенсивного вишколу, наша гастина мусіла посилати ногами стежі на місто, на залізнигий дворець, ставити стійки на мостах, то що.

Коли до Вінниці наспіла вістка про здобуття Києва, ми зараз дістали наказ взяти угасть у вегірній параді, що мала відбутись з тої нагоди. Чота, прибувши на місце збірки коло Народного дому на лівому березі ріки Бог (у тому домі кілька тижнів тому урядувала московська Ч.К.), застала там багато народу. А що на дворі було вже зовсім темно, то багато з людей тримали в руках запалені смолоскипи.

Зайнявши призначене місце на голі походу, ми побагили, що люди поzали стазати колонами зараз за нами, а ті, що мали смолоскипи, стазали по обох краях колони. Вкоротці впав наказ до походу. Зараз за мостами гота змінила свій стрій, з звіркової колони на фронтовий, ідуги в двоояді на цілу ширину вулиці. Позаду нас крокували мешканці Вінниці доволі довгими рядами.

Пройшовши ціле місто головною вулицею, похід розв'язався і ми доволі пізно вернулись до „Кримських казарм", де ми тоді стояли.

На другий день, себто 1-го вересня відбулася друга парада з угастю поважної кількости населення, в якій наша гастина також брала угасть.

Ми прибули на площу Народного дому около 9-тої год. ранку. Застали там, як і попереднього дня, багато народу, а перед Народним домом стояв вівтар, де відправлявся Молебен. Після скінгення його, виступив з промовою наш комен-

дант Вишколу сот. Балицький, промовляюги з коня. (Мав він прекрасного карого верхівця). Після нього промовляв ще якийсь представник міської влади та представник жидів.

В гасі промов прибула на місце маніфестації якась військова гастина, зараз по закінгенні маніфестації відійшла.

Після промов відбувся вдруге похід герез місто, в якому взяли угасть крім обох військових гастин, різні організації цивільної людности.

По обох боках вулиці стояло багато людей та приглядалися походові. Обі ці маніфестації мали радісний характер. Думаю, що вони виникли спонтанно без ніяких наказів, ги розпорядків. Вказує на це ця друга маніфестація, бо в тому гасі Київ був вже в руках Денікіна, але населення про це ще нігого не знало.

Сьогодні, після більш 40 років, важко пригадати собі всі подробиці цих святкувань та й тоді не на всі такі моменти зверталось належну увагу.

При тому варто ще пригадати, що між населенням міста Вінниці і гастинами У.Г.А. не було ніяких непорозумінь, ги розходжень; не відгувалось ані тіні якоїсь нехоті одної сторони до другої. Вінниця, це доволі велике місто, а військова залога в силі одної готи (коло 45 стрільців), як на воєнний гас, була мікроскопійно мала. Однаге в місті не було в тому гасі ніяких ексцесів ги непорядків.

Треба ще додати, що перед наступом на Київ всі інші стрільці, що перебували в Вишколі, пішли на фронт. У Вишколі залишилися тільки дуже невелика т. зв. „Булавна сотня”, в якій було декілька людей від обозу, кілька ремісників: коваль, шевці, кравці, кухарі, а також лікар з двома санітарами та священик. Однаге ніхто з тих „вояків” не мав зброї і не виступав в військовій уніформі, дармащо всі вони були однаковими патріотами й діяли для спільної великої справи.

М. Сердицький*)

„Українізація”

Після розгрому російської горносотенщини та повалення влади гетьмана Скоропадського Осадний Корпус Сігових Стрільців став залогою у Києві. Командир цього корпусу от. Коновалець став нагальником залоги і дбав не лиш про спокій і порядок в столиці Української Народної Республіки, але також і про те, щоб ця столиця мала український вигляд. То-

*) „М. Сердицький” — це псевдонім пок. полк. Михайла Кураха, який походив з села Сердиці.

му й розпорядився, щоб усі вивіски та шильди установ, крамниць, вулиць і т. п. мали відповідну естетичну форму і були зредаґовані правильною українською мовою. Таке розпорядження було потрібне, щоб затерти сліди московського панування. Згідно з наказом начальника залоги всі російські написи на вивісках, шильдах і т. п., мали зникнути до трьох днів, а до трьох тижнів мали появитись нові, в українській мові.

Русотяпи критикували таке розпорядження, малороси потакували русотяпам, а деякі „демократи" підняли крик, що це насильство, бо нікому не можна накидати мови і т. п. В парі з тим криком легковажилось виконання наказу, рідко хто застосувався до нього і вулиці далі рябіли російськими написами. Вони стали зникати щойно тоді, коли енерґійний начальник політичного відділу Осадного Корпусу СС — сот. Ю. Чайківський — взявся до реалізації того наказу. Російські написи стали зникати, а в короткому часі стали появлятись написи та вивіски в „українській" мові. Як вони виглядали, можна переконатись по таких вивісках, які можна було завважити на самому Хрещатику. Наведу пару прикладів:

— „Приймальня зубатого лікаря". Це значило — „Кабинет зубного врача".

— „Союз покалічених вояків". Це значило — „Союз военних инвалидов".

— „Голярня і перукарня для прикрашування головіків" — Так з російського перевели — „Парикмахерская".

Але рекорд побило оголошення кіна Берґоньє при вул. Фундуклеївській, де було можна вичитати таке:

„Сьогодня в нашому кінові
буде показана
огінь інтересна картина
під назвою

ФАЛШИВИЙ ДІТЬОНОК".

Брак місця не дозволяє на те, щоб цитувати дальші подібні курйози. В подібних написах проявлявся не сам анальфабетизм, тобто незнання української мови, але свідоме перекручування та осмішування української мови. Ясно, що такій профанації належало протидіяли. На жаль, дальший розвиток подій пішов таким шляхом, що ми втратили нашу столицю, а в дальшій консеквенції і державу. Прийшли нові господарі, які на свій лад стали „українізувати" нас. Тепер русифікаційний курс поклав межі українізації там на східніх землях, а як воно виглядає на західніх — то про це маємо докази з деяких публікацій і поштових печатках на листах, що приходять звідтіля. На них Грималів називається Гжималов, Бережани — Бжежанами, Станиславів — Станіславом, Брюховичі — Бжуховіцами і т. д. Виникає питання: коли ж влада „Радянської України" відкине ці польські назви та приверне українські?

ВІЙСЬКО КОЛИСЬ І СЬОГОДНІ

Жінки в армії Ізраїлю

Місячник ,,Мілітері Ревю" з Америки, число за березень 1962 р., надрукував статтю про ізраїльську збройну силу 20 століття, як новий експеримент в ділянці організації мішаних чоловічо-жіночих частин. Оригінальна назва статті ,,Воїни в спідницях".

Автор Л. Гейман — це бувший совєтський партизан проти німців в часі 2-ої світової війни, а дальше старшина ізраїльської армії і журналіст. Тому, що експеримент організації мішаних частин новий, варто над ним застановитись.

Хід думок автора такий:

Перед 1948 роком діяла на території Палестини жидівська підпільна військова організація. Вона складалась з добровільців в повному розумінні того слова. Вона була збройним раменем жидівського національно-революційного проводу. За вимогою воєнних завдань організація ділилась на три формації: 1) підпільні армії — Гаґана, 2) ударні групи — Пальмач, 3) терористичні групи Ірґун і Штерн. В організації діяли добровільці-чоловіки і жінки, хлопці і дівчата. Всі члени організації, від вояка починаючи і на найвищому генералові (бриґадний генерал) кінчаючи, мали однакові права, повинності й обов'язки, однакові уніформи та однакову платню. Різниця між ними була тільки та, що від людей на командних постах вимагалось командної відповідальности та більшої самодисципліни, як від вояка. Вояки-жінки в тій організації несли такі самі тягарі і виконували такі самі завдання, як і вояки-чоловіки.

В грудні 1947 р. почалась визвольна війна за волю. В ході початкових дрібних операцій довелось реорганізувати підпільні частини і формації в батальйони, полки та бриґади реґулярної армії. Військові сили шести арабських держав, що стали до війни з Ізраїлем, вимагали від жидів реорганізації і тотальної мобілізації. Мобілізація мала дати на кінець 1948 р. для оборони Ізраїлю 200-тисячну армію з чоловіків і жінок. Все, що лише могло, мусіло без військового вишколу, часто тільки з тимчасовими інструкціями, йти на фронт. Бойові втрати в оборонних акціях таких імпровізованих формацій були великі. Але сама їхня приявність на фронтах давала головній команді змогу кидати заправлені в боях бриґади в різні офензивні операції і ламати силу ворога. В досвідчених формаціях, зложених з колишніх підпільників, жіноцтво билось на фронтах завзято і з самопосвятою так, як і чоловіки, аж до перемир'я в 1949 році.

Після перемир'я переведено реорганізацію збройної сили Ізраїля на мирний лад. В ході реформи поділено всіх вояків — чоловіків і жінок — на три кляси: 1) професійних військовиків, 2) призивників і 3) резервових вояків. Підстаршин, від сержанта починаючи і всіх старшин переведено в стан військовиків-професіоналістів. В ході реорганізації генеральний штаб основно перестудіював воєнний досвід 1948 року.

Висновок тих студій показав, що мішані формації мали в боях завжди

більші втрати, як чисто чоловічі формації і тому в балянсі розглядано мішані формації більше по стороні пасивів, як активів збройної сили. Хоч оперативно і тактично всі формації були в порядку, сам факт, що мішані формації мали в боях більші втрати, спонукав штаб виділити жіноцтво в окремий жіночий корпус служб для армії, фльоти і летунства.

Дальші студії справи виявили, що причини більших втрат не були оперативно-тактичні, а тільки емоційно-психологічні по стороні противника. Арабський світ цілими віками вважав, а місцями ще і нині вважає, жіноцтво за створіння нижчого типу. В ґрадації вартостей араб розглядав найвище своїх синів, на другому місці ставив свою зброю, на третьому місці верблюдів і аж на четвертому місці своїх жінок і дочок. Цей фактор, що діяв у противника довелось взяти на увагу при реорганізації збройної сили Ізраїля. Допити воєннополонених арабів виявляли, що арабський вояк, як лише знайшов наявність жінок в жидівських формаціях, бився розпучливо до загину, навіть у безвиглядній ситуації, бо на полон чи відступ перед жіноцтвом йому не дозволяли арабська честь і можливі насмішки до кінця життя. Але воякам-жінкам не подобалась була така розв'язка справи і вони добивались рівности з вояками-чоловіками навіть у бойових формаціях. Загальне ствердження дослідів показало, що жінки являються необхідною частиною озброєної нації. І згідно з тим переведено реформу збройної сили.

Закон з 1949 року вчинив з Ізраїля першу державу в світі, де чоловіки і жінки нарівні призиваються до військової служби, від 18-го року життя починаючи. Чоловіки служать в збройній силі два і пів року як призивники і дальше, коли не перейдуть в стан професіоналістів, переводяться у фронтову резерву з 40-денною активною службою річно до 39 року життя. Після того їх переводять в загальну резерву з 15-денною службою річно аж до 49 року життя. У фронтовій резерві кожний має бути готовий до бою за 24 години, а в загальній резерві за 48—72 години. Теоретично жіноцтво не може служити в бойових формаціях. Неодружені дівчата служать як призивники два роки. Вагітні жінки звільнені від служби. Замужні жінки-підстаршини від сержанта починаючи і вище служать в резерві до 29 року життя, а жінки-старшини до 35 року життя. У професійній службі жінки-матері служать нормально, з тим, що на час вагітности і на деякий час після породу дістають відпустки. Вони на власне бажання можуть все вийти з реґулярної служби. Дівчина, що виходить замуж до 18 року життя, звільняється від військової служби. Закон передбачує звільнення від служби і з релігійних причин. Жінок з аморальним минулим до військової служби не беруть, а жінок, що в часі служби поводяться аморально, безчесно виключають зі збройної сили.

Жінок з освітою висилають після рекрутського вишколу до старшинських чи фахових шкіл, де їх вивчають на старшин чи на спеціялістів електроніки, фоторозвідки, розвідки, зв'язку і т. п. На кошти збройної сили дівчата студіюють медицину, інженерію, хемію, фізику та інші потрібні для оборони спеціяльності. Зокрема їх вишколюють на вчителів чи то для прикордонних поселень чи гебрейської мови по військових школах. За кожний рік навчання треба активно відслужити в збройній силі по два роки.

Географічно військово-стратегічне положення Ізраїлю таке, що вимагає спеціяльних заходів для оборони. З тих причин ціла прикордонна смуга Ізраїлю зложена з спеціяльних поселень, які як цілість творять оборонно-стратегічну сітку поселень. Поселення є трьох родів: 1) Прикордонні поселення з нових іміґрантів, що з поміччю держави і різних добродійних організацій займаються хліборобством, 2) колективні поселення

— кібуци — з піонерів та добровільців і 3 військові поселення та пустинні пости в особливо небезпечних околицях, де імігранти і добровільці не хочуть поселюватись. Мешканці тих поселень є по суті першою оборонною лінією держави і їх завдання у випадку війни звільнити фахову армію для мобільних офензивних акцій.

Без жінок-вояків, як показує досвід, такі поселення було б важко втримати. Зокрема прикордонні поселення з нових імігрантів в першій мірі втримують вояки-жінки. В кожному поселенні є дві вчительки для гебрейської мови, дві військові інструкторки для легкої зброї, крісів, легких кулеметів та мінометів та одна медична працівниця. Живуть вони разом скромно у військових шатрах. Військові інструкторки вишколюють мешканців в стрілянні, копанні окопів, закладанні дротяних застав та керують виконуванням вартової і стежної служби. В кібуцах загальне навчання і військовий вишкіл стоять досить високо. Там всі жінки, від 16 до 45 літ, мусять вміти орудувати вогнепальною зброєю та нести нічну вартову службу. Військові частини, що їх базою є кібуци, все мають мішаний склад. Поза оборонними завданнями кібуци служать ще і як державні науково-дослідчі аґрикультурні станиці. Прикордонна смуга має багато таких місць, що мають більше мілітарне, як аґрикультурне значення. В них організуються військові оселі і в них живуть вояки-фармери, вишколені парашутисти та фахівці для спеціяльних воєнних дій. Оселі не могли б існувати без вояків-жінок. Коли якійсь частині доручають створити на небезпечному відтинку кордону чи в пустині військову оселю, першим завданням командира є перевірити, чи в частині кількість жінок відповідає кількості чоловіків. Це роблять тому, щоб кожний вояк мав змогу в новій оселі оженитись і залишитися там на постійно в домах, що їх будує держава. Армія може затримати вояка в оселі лише два і пів року. Досвід показує, що по двох роках служби 25-30% жіноцтва виходить заміж і залишається на все життя в оселі, 70-75% доводиться поповнювати новими людьми. Жіноцтво в таких поселеннях служить на постах радіооператорів, радарових експертів, медичної служби і т. п. Одне з таких поселень, Нагаль Оз, по десяти роках стало зовсім цивільним багатим селом і виконує в тому стані охоронну кордонну службу.

У фльоті і летунстві жінкам заборонено служити в бойових частинах. У фльоті тому, що на кораблях нема окремого місця для матросів-жінок, а в летунстві тому, що вишколені жінки скоро покидають службу (виходять заміж і мають дітей), коли вояк-чоловік після вишколу може служити яких 8 років. Сам вишкіл пільота чи навіґатора коштує державу між 100 до 200 тисяч дол.

Жіноцтво добре виконує службу радарно-обсерваційну, радіо-комунікаційну, технічну, постачальну, штабову, розвідчу, адміністративну і т. д. в армії, фльоті і летунстві. В армійських службах затруднюють жінок тільки тоді, як бракує чоловіків. В частинах рівня батальйону все є штабовий рій з 8 жінок. Вони живуть в окремих приміщеннях. В нижчих організаційних одиницях жінок нема. Воякам дозволено відвідувати жіночі приміщення тільки в супроводі командантки жіночого роя. В батальйонах чи їм рівних частинах артилерії, парашутистів, окремих команд, панцерних частинах, інженерних батальйонах і т. п. жінки служать як радіооператори, фахівці картографії, адміністрації, інспектори та медичний персонал. При штабах полків, бриґад, дивізій та корпусів є окремі жіночі штабові сотні. Був час в Ізраїлі, що військові авта мали за багато дорожних випадків. Команда транспортної служби посадила жінок як водіїв на джіпи, легкі вантажні машини та штабові авта і скількість випадків зменшилась на 80%.

Служба жінок в збройній силі сприяє і подружженням в Ізраїлі. На кожних 10

Нова оборонна концепція Швайцарії

З днем 1-го січня 1962 року у Швайцарії увійшов в силу новий закон про воєнну оборону держави. Суттю цього закону є нова оборонна концепція для безпеки Швайцарії. До прийняття нової концепції і тим самим нового закону змусили Швайцарію зовнішні обставини, які вказують на те, що у випадку нової війни атомового віку Швайцарії важко буде втримати свою традиційну невтральність. Те пізнання дало висновок, що оборонна політика Швайцарії та її інструмент — збройна сила, мусять бути переформовані, згідно з вимогами часу.

Швайцарія має 5,4 мільйона населення. Терен у неї гористий, альпійський і через те її загально називано Альпійською Фортецею. В потребі Швайцарія могла виставити для власної оборони в укріпленій гірській системі 500 тисяч міліції. Для конвенціональної війни старими методами та кругова оборона була вистачальна.

Невистачальною вона показалась в новіших часах, коли в систему війни введено нову атомову зброю великої нищівної сили. Нова зброя заставила швайцарський генеральний штаб замінити стару стратегію альпійської оборони з укріплених позицій на нову, маневрову, яку випробовувано вже від 1954 року. Штаб ствердив, що вичікування на ворога на внутрішній укріпленій позиції не відповідає вимогам часу і новій зброї. Атомова зброя може розбити і найтвердшу укріплену позицію, а повітряно-десантні війська можуть її прямо перескочити і повести війну внутрі фортеці. Укріплена позиція не дає змоги маневрування, що конечне в атомовій війні у формі відступів, наступів, обходів, розпорошення в терені чи концетрації і т. п. Те заставило швайцарців реорганізувати свою збройну силу так, щоб вона могла успішно боронитись і в атомовій війні.

Розгляд ситуації довів швайцарців до висновків, що Швайцарії буде трудно вдержати в майбутній війні строгу невтральність. Тому вона вже від тепер мусить розшукувати за можливими союзниками проти кожного можливого аґресора. Щоб знайти доброго союзника, треба самому бути міцним. Для збільшення потужности держави реор-

---

жінок-вояків 3 виходить заміж за чоловіків з частини, де разом служать. Початково були сумніви, що приявність жінок-вояків вплине неґативно на мораль частин. 12 літ практичного досвіду доказали, що цей острах не виправданий, і що військовий статут так складений, що береже жіночу честь серед воякцтва. Всякі провини проти того статуту караються найменше 6 місяцями тюрми. Недавна провірка стану виявила, що в мішаних частинах мораль стоїть вище, як в чисто чоловічих. Хоч по батальйонах є тільки по 8 жінок, сама їх приявність діє на вояків позитивно і в тому, що вояки дбають за свій кращий зовнішній вигляд.

Цей експеримент дуже цікавий, хоч не новий, бо українці мають вже великий досвід з козацьким поселенням минулих століть. Модерні часи вимагають нового досвіду і в потребі з досвіду Ізраїлю зможуть скористати й українці. А що нам, в нашій природній географічно-стратегічній ситуації (три відкриті кордони і можливий наступ на три шляхи проти нас), яка в основі в дечому нагадує подібну ситуацію Ізраїлю, доведеться в майбутньому щераз в ході історії стати нацією при зброї, в це годі сумніватися.

М. С.

ганізується збройну силу.

У Швайцарії діяла досі, на протязі 150 літ, міліційна система. В тій системі всі вояки, за винятком невеличкої кількости вузьких спеціялістів, мали цивільні зайняття. В потребі вони вдома надягали військову форму, брали зброю в руки і спішним порядком діставались до місць, які кожному визначував загальний мобілізаційний плян. Військова служба охоплювала всіх чоловіків від 20 до 60 року життя. В цілому за той час міліціонер служив при міліції, з рекрутським вишколом і повторними курсами та польовими вправами і маневрами включно, 331 днів, підстаршини, в залежності від ранґи — до 371 днів, молодші старшини, в залежності від ранґи — до 764 дні, і вищі старшини, в залежності від ранґи — до 1083 дні.

Штаб ствердив, що для здійснення нової оборонної концепції Швайцарії потрібна панцерна зброя, по 1 дивізіоні танків на кожну одну легку бриґаду, та по 1 легкому і 1 важкому дивізіоні танків на кожний корпус. В систему особистого озброєння міліціонера прийнято кріс, що відомий з другої світової війни під назвою „штурмґевер". Тому, що модерна зброя і саме ведення війни вимагає більше спеціялістів, як стара система, збільшено кількість фахових старшин підстаршин та цивільних службовців до 15,800.

Реорганізацію і модернізацію почато в 1962 році. Вся збройна сила Швайцарії переформовується в 3 корпуси, кожний по 2 піхотні та по 1 механізованій дивізії — разом 9 дивізій (6 піхотних і 3 механізованих). Поруч з тим організується окремий альпійський корпус з 3 гірських дивізій та 3 окремі фортечні групи як залоги для 3 укріплених позицій на терені держави. Для цивільної оборони розбудовується систему бункерів.

Як вже згадано вище, нову концепцію випробовувано в різних маневрах від 1954 року почавши. Збройну силу пристосовується до виконання тих завдань, яких від неї вимагає нова оборонна політика.

М. С.

Нарада в справі Дому для старших

В суботу 1 жовтня ц. р. вечором в залі „Пласту" у Філядельфії відбулася нарада комбатантів в справі дому для старших віком колишніх військовиків у Черчі, Н. Дж. В нараді, якою проводили голова Суспільної Служби Комбатантів побр. Іван Поритко і побр. Микола Алексевич — взяло участь понад пів сотні зацікавлених.

Про реальні можливості побудови такого дому доповідали представники адміністрації „Черча" ред. Лев Лепкий, інж. Д. Кузик та полк. К. Дацко, подаючи при цьому, що на перші повідомлення про плян побудови дому зголосилося понад пів сотні кандидатів на побут в тім запланованім заведенні. Підготовою придбання займається окремий Ініціятивний Комітет, який має довести до оформлення правної корпорації чи кооперативи, що буде адмініструвати придбаним домом.

В оживленій дискусії, в якій забирали голос: П. Шаргун, А. Дідківський, М. Алексевич, А. Малиняк, П. Сполтикевич, М. Каплистий, М. Савчин, І. Данківський, д-р Ф. Мамчур і ін. — прихильно сприйнято плян побудови такого Відпочинкового дому, де могли б знайти приміщення і безродинні ветерани. До співпраці з Ініціятивним Комітетом делеґовано побратимів: Андрія Дідківського, Макара Каплистого і Петра Шаргуна. **СМ.**

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

Ростислав Л. Хомяк

Вклад Канади в НАТО

Організація Північно - Атлянтійського Пакту (НАТО) і Канада мають спільну історію, яка тягнеться від 1948-го року.

Коли Чехословаччина впала в комуністичний табір, держави в західній Европі, з остраху перед дальшою аґресією СССР підписали оборонний договір 17-го березня 1948 в Брюселі і так постала Західньо-Европейська Унія, яка охоплювала Бельгію, Голяндію, Люксембурґ, Велику Британію і Францію. Але мілітарна слабість цієї створеної з конечности унії була, мабуть, кожному ясна. Її члени ще відкопували себе з воєнних грузів, а збройні сили тих членів ще недавно провели повоєнну демобілізацію. Щоб дати Західньо-Европейській Унії твердий хребет, треба було сили, яку в той час мали ЗДА. Проте ЗДА принципово не хотіли знову анґажуватись з головою в европейські справи і ще трудно було зацікавити ЗДА в оборонному договорі з европейськими державами. І тут власне відіграла важливу ролю Канада.

Люї СанЛоран, тодішній канадійський міністер закордонних справ, був першим, який публічно запропонував спільну взаємну оборонну систему, яка охоплювала б Канаду, ЗДА і Західню Европу. Для Канади і ЗДА це був новий і переворотний відхил від їхніх традиційних політик. Ось що писав про це Лестер Б. Пірсон, який перебрав міністерство закордонних справ від СанЛорана, коли той став прем'єром Канади: „Досі, канадійський уряд ще ні разу не подав в часі миру рекомендації парляментові, щоб Канада перейняла точні і формальні союзні зобов'язання типу тих, що були запропоновані". Канадійські державні мужі зуміли зацікавити ЗДА у великому оборонному пакті, який причинився би теж і до оборони ЗДА. В червні 1948, в не цілих два місяці після пропозиції СанЛорана, Сенат ЗДА дав свою згоду щодо пакту, 64 голосами „за" і 4 „проти". Таким чином 18 березня 1949 р. постало НАТО, Північно-атлянтійська договірна Організація, яка охоплювала спершу 10 західньо-европейських держав, ЗДА і Канаду. В квітні, 1949, НАТО, назване „найобширнішим і найсильнішим оборонним союзом, який будь-коли існував в часі миру", почало діяти.

Канада, протягом цього 13-ти літнього періоду завжди ставила свою закордонну політику по лінії НАТО. Але як конкретно представляються її зобов'язання супроти НАТО?

Канадійська мілітарна участь в НАТО обмежена до летунства і армії. Морська фльота Канади зобов'язана ввійти в бойовий склад НАТО тільки на випадок війни. Тепер під військовою командою НАТО є 6.000-на 1 Дивізія Королівського Канадійського Летунства (RCAF), і 6.600-на Четверта Піхотна Бриґада Канадійської Армії. У вересні 1961 прем'єр Джан Діфенбейкер проголосив, що додаткова група, зложена з 1515 вояків,

буде стояти в Канаді, готова кожної хвилі відлетіти до Европи, як допоміжна частина піхотної бриґади. Вояки в цій частині були негайно щеплені і виряджені на службу в Европі.

Перша дивізія летунства складається з 12-ох ескадриль під командою віцемаршала Л. Е. Урейа, з головною кватирою в місті Мец, у Франції. Цих 12 ескадриль згруповані в чотирьох „крилах", з тим, що в кожному крилі є дві ескадрилі „Сейбр"-джетів типу 6, і одна ескадриля канадійських, дво-особових джетів CF-100. Бази канадійського летунства в НАТО знаходяться в Марвіль і Ґростенквін у Франції, та Цвайбрюкен і Бад Золінґен в західній Німеччині.

До повітряної дивізії в Европі належить теж 61-ша радарна ескадриля. Вона є частиною радарної сіті, розтягненої через середню Европу, і її завданням є спостерігати налети чужих літаків і спрямовувати джети-бойовики до ворожих або нерозпізнаних літаків.

Канадійське летунство має загальне завдання стерегти повітряні простори над Середньою Европою. Це завдання члени повітряної дивізії сповняють протягом 24-ох годин денно, кожного дня в році. Два літаки є на т. зв. „Зулю дюті" вдень і вночі. Вони стоять озброєні і готові до вилету на кожному з летовищ. Літаки, що їх тепер уживає повітряна дивізія, мають бути вкоротці замінені на багато швидші, зі скорістю понад 1.400 миль на годину, двоособові джети CF-104. Канадійське летунство замовило 200 цих „Старфайтерів" в монтреальській фірмі Кенадейр, Лтд. Для обслуги нових літаків летунство вишколює залоги на летунській базі біля Колд Лейк, Альберта.

В міжчасі канадійські летуни, які виконують европейську службу, проводять свій час на повітряних маневрах і також в змаганнях з іншими одиницями з НАТО в стрілянні до цілі з літака. Канадійські пільоти є першунами в цих змаганнях, бо здобули трофей Ґайнемера за найточніше стріляння, почавши від 1957 р., коли-то вперше уведено цей трофей, як нагороду за найкраще стріляння.

Журналіст Леслі Ф. Геннон, який відвідував канадійські збройні сили в Европі, так описує пересічного члена повітряної дивізії:

„Тоді, коли мужі світу твердять, що вони не сподіваються війни, але все одно роблять до неї приготування, молодий і бистрий пільот спокійно себе приготовляє до того, щоб бути першим канадійцем в бою третьої світової війни. Йому всього може бути лиш 19 років. Він є одним із вибраних 400 з понад 15 тисяч аплікантів на найбільш чарівну позицію наших часів — пільот джета - бойовика. Йому платять між $ 750 і $ 850 місячно. Він, мабуть, ще парубок, але в своєму елеґантному спортовому авті, вдягнений в добре скроєну уніформу, з своїм очайдушним поглядом, він блистить серед теперішньої ґенерації їздар".

Канадійська бриґада суходільної армії в Европі складається з 6.000 змоторизованих вояків і з ракетної батерії з залогою 300 вояків і дев'ять гелікоптерів для розвідки. Ця бриґада має свої касарні у Вестфалії, всього 65 миль від кордону Східньої Німеччини. Канадійські вояки з своїми родинами (в числі 9.000 осіб), пише Геннон, живуть в „Малій Канаді", бо оселі, до яких вони приділені, мають такі канадійські назви, як Форт Генрі, Форт Йорк, Форт Шамблі, Вікторія, МекЛауд і Босежур. Кожного року бриґада проводить двотижневі маневри, але командири мають точні інструкції не вживати навіть глухої амуніції ані голосних стрілен в околицях міст і сіл і також мають наказ не торкати орних піль.

Армія проходить вишкіл що називається „експлуатація атомічного удару", тобто метода бою з ворогом, який потерпів від атомового удару. Але внаслідку політики уряду канадійська армія

Сот. Володимир Молодецький

Характеристика дії атомової бомби

Проти кожної дії треба ставити протидію. Проти кожної зброї, ужитої в дії, слід протиставити засоби, якими можна цю зброю унешкідливити. Проти ефекту експльозії, чи іншого вогню, скерованого на нас у бою, слід витворити оборонну ситуацію, в якій цей же ворожий вогонь заподіє нам мінімальну шкоду.

Щоб можна було плянувати оборонну дію, чи плянувати пасивну оборону, мусимо знати характеристику дії зброї, яка буде ужитою проти нас. В атомовій війні, ми стрінемося зі зброєю, характеристика дії якої зовсім відмінна від конвенціональної зброї і тому для кожного вояка, без огляду на ранґу чи функцію, яку він виконує, знання характеристики дії атомової зброї необхідне.

Між атомовою зброєю та конвенціональною високо експльозивною зброєю є чотири головні різниці:

1) повітряні хвилі, спричинені експльозією, довше тривають, як хвилі, спричинені конвенціональною експльозією;
2) експльозія атомової бомби витворює температуру понад мільйон ступенів;
3) експльозія витворює проникаючі проміння, погубні для людського організму;
4) радіоактивний матеріял, витворений експльозією, який є погубний для людського організму, осідає на людях, речах та цілих теренах і загрожує при контакті живим організмам.

Ефект атомової експльозії частинно залежний від висоти експльозії і тому ми розрізняємо чотири роди експльозії. А саме:

1) повітряна експльозія,
2) експльозія на поверхні (землі або води),
3) експльозія нижче поверхні землі,
4) експльозія вище поверхні води.

Повітряною експльозією називаємо таку експльозію, в якій вогнева куля, витворена нею, не доторкає землі. Величина вогневої кулі залежна від сили вибуху (при 20 кільтоиовій бомбі діяметр вогневої кулі є на 600 стіп). Величезна температура, витворена тією вогневою кулею, підносить її раптово догори. Це витворює вакуум, яке втягає в себе землю, розрушену експльозією, і таким чином постає славнозвісний корінь „ґриба". Повітряна експльозія —

(Закінчення зі стор. 66)

ще не має ядрової зброї. Ракетна батерія уживає „Оиест Джон" ракети зі звичайними набоями, хоч цей тип зброї був виготовлений для ядрових набоїв.

Дух вояків в НАТО добрий — твердять командири.

„Ми є професійними людьми. Знаємо, чому ми тут, і ми готові", каже пполк. Билл Мулгейр, командант Канадійської ґвардії, яка творить частину бриґади.

Це погляд командира. Але коли Геннон спитав одного з старшин, чи його вояки справді добре орієнтуються в біжучій політичній ситуації в Европі, той відповів: „як 19-річний хлопчисько може знати про ці речі?"

Так представляється канадійський вклад в спільну оборону під прапором НАТО. На випадок будь-якої авантури збоку СССР, ці частини є першими, які покликані виявити рішучість Заходу. Крім активної участи в збройних силах НАТО, Канада ще витрачає також 1,750.000 дол. річно на мілітарну допомогу для членів НАТО.

Канадійський уряд далі базує свою закордонну політику на позиціях НАТО. Недавно представник Канади ясно заявив у сторону деяких критиків уряду: „Помилковим є твердження, наче б НАТО було перестаріле".

дуже ефективна в ужитті проти міст. Її вжили в атаці на Гірошіму і Наґасакі.

Експльозія на поверхні (землі чи води), це вибух, в якому вогнева куля торкається землі, а центр її знаходиться або на землі, або трохи понад нею. Характеристика вибуху на поверхні подібна до вибуху у повітрі, з тією різницею, що великі скількості землі випаровують під впливом величезної температури, зриваються вгору і просякають радіоактивністю. Небезпека радіоактивного опаду дуже велика. Такий вибух вижолоблює величезний кратер, в якому накопичена велика сила радіоактивности. Ефект вибуху і горяч дещо менші тому, що земля до деякої міри абсорбує і горяч і витворені експльозією повітряні хвилі. Рівнож багато початкової радіоактивности абсорбується землею. Підземна і підводна експльозії є не ефективними через те, що земля, чи вода, майже зовсім абсорбують ефект експльозії.

При атомовій експльозії маса перемінюється в енергію. Ця енергія визволюється у формі:

1) термічної радіяції (тепло і світло),
2) вибуху (повітряних хвиль),
3) нуклеарної радіяції:
   а) безпосередньої — витвореної протягом першої мінути після експльозії,
   б) осталої, чи залишеної радіяції, яка складається з радіоактивних речовин, які осідають якийсь час після вибуху.

Типічний вибух в повітрі розподіляє свою енерґію менш-більш так: тепло 35%, сила вибуху 50%, нуклеарна радіяція 15% (безпосередня радіяція 5% і осіла радіяція 10%).

Сила типічної атомової експльозії витворює у повітрі добре уже всім знану форму гриба. Головкою цього гриба є вогнева куля, витворена в момент експльозії. З початку біла, зміняється у червону та згодом в сіру, наче брудну хмару.

В моменті вибуху витворюється сильний блиск, який осягає свою максимальну силу в 10/1000 секунди і щезає протягом кількох секунд. Цей блиск спричиняє хвилеву сліпоту, і через це може легко спричинити паніку між людьми, які не здають собі справи, що це лише хвилева сліпота. Ця сліпота триває кілька хвилин, але може часами тривати навіть кілька годин. Ніччю вона може вернутися на коло 15 хвилин і відбитись взагалі на силі зору людини. Наслідки світляного блиску найсильніші при повітряній експльозії, менші при експльозії на поверхні землі, і майже ніякі при експльозії під землею. Рівночасно зі світлом витворюється величезна температура. Людині, яка стоїть шість до сім миль від експльозії 20-кільотонової бомби, здається, наче б хтось відчинив двері велетенської печі. Явище горячі і світла називаємо термічною радіяцією. Вона посувається зі скорістю світла, осягає ціль довго перед хвилями, витвореними вибухом, і тому ніяка успішна оборонна дія проти неї неможлива. Ефект горячі може бути зменшений, коли людина вкрита непрозорими матеріялами. Атмосферичні явища, як мряка чи хмари, зменшують ефект горячі так само, як зменшують вони температуру сонця.

При конвенціональній експльозії, виділена горяч триває протягом півтора секунди. Зате при атомовій експльозії, горяч витворюється і триває протягом 15 секунд. Температура виділена малою атомовою бомбою доходить до 7000 ступенів Цельзія. Температура, витворена водневою бомбою, перевищує 1,000,000 ступенів і досягає температури сонця.

При кожній експльозії, під впливом тиску, витворюються повітряні хвилі, які посуваються зі швидкістю голосу, тобто коло пів милі на секунду. Їх можна порівняти до стіни із скомпресованого повітря, яка торощить все, що опиниться їй у дорозі. Рівночасно витворюються вітри, які з великою силою посуваються спершу від центру екс-

пльозії, опісля повертаються в напрямку центру експльозії, втягані туди порожнечею, яка витворилась в часі вибуху. Таким чином нищівна сила витворених вітрів подвійна.

Проміння Ґама є головним спричинником жертв через радіяцію. Вони подібні до променів Рентґена і посуваються зі скорістю світла. Їх засяг коко 5000 ярдів і мають величезну силу проникання. Залишена радіяція — це радіяція, виділювана із заражених радіяцією речовин, які осідають на землю після атомової експльозії. Залишена радіяція представляє спеціяльну небезпеку лише при експльозії на поверхні, або нижче поверхні землі. Величина території, загроженої залишеною радіяцією, залежна від вітрів, які несуть радіоактивні частинки.

Отож, у висновку, діяння атомової зброї різниться від діяння конвенціональної зброї і тому оборона проти атомової експльозії мусить різнитися від оборони проти конвенціональної зброї. Є багато різних теорій і думок на тему пасивної оборони перед ефектами вибуху атомової бомби. Різні організації цивільної оборони видали на цю тему чимало брошур, даючи багато різних порад. Наскільки вони практичні, переконаємося лише тоді, коли будемо змушені ними користуватися.

ІЗ СТАНИЦЬ БРАТСТВА 1 УД УНА В КАНАДІ

Управа й Організаційний Комітет Станиці Братства 1 УД УНА в Едмонтоні. Репортаж про Загальні Збори Станиці був поміщений в числі 2/62 „ВК".

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

Модерна армія ЗДА в Европі

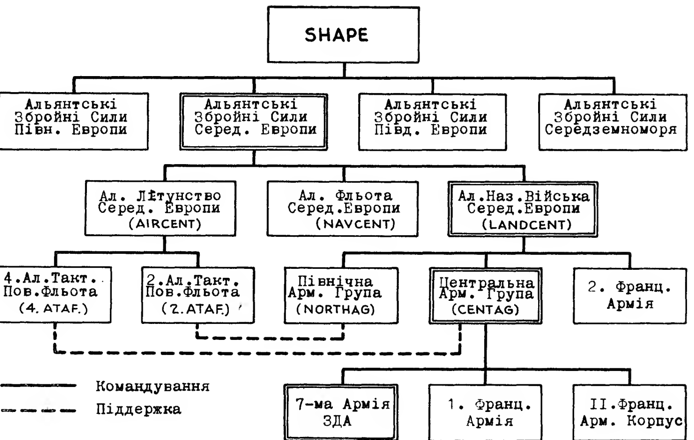
Армія ЗДА в Европі United States Army in Europe (USAREUR) — це 250.000-на модерна збройна сила, яка боронить решту европейського континенту перед аґресією СССР. До цієї збройної сили, яка є розташована в Німецькій Федеративній Республіці належать також з'єднання, розміщені по інших країнах Західньої Европи т. зв. "Southern European Task Force", SETAF — нуклеарний молот, озброєний у далекозасяжну зброю, розльокований в Італії; велика команда постачання у Франції; до цього ще доходять різні спеціяльні з'єднання разом із устаткуваннями, — школи, радіостації (AFN), армійський часопис "Stars and Stripes", лікарні, з високою технікою піонерські бриґади, т. зв. "Special Forces" для особливих завдань на тилах ворожого фронту, команди постачання амуніцією й інше.

Найголовніша сила цієї армії розльокована в південній і середущій частинах НФР т. зв. "Seventh Army", яка фактично є найсильнішою частиною збройних сил ЗДА за сучасного мирного стану. Вона зорганізована з 2-ох армійських корпусів, з наявністю більше 3-ох піхотних і 2-ох панцерних дивізій, більше 3-ох легко опанцерених кавалерійських полків, піонерських ешелонів, великої кількости артилерійських з'єднань, в тому числі також протиповітряної бриґади.

Піхотні дивізії цієї армії не можна порівнювати з конвенціональними дивізіями другої світової війни. Бойові групи цих дивізій вивінувані здебільша в екіпажі на гусеницях, на яких транспортується піхотні сотні і чоти. Ці екіпажі рівночасно хоронять вояцтво перед легкими відламками й перед радіоактивністю нуклеарної зброї. Піхотні бойові групи посідають нуклеарну зброю "Miniatur" — Projektil, "Davy Crockett", яку можна вистрілювати на віддаль засягу тяжкої польової артилерії, і розривною силою цієї зброї (одним стрільном) ліквідувати більше одного ворожого батальйона (куреня). Цю зброю удосконалюється для серійного вистрілювання. Головна сила цих малих бойових з'єднань опирається передусім на атомовому "Deterrent", що дуже сильно побільшує їхню вогневу спроможність. Самозрозуміло, що піхотні дивізії вишколені також і до операцій конвенціональною зброєю.

Великі бойові з'єднання є зорганізовані за новою схемою, „пентомічно", замість трійкової системи впроваджено п'ятковий принцип. Напр., на місце давніх 3-ох полків, у дивізіях є тепер 5 бойових груп (Battle Groups), кожна така бойова група має по 5 сотень, 1-ій штабовій сотні і 1-ій сотні тяжкої піхотинської зброї. Пляну вання і керування цими бойовими групами переводиться згідно з американською тактичною концепцією ще більше зцентралізовано, в порівнянні з попереднім. Штаб одної бойової групи нараховує не більше 24 старшин, в тому числі 4 майори і 8 капітанів.

Артилерія для підсилювання своїм вогнем цих бойових груп зорганізована з польових легких і важких гавбиць, гармат на самоїздних ляфетах. До цього окремо ще дійшли атомові 280 мм

7-ма Армія ЗДА в структурі НАТО

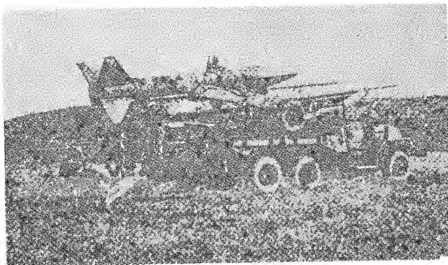
гармати, які вистрілюють атомові стрільна: "Honest John", "La Crosse", "Corporal" і "Redstone". Ці ракети і накермовувані стрільна посідають дуже велику розривну силу й ними можна досягати ворога на віддаль від 20 до 300 км. Вкоротці мають бути віддані до користування цієї армії ракети "Pershing" і "Sergeant", якими можна вдарити ворога на віддаль 1000 км. Нищівні сили атомової артилерії в ніякому випадку не дасться порівняти з конвенціональною. На підставі дотеперішних досвідів ствердженo, що для охорони бойових відділів перед ударом 20 КТ атомового тіла (стрільна, ракети або бомби) треба в терені ще більше розпорошити їх. І так Найк Міддельдорф на стор. 292 „Handbuch der Taktik" подає, що для забезпечення батальйону перед атомовим вогнем потрібно терену завбільшки щонайменше 25 кв. км; для одної бойової групи — 100 кв. км, а для дивізії коло 300 кв. км. Самозрозуміло, що таке велике розчленування бойових з'єднань дуже ускладнює техніку командування в бою. Тому зв'язок під час тактичних атомових операцій мусить із найбільшою прецизністю діяти, щоб можна було успішно поборювати ворога на цілому просторі його тактичного розташування.

Вище вичислені ракети й накермовувані стрільна є мобільні, їх можна частинно транспортувати летунством, тому ними можна постачати армійську групу на кожному тактичному терені її операцій.

7-ма Американська Армія в Европі, яка є розчленована на групи, на випадок війни була б підсилювана 4-ою тактичною повітряною фльотою, якої засяг дій та ударна сила при допомозі нуклеарних ракет може розгортатися не тільки в оперативній тактичній зоні армії, але також завдавати ворогові нищівних ударів поза нею.

Протилетунська оборона над простором розташування 7-ої Армії ЗДА знаходиться в руках 32-ої артилерійської бриґади, яка є також під оглядом озброєння змодернізована і озброєна в ракети земля-повітря, повітря-повітря: Nike — "Ajax" і Nike — "Herkules", які є накермовуваними до цілі і з великою розривною силою, атомовими тілами.

Ця армія знаходиться у постійному бойовому поготівлі, в т. зв. оперативній

Атомова гармата „Чесний Джон" в Ґрафенвер, Західня Німеччина.

диспозиції. Її з'єднання під тактичним оглядом розльокоавні на вихідних позиціях. Протилетунська оборона знаходиться у безперебійному стані поготівля. Постачання в сучасному мирному часі для цієї армії на місяць вносить 100.000 тонн. Майже ⅔ з цього — це пальне і різні смари для моторизованих екіпажів та різні аґреґати тільки для самої 7-ої Армії, не враховуючи летунства і воєнно-морських сил. Вдержання цієї армії на протязі одного року коштує приблизно 1,700.000.000 дол., що становить половину бюджету на цілі оборони Німецької Федеративної Республіки.

7-ма Армія ЗДА — це мирова збройна сила, яка поставила собі за завдання боронити загрожену аґресивною настановою Східнього бльоку вільні країни Західньої Европи. На випадок війни з'єднання цієї армії увійшли б у наказодавчу побудову НАТО. Ця 7-ма Армія в структурі НАТО — це Central Army Group (CENTAG). Вона відповідальна за оборону простору цілої НРФ і на півночі стоїть у безпосередньому зв'язку з північною армійською групою (NORTHAG). Позаду неї є розташована 2-га французька армія. До розпорядження 7-ої Армії стоїть 2 армійські корпуси (5 дивізій) Бундесвери і 3 французькі дивізії, що становить 13 бойових дивізій. Очевидно, цей стан тимчасовий, бо на випадок війни, збройні сили цього відтинку мусіли б бути негайно на багато побільшені.

Значення 7-ої Американської Армії в організаційній структурі НАТО наглядно видне у схемі загальної організації країн Атлянтійської Спільноти (НАТО).

Сіґма

ВІЙСЬКОВА ПОВИННІСТЬ У КРАЇНАХ НАТО

На початку 1962 р. Бундестаґ схвалив продовження військової повинности Бундесвери з 12 до 18 місяців. Цим схваленням військова повинність у Німецькій Федеративній Республіці майже зрівнана з часом інших країн-партнерів НАТО. Військова повинність в окремих країнах НАТО така:

Країни	Всі роди зброї	Залежно від зброї	Наземні сили	Летунство	Воєнна марнинарка
Данія	16 міс.				
Франція	26 "				
Греція		24-30 міс.			
Італія			18 міс.	18 міс.	24 міс.
Норвегія			16 "	18 "	18 "
Голляндія	24 "				
Португалія			18-24 "	36 "	48 "
Туреччина			24 "	24 "	36 "
ЗДА	24 "				
В СССР	24-48 "				

Народ руський од сього гасу є і має бути ні од кого, окрім самого себе і уряду свого, незалежним.

(Історія Русів, Ню Йорк 1956, сторінка 129, одна із статтей Зборівського трактату).

Совєтська підводна воєнноморська фльота

Крім численних наводних воєнноморських кораблів, СССР сьогодні посідає багато підводних човнів, які є важливим бойовим інструментом цілої фльоти Совєтського Союзу. Вже за царських часів Москва була дуже зацікавлена підводними бойовими човнами. В 1907 році німецький верф „Германія" в Кіль збудував перші підводні човни для Росії. Ці підводні човни мали по 240 т. ваги й скорість 12 кнотів. Перед першою світовою війною царський плян передбачував будову 36 таких підводних човнів. Большевики, захопивши владу в СССР, відразу приступили до посиленої розбудови залишеного їм царським урядом пляну підводного збросння. Перед другою світовою війною совєтська підводна фльота складалася з 160 підводних човнів, кругло 81,000 тоннажу. Багато з цих човнів знаходилося у стадії озброювання. Були це морські одиниці 200-900 т., а в 1936 р. зі штаплі було випущених 3 підводні човни, загального тоннажу 1400 т.

З розпочаттям німецько-совєтської війни 1941 р. СССР вже мав 245 підводних човнів, посідаючи найсильнішу підводну фльоту у світі. Після закінчення другої світової війни СССР дальше пляново удосконалював і розбудовував свою підводну воєнно-морську фльоту, готуючись до війни на океанах. Сьогодні ця воєнно-морська фльота базується частинно на підводних човнах з-перед війни т. зв. К-кляса (1390 т., роки їх побудови 1937-1947); дальше йде С-кляса (790 т., роки їх побудови 1938-1947); Щ-кляса (585 т., побудовані 1935-1947); М-кляса (205 т., побудовані 1939-1947). З цих кляс в ужитку є ще 200 підводних човнів. До цього треба ще додати багато німецьких підводних човнів, які попали як трофеї після капітуляції III Райху в руки Совєтів, в тому числі підводні човни зразка „Бойте" XXI (1621 тонн), IX-Ц (1120 т.) і VII-Ц (770 т.). Ці підводні човни стали для Совєтів зразком будови модерних підводних човнів. У висліді модернізації совєтські верфи випустили підводні човни удосконалених зразків: К (1700 т.), скорий мінний загороджувач 1800 т., і значно поліпшені підводні човни німецької конструкції, зразки: VII, XXI і XXIII. Починаючи від 1945 р. по-сьогодні Совєти збудували щонайменше 400 модерних підводних човнів. Згідно з оцінкою англійців СССР тільки в 1957 р. вибудував 40-60 підводних човнів. Темпо розбудови підводної фльоти з кожним роком побільшується. Рівночасно ці підводні човни щораз більше удосконалюється, а старі перебудовується із шнорхелем.

Сучасна совєтська підводна фльота (оціночно) складається з 450-500 одиниць, в тому числі переважна кількість здатна до операцій на океанах. Отже це вказує, що СССР як континентальна суперпотуга, рівночасно готовиться і до воєнно-морських операцій на океанах. З усіх нових зразків підводних човнів на особливу увагу заслуговують підводні човни Ц-кляси, яких є приблизно 50 одиниць. Ці підводні човни повністю надаються до воєнно-морських операцій на океанах, тоннаж коло 2500 т. кожного одного; скорість 20 кнотів по воді, а під водою 15 кнотів. Вони є озброєні в ляфети до вистрілювання ракет з-під води. Найбільшу частину у совєтській підводній фльоті займають підводні човни зразка В-кляси, щонайменше 200 підводних човнів, кожний 1100 т., скорість від 16-13 кнотів. Цим зразком підводних човнів є озброєні воєнно-морські сили сателітних країн. Дальше — коло 80 підводних човнів К-кляси, будову яких розпочато в 1954 р. Цей зразок підводних човнів подібний до німецьких підводних човнів кляси VII-Ц, які під час другої світової війни показали себе дуже надійними й випробуваними.

СССР ПОСТАЧАЄ ВОЄННІ КОРАБЛІ

Згідно з інформаціями з Швеції СССР передав у розпорядження Німецької „Демократичної Республіки" (Східньої Німеччини) воєнно-морську команду, зложену з чотирьох підводних човнів „М-У 2" кляси. Є це прибережні підводні човни, кожний 355 т., з обсадою: 3 старшин, 10 підстаршин і 10 моряків. Озброєння: 2 торпедні цівки. Підводна скорість цих підводних човнів 13 кнотів. Як супровідний корабель для цих підводних човнів має бути 700 т. великий тендер „Вісмар", який саме находиться в будові.

Дальші постачання СССР воєнними кораблями були зреалізовані для Північної Кореї — чотири підводні човни „М-У 2" кляси, 12 швидких човнів; для Куби — 4 мінувальні човни, 12 швидких човнів, 2 підводні винищувачі і 12 човнів для висадки; Альбанія одержала від СССР: 4 фреґати „Риґа"-кляси, 6 підводних човнів зразка „В" (1100 т., 6 торпедними цівками), 12 швидких патролевих човнів зразка „ПА-3" (50 т., 2-4 торпедних цівок, 42 кнотів скорости. Єгипет одержав: 2 винищувачі зразка „Скорий" (2100 т., кожний по 4 130 мм. гармати і 10 торпедних цівок), 8 підводних човнів зразка „В", 6 підводних човнів зразка „М-У 2", 4 міновишукувачів зразка „Т 43" (400 т.) і 26 швидких човнів. Болгарія одержала: 2 старші по 1800 т. винищувачі, 6 фреґат „Риґа"-зразка, 4 підводні човни, кожний по 355 т. і 10 швидких човнів. Індонезія одержала: 2 винищувачі зразка „Скорий", 2 великі підводні човни, 6 міновишукувачів, 6 човнів-винищувачів і 10 скорих човнів. Польща одержала: 4 винищувачі зразка „Скорий", 6 підводних човнів „В" зразка (1100 т.), 6 підводних човнів „М" зразка (355 т.), 10 човнів міновишукувачів зразка „Т 43" (400 т.), 10 підводних виииіцувачів і 26 швидких човнів. Китайська Народня Республіка одержала: 1 легкий кружляк зразка „Горкі" (8800 т.), 4 винищувачі зразка „Скорий", 12 фреґат зразка „Риґа"; 56 човнів зразка „В", „М" і „С" та інших 12 морських бойових кораблів находиться у будові в совєтських доках. Румунія одержала: кол. італійський кружляк (8660 т.), 2 винищувачі, 4 підводні човни зразка „С" і 21 швидких човнів.

Крім цього СССР дав цим країнам дуже велику технічну допомогу, зокрема віддав до розпорядимости простір для торговельної фльоти, вишколу і морські літаки. Штаби зв'язку СССР безперебійно працюють в Болгарії, Індонезії, Кубі, Північній Кореї, Польщі, Румунії і Східній Німеччині.

Усі підводні човни є модерно озброєні та вивіновані для зв'язку на близькі і далекі віддалі. Залога підводних човнів — це еліта совєтських воєнно-морських сил.

СССР чваниться, що має найшвидшу на світі підводну фльоту. Хрущов вже давніше кількакратно натякав на підводні човни з атомовим нагоном, узброєні ракетами. Вперше весною ц. р. появилися в совєтській пресі знимки „атомового" підводного човна, швидкість якого мала б доходити до 30-35 вузлів.

Англійські джерела нараховують, що СССР диспонують 3-ма атомовими підводними човнами, дальші 3 є в стадії будови. В тому ж часі ЗДА мали готовими 22 атомові підводні човни, 36 в стадії будови й численні інші заплановані.

(За "Military Review")

ПРОСИМО ПРИСИЛАТИ ПЕРЕДПЛАТУ НА РІК 1963

— $3.00 —

ТРИ ДОЛЯРИ НЕ ЗРОБЛЯТЬ РІЗНИЦІ У ВАШОМУ РІЧНОМУ БЮДЖЕТІ!

Суспільна Служба Комбатантів

Іван Поритко

40 років організованої допомоги Українським Воєнним Інвалідам

Сорок років в житті нації — це короткий час. Сорок років фізичних і моральних терпінь українських воєнних інвалідів, колишніх учасників нашої визвольної боротьби — це здоровий кусень часу. Гоїти криваві рани, злагідновати важкий біль вояцької душі — це завдання всієї української суспільности.

До 2-ої світової війни опікою українських інвалідів і їм допомогою безпосередньо після визвольних змагань спершу займався Український Горожанський Комітет, чи його Секція Опіки над Інвалідами, яку основано 30 травня 1921 року. В основуючих зборах брали участь: голова УГК д-р Ст. Федак, делеґат Українського Лікарського Товариства д-р І. Куровець, д-р М. Музика відпоручник Самаритаиської Секції УГК, Марія Білецька від Союзу Українок і рад. З. Лукавецький та старшини-інваліди: Д. Конюх, С. Український, О. Голинський, Ю. Гоцький, Ст. Войтович і стрільці І. Чемерис і М. Гудима. Секція Опіки над Інвалідами удержувала домівку для 35 інвалідів, які всі були у лікуванні. Фонди Секція отримувала від УГК. Немало причинився до матеріяльного піднесення Секції Гурток жінок, зорганізований п. М. Білецькою.

В дні 8 листопада 1922 року зорганізовано Українське Краєве Товариство Опіки над Інвалідами (УКТОНІ), яке завдяки тільки постійній жертвенності українського громадянства без різниці кордонів і континентів (за винятком земель Східньої України, що були під окупацією большевиків) змогло сповнювати свої завдання. Першим головою Товариства був радн. З. Лукавецький. До 1924 року матеріяльні засоби допомоги були оперті майже виключно на пожертвах від української американської еміґрації. На тлі висоти курсу амер. доляра, крайові пожертви були зникаючої висоти. В 1925 р. в Домі Інвалідів утримувано постійно ок. 50 інвалідів, для яких ведено, крім освітніх курсів, науку ремесла.

Щойно в 1926 році за головування пані Марії Білецької УКТОНІ зросло до поважної установи. Справою забезпечення українських воєнних інвалідів зайнялися тоді ширші круги української суспільности, а до Головного проводу Товариства ввійшли в більшості кол. старшини УГА та завдяки устійненню валюти піднеслася жертвенність самого краю. Збірки з молодечим запалом переводили передовсім молодечі організації, фонди на допомогу нашим інвалідам зростали. Господарка майном УКТОНІ плянувалася на дальшу мету. В 1927 році зареєстровано до допомоги 724 інвалідів, та переведено оцінку їх працеездатности. З того часу виплачувано 379 інвалідам, які виказували 35-100% непрацездатности місячну ренту на загальну квоту 7.000 зол., зате зареєстрованим 345-ом інвалідам

з оцінкою 10-35% непрацездатности не виплачувано постійних рент. При охопленні великої кількости інвалідів та поширенні діяльности УКТОНІ — ідея будови Дому Інвалідів набрала конкретних форм і Товариство закупило нерухомості, в яких ульоковано зібрані на будову УДІ фонди.

В останніх роках перед другою світовою війною в склад Головної Управи УКТОНІ входили колишні відомі військовики: д-р І. Ґижа, голова, полк. Андрій Мельник, д-р Богдан Гнатевич, Дмитро Паліїв, д-р Олексишин, П. Брилинський, д-р Л. Макарушка, інвалід С. Український, інж. А. Палій і ін., прізвища яких не пам'ятаю. В тім часі розбудовано Товариство на велику інституцію. В акцію допомоги включилося прямо все українське громадянство та зокрема молодь організовано і вона віддано співпрацювала в несенні помочі недавнім учасникам нашої визвольної боротьби. Товариство оперто на членах і їх членських місячних внесках (вкладках). Місячна чл. вкладка становила пів золотого, при тисячах членів, членські внески давали великі фонди. По повітах організовано філії УКТОНІ. Річний бюджет переходив 200.000 золотих і цей бюджет був реальний, бо опертий головно не на пожертвах, які звичайно залежні від настроїв жертводавців та доброї волі збирачів.

Як бачимо з повищого — то опіка і допомога нашим інвалідам була на рідних землях добре зорганізована, а до того ще доходила значна допомога від українських громад в ЗДА і Канаді, яку організували такі товариства: Об'єднання, УНСоюз, УРСоюз, Оборона України, Єпископські гр.-кат. Консисторії у Філядельфії і Вінніпеґу, а комбатантські організації — Українські Стрілецькі Громади — щорічно переводили успішно Листопадові збірки.

По другій світовій війні не було вже змоги опікуватися рештками наших інвалідів, що залишилися на рідних землях, зате значна скількість українських воєнних інвалідів опинилась на чужині, збільшена інвалідами з нових українських військових формацій (1 УД УНА і УПА).

Спершу в Европі українська еміґрація не була спроможна опікуватися інвалідами та рухливіші одиниці з-поміж кол. військовиків зорганізували в Німеччині Союз Українців Воєнних Інвалідів (СУВІ). Зареєстровано ок. 600 воєнних інвалідів з різних українських військових формацій та групи вояків-українців з чужинецьких армій. Але СУВІ не могло серед скитальців, які самі потребували помочі, зібрати фондів на заспокоєння найпекучіших потреб для найнещасніших з-посеред нещасних наших людей на скитанні. З українськими громадами в ЗДА і Канаді не було ще зв'язків та й після наладнання їх допомога інвалідам і немічним кол. українським воякам до 1953 року була тільки доривочна. Щойно в 1953 році комбатантські організації відновляють загальні Листопадові збірки, в ЗДА під патронатом ЗУАДК-ту, а в Канаді під патронатом КУК. Тоді створено Суспільну Службу Комбатантів, зложену з представників усіх комбатантських організацій (Братство УСС, ОбВУА та Братство кол. Вояків 1 УД УНА, а пізніше й Об'єднання кол. Вояків УПА).

Суспільна Служба Комбатантів, виконуючи дуже відповідальне завдання, наладнала постійну і систематичну допомогу кол. українським військовикам. З зібраних фондів у Листопадових збірках серед українського громадянства приділяє ССК дотації до розподілу СУВІ в Европі, зосереджено координує поміч, приділяє сталу допомогу тяжче пошкодженим воєнним інвалідам і немічним кол. воякам, головно безродиннім, іншим уділяє доразові допомоги (головно на закуп протез), а також подає допомогу кільканадцятьом інвалідам поза залізну заслону.

За дев'ять років Суспільна Служба Комбатантів зібрала кругло 90 тисяч долярів на фонд допомоги нашим інвалідам, з чого досі уділено допомоги на кругло 70.000 долярів, з якої користало 485 інвалідів, а то: 66 інвалідів з армії УНР—УГА, 101 з 1-ої Укр. Див. УНА, 10 з УПА, 12 з Українського Визвольного Війська, 1 з Карпатської Січі, 11 вдів по українських вояках, 79 вояків-українців з німецьких формацій, 24 з інших армій. В 1953-1955 рр. користало з допомоги ще 96 кол. українських вояків (в тім часі ще неверифікованих), які в міжчасі виїхали з Німеччини, головно до ЗДА і вони в більшості опинилися також під опікою Суспільної Служби Комбатантів. За десять років померло 65 інвалідів. Тепер в Европі проживає 346, потребуючих нашої помочі і за них мусимо пам'ятати. В ЗДА і Південній Америці проживає около 100 українських ветеранів, яким безпосередньо допомагає Суспільна Служба Комбатантів. Інвалідами в Канаді опікуються тамошні комбатанти.

Але кількість потребуючих нашої допомоги колишніх наших вояків кожного року збільшується. Безпосередні учасники визвольної збройної боротьби з років 1914-21 старіються (наймолодші з них — це 65-літні), з роками стають немічними і самі вже на свій прожиток не можуть запрацювати. Нашим священним обов'язком є допомогти їм прожити останні роки. Кілька українських військовиків, сьогодні 70-літніх старців, потребують повної опіки, тому конечним є мати для них приміщення, де вони могли-б спокійно доживати.

Суспільна Служба Комбатантів зверталася в справі дому для старших віком до наших братських Союзів, але там ця справа поза розмови не виходить. Тепер говорять про зорганізування дому для старших віком в Оселі в Черчі. Суспільна Служба Комбатантів нав'яже з власниками контакт, може їх ініціятива буде щасливіша.

У Листопадових збірках пересічно річно осягається 10 тисяч долярів, а на мінімальну допомогу за нинішніми вимогами життя й обставин треба бодай 20 тисяч, щоб заспокоїти найконечніші вимоги потребуючих. Нашому загалові, який зайнятий непродуктивними внутрішніми сварнями — доля наших воєнних інвалідів далека, нею не можна загал суспільства зацікавити. Тільки невелика кількість наших людей болів важким життям українських воєнних інвалідів. На протязі останніх дев'яти років відновленої допомоги інвалідам, тільки кільканадцять громадян — поза комбатантами — постійно віддано працювали для полегшення животіння цих забутих загалом нещасливців. Є теж кілька постійних добродіїв українських воєнних інвалідів, що щорічно складають поважні пожертви.

Пекучим нашим, комбатантів, завданням являється — усвідомити наш загал, зокрема наші організації про конечність збільшення допомоги нашим інвалідам. В акцію збірок в хосен допомоги інвалідам повинні включитися всі свідомі українці, зокрема наша організована молодь. Треба відродити давній звичай з рідних земель, що Листопадові збірки були серед всіх основних обов'язків — все на першому місці. Не сміє бути в нас ні одної української організації, яка звертала б порожні збіркові листи на Дар Українському Воєнному Інвалідові.

Як ми самі в роках 1939 і 1940 бачили, негеройська людина (яка з загальної слабости людської вдачі, а не з огиди перед гріхом, лякається війни) краще спробувала б станути на рівні війни, бо тоді бачила б, що висоти святого осягнути не можна.

(Арнольд Тойнбі „Війна і культура").

Дар Українському Воєнному Інвалідові

КОЖНОГО РОКУ В ЛИСТОПАДОВІ РОКОВИНИ ЗВЕРТАЄМОСЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В АМЕРИЦІ ЗА МАТЕРІЯЛЬНОЮ ПОМІЧЧЮ КОЛ. УКРАЇНСЬКИМ ВОЯКАМ — ВОЄННИМ ІНВАЛІДАМ. РОБИМО ЦЕ В ПОЧУТТІ ЖУРБИ ЗА ТИХ, ЩО У ВИЗВОЛЬНІЙ БОРОТЬБІ ВТРАТИЛИ ЗДОРОВ'Я ТА ЧЕРЕЗ ТЕ — ЗМОГУ ПРАЦЮВАТИ. НИМИ НЕ ОПІКУЄТЬСЯ ОКУПОВАНА ВОРОГОМ УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА І ДОПОМОГУ ТА ПОМІЧ МОЖУТЬ І ПОВИННІ ОДЕРЖАТИ ТІЛЬКИ ВІД НАС — УКРАЇНСЬКОЇ СУСПІЛЬНОСТИ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ.

ВІД ВИСЛІДУ КОЖНОРІЧНОЇ ЛИСТОПАДОВОЇ ЗБІРКИ УЗАЛЕЖНЕНА ВИСОТА ДОПОМОГИ, ЯКУ ОТРИМУЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ВОЄННІ ІНВАЛІДИ. СКІЛЬКІСТЬ НАШИХ ІНВАЛІДІВ ТЕПЕР ЩЕ ПІВ ТИСЯЧІ — НАГЛЯДНО ВКАЗУЄ НА САМОЖЕРТВЕННУ УЧАСТЬ НАШИХ ВОЯКІВ У БОЯХ ЗА ВОЛЮ БАТЬКІВЩИНИ.

У МИНУЛОРІЧНІЙ ЗБІРЦІ ВПЛИНУЛО ПОЖЕРТВ НА 10.874 ДОЛЯРІВ, ЩО ВМОЖЛИВИЛО ВИДАТИ ДОПОМОГИ.

СУСПІЛЬНА СЛУЖБА КОМБАТАНТІВ, ЯКА ЗАЙМАЄТЬСЯ АКЦІЄЮ ДОПОМОГИ, МОЖЕ ТІЛЬКИ ЧАСТИННО ВИКОНАТИ ТЯЖКЕ ЗАВДАННЯ ОПІКИ. НА ЗАСПОКОЄННЯ НАЙКОНЕЧНІШИХ ПОТРЕБ НАШИХ ІНВАЛІДІВ ПОТРІБНО ЗІБРАТИ В ЛИСТОПАДОВІЙ ЗБІРЦІ НАЙМЕНШЕ 20.000 ДОЛ.

ГАРЯЧЕ ПРОХАЄМО В ЦЬОГОРІЧНІЙ ЛИСТОПАДОВІЙ ЗБІРЦІ ДАТИ НАМ ЗАГАЛЬНУ ПІДТРИМКУ ТА СКЛАДАТИ ПОЖЕРТВИ ЗБИРАЧАМ УСІХ ВІДДІЛІВ І СТАНИЦЬ НАШИХ КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

ЗВЕРТАЄМОСЯ ДО ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ДО ДУХОВЕНСТВА, ДО ПРЕСИ І ДО ВСІХ СВІДОМИХ УКРАЇНЦІВ В ЗДА З ГАРЯЧИМ ПРОХАННЯМ ТЕЖ ВКЛЮЧИТИСЯ В АКЦІЮ ЗБІРКИ. ВІДНОВІМ ДОБРИЙ ЗВИЧАЙ ІСНУЮЧИЙ КОЛИСЬ НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ, ЩО ЛИСТОПАДОВІ ЗБІРКИ БУЛИ СЕРЕД ВСІХ ОСНОВНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ — ВСЕ НА ПЕРШОМУ МІСЦІ.

НЕ СМІЄ БУТИ У НАС НІКОГО, ЩОБ ЗВЕРТАВ ПОРОЖНІ ЗБІРКОВІ ЛИСТИ, НА ДАР УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ.

ЗА СУСПІЛЬНУ СЛУЖБУ КОМБАТАНТІВ:
ІВАН ПОРИТКО, ГОЛОВА, ЯРОСЛАВ КОЛОДІЙ, ЗАСТ. ГОЛОВИ,
МАКАР КАПЛИСТИЙ, СЕКРЕТАР, ІВАН ДАНКІВСЬКИЙ,
СТЕФАН ҐУЛА-ШЕРЕМЕТА, МИХАЙЛО БУРЧАК.

Адреса Суспільної Служби Комбатантів:
SOCIAL SERVICE OF UKRAINIAN WAR VETERANS
Mr. I. Porytko, 1321 West Lindley Ave., Philadelphia 41, Pa.

Список Українських Воєнних Інвалідів

ЯКІ ЗАРЕЄСТРОВАНІ В СУСПІЛЬНІЙ СЛУЖБІ КОМБАТАНТІВ

НІМЕЧЧИНА

Амберґ

Мозолюк Микола, Варварук Іван, Гіча Дмитро, Пікуль Ісаак, Демчур Степан.

Авґсбурґ

Янкевич Максим, Голойда Тетяна, Гонтар Андрій, Заставецький Василь, Зіневич Ніканор, Ґамуґа Василь, Крушельницький Станіслав, Марчук Іван, Лісовий Роман, Мостецький Михайло, Сіткевич Данило.

Ґаутінґ

Матвієнко Іван, Маґзір Ярослав, Лавриненко Пилип.

Доріштадт

Воленко Петро, Сівкевич Іван, Хмарний Михайло, Хорошун Петро, Пекарчук Харитина, Фесенко Олександер.

Інґольштадт

Коваль Авраам, Ґульванюк Петро, Мойсеїв Микола, Прежило Андрій, Сливчук Михайло, Бирич Любомир, Красуляк Юрко, Шарлок Олексій.

Карльсруге

Хомичевський Григорій, Дзюба Раїса, Залуцький Олександер, Зінченко Василь, Сумароків Павло, Ластовка Аркадій, Сіренко Матвій, Чард Віктор.

Мюнхен Людвіґсфельд

Михайлюк Петро, Бабірад Петро, Гузан Микола, Захарків Іван, Левенець Володимир, Соловка Дмитро, Семалюк Семен, Трутенко Микола, Новак Михайло, Керестіль Іван.

Ляндсгут

Малець Михайло, Гук Микола, Коваль Ярослав, Мелешко Микола, Семіняків Іван, Фарима Микола, Кравчук Степан, Сіркович Михайло.

Мюнхен Мозах

Куликовський Дмитро, Зінченко Яків.

Мюнхен місто

Альферов Микола, Бенцаль Ярослав, Білик Теодор, Вольвин Микола, Говорун Василь, Дебрицький Роман, Довгаль Спиридон, Козак Володимир, Корчовий Володимир, Кривко Василь, Панчук Александер, Підгайний Павло, Поліщук Петро, Прилюк Андрій, Прозоровський Мартин, Савицький Петро, Січкарук Іван, Стечишин Микола, Тарандудів Степан, Токар Богдан, Тимкевич Роман, Трух Дмитро, Фокшей Іван, Шатохин Микола, Янків Александер.

Новий Ульм

Жарський Іван, Аксюк Йосиф, Богомаз Іван, Вовк Андрій, Волощук Євсевій, Вацик Василь, Глінін Андрій, Давиденко Андрій, Доскач Григорій, Жученко Марко, Захвалинський Іван, Кава Степан, Колотило Микола, Локач Богдан, Литовченко Андрій, Паляничка Олекса, Пекло Петро, Прокопів Петро, Шамшура Іван, Яцишин Михайло.

Нойбурґ

Денесюк Василь, Бікетов Василь, Костів Микита, Спориш Володимир, Яндік Володимир, Кримаренко Евген.

Нойштадт

Поперечний Степан, Білик Михайло, Вальчук Петро.

Нюрнберґ

Шаповал Олекса, Візнович Володимир, Гринь Константин, Козакевич Андрій, Осипюк Петро, Семененко Іван, Тицький Михайло, Плотник Михайло, Менів Осип, Іващенко Микола.

Реґенсбурґ

Матнистий Степан, Крайникович Олекса, Онуфрійчук Анатолій, Матвійчук Антон, Ткачук Василь.

Штутґарт

Ґаврилюк Іван, Мельник Іван, Остапчук Василь, Світлик Любомир, Субот Андрій.

Поодиноко мешкаючі

Андрушків Іван, Байдюк Микола, Боровик Григорій, Бартош Ярослав, Бобирів Микола, Чучман Юліян, Чава Давид, Дорошенко Петро, Дудла Федір, Еліяшевський Теодор, Федоренко Терентій, Форостюк Александер, Гарасимів Константин, Юнич Степан, Кононенко Гавриїл, Кузьменко Антон, Кузьмяк Іван, Романишин Іван, Бондаренко Теодор, Ласка Ярослав, Літинський Іван, Мартиненко Григорій, Мартиненко Кирило, Майстер Зінаїда, Коцур Михайло, Мельннк Іван, Нікачало Василь, Назаренко Іван, Паращиц Михайло, Пархоменко Іван, Романовськнй Михайло, Соколовський Василь, Стасюк Володимир, Сікорський Петро, Щербань Дмитро, Тижневнй Микола, Шрамченко Микола, Жук Степан, Чередниченко Іван, Трохимець Клим, Володимирів Григорій, Височанський Степан, Волянський Захар, Загайкевич Микола, Завальнюк Іван.

АВСТРІЯ

Зальцбурґ

Федорченко Василь, Бобенчук Адам, Гродзіцкий Микола, Глодовий Петро, Іванюк Михайло, Митрофанюк Сава, Панасюк Степан, Петрівський Іван, Шестерняк Василь.

Куфштайн

Ізвощик Іван, Вовк Петро, Тихонюк Самсон, Ясютин Іван.

Пооднноко мешкаючі

Бізанц Данило, Бобурчак Григорій, Бур'ян Петро, Винар Петро, Литвинчук Михайло, Мединський Михайло, Миськів Теодор, Сторощук Олекса, Шалавило Іван.

ІНШІ ЕВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ

Олійник Ярослав, Зибенко Роман, Фірман Іван.

ВДОВИ ПО ВОЄННИХ ІНВАЛІДАХ

Адамчук Дора, Галушка Анастасія, Даценко Анна, Дикий Анна, Дуда Анна, Калита Ірина, Кухарук Анеліз, Лисович Марія, Сулима Рузина, Чабан Олена, Задурович Іванна, Фраюк Магдалина, Силін Катерина.

СИРОТИ ПО ВОЄННИХ ІНВАЛІДАХ

Коляда Тарас, Коляда Люба.

НОВА ЗЕЛЯНДІЯ

Новаківський Антін.

ДОДАТКОВИЙ СПИСОК:

НІМЕЧЧИНА

Буза Григорій, Іванів Микола, Коваль Пилип, Рогальський Микола, Охрімчук Пилип, Зубко Роман, Носаченко Андрій, Неборяк Микола, Дзюба Григорій, Орловський Григорій, Скворців Микола, Бушило Павло, Кушніренко Ілля, Суходольський Дмитро, Качан Андрій, Татарський Василь, Василів Леонід, Кизима Володимир, Козачук Тимофій, Гладій Андронік, Дмитрів Гриць, Кіжик Володимир, Петришин Павло, Гнатків Йосиф.

АВСТРІЯ

Вовченко Методій, Іванович Северин, Куліковський Микола, Біденко Йосип, Говикович Євген, Рибачевський Олександер, Кулик Михайло, Федунів Володимир, Ганицький Степан, Гудзій Юрій, Баранович Теодор, Бігун Павло, Болдирів Олександер, Боляк Володимир, Галушка Олександер, Грицак Степан, Губський Григорій, Ґаздайка Петро, Капустянський Микола, Ковальський Іван, Козачок Микола, Лазарчик Володимир, Личак Олександер, Мурович Володимир, Мисів Василь, Мороз Омелян, Онуфрійчук Володимир, Орелецький Василь, Панашій Володимир, Пастерняк Юрій, Парицький Василь, Сесь Іларіон, Форись Микола, Чеботарів Микола, Іллюк Володимир, Мартинів Михайло, Гулій Тимофій, Ордановський Юрій.

ВДОВИ ПО ВЕТЕРАНАХ

Бачинська Блянка, Кравчук Параскева, Квасниший Анна, Ціліцка Каролина.

ВИСЛІД ЗБІРКИ ДАРУ УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ В 1961 РОЦІ

Місцевість:	ОбВУА	Братство 1 УД:	Інші:	Разом:
Ню Йорк	1.805.00	227.50	13.00	2.045.50
Філаделфія	1.271.01	278.50		1.549.51
Шикаґо	428.50	463.00	147.90	1.039.40
Клівленд	504.00	425.00	30.00	959.00
Нюарк	346.91	392.00	17.00	755.91
Рочестер	334.12	334.12		668.24
Дітройт	216.80	204.70	80.00	501.50
Честер	400.55			400.55
Гартфорд	333.00		54.50	387.50
Бофало	69.25	205.00	5.00	279.25
Бріджпорт	73.11	151.25		224.36
Амстердам	176.50	22.00		198.50
Відділ при Гол. Упр.	189.35			189.35
Балтімор	119.20	10.00	50.00	179.20
Лос Енджелес	130.10		5.00	135.10
Трентон	18.00	108.80		126.80
Пасейк	100.00			100.00
Ню Гейвен	54.00		5.00	59.00
Ютика	26.00	15.00		41.00
Місцевості, де нема Комб. Станиць	1.220.07	210.47	407.40	1.023.14
Разом:	7.815.47	3.047.34		10.862.81

ПОЖЕРТВИ

Замість квітів на свіжу могилу бл. п. Ольги з Прухніцьких Мигоцька, складаємо 25 долярів на потреби Українському Воєнному Інвалідові.

Д-р Володимир і Меланія Кокорудз

Замість квітів на свіжу могилу бл. п. Павла Дучинського в Золочеві, складає на Українських Воєнних Інвалідів 10 долярів

Дмитро Дучинський

Замість квітів на свіжу молилу бл. п. Зенона Тарнавського складає на Охорону Воєнних Могил 10 долярів

Роман Гарасимович

Головні моральні сили є такі: здібність полководця, мілітарна справність війська і його національні почування.

(Клявзевіц — „Про війну")

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

Засідання Головної Управи ОбВУА

22 вересня ц. р. в домівці ЗУАДК-ту у Філядельфії відбулось засідання Головної Управи ОбВУА, в якому взяли участь **д-р В. Ґалан, д-р І. Козак, І. Поритко, Ю. Лопатинський, М. Каплистий, Й. Вишневецький, д-р О. Утриско, М. Савчин, М. Кривопуск, І. Кедрин-Рудницький** і **інж. Остап'як.** На запрошення від Головної Управи в більшій частині того засідання взяв участь також представник Братства кол. вояків 1 УД УНА, **інж. І. Скіра,** для спільного вирішення деяких питань спільного журналу.

Після відкриття і прийняття протоколу з останнього засідання Управи з 10 лютого ц. р. та звіту з 7-го Делеґатського З'їзду ОбВУА з 31 березня ц. р., І. Поритко склав короткий звіт з діяльности Головної Управи від часу згаданого З'їзду. Він поінформував теж про нараду поширеної Президії, яка відбулася в Джерзи Сити 3 липня ц. р. в деяких біжучих справах. У тій нараді взяли участь **д-р В. Ґалан, І. Поритко, Ю. Лопатинський, Й. Вишневецький, І. Кедрин-Рудницький, д-р І. Утриско і П. Постолюк.**

Як третю точку засідання, передискутовано і схвалено з однією поправкою Правильник Суспільної Служби Комбатантів.

М. Каплистий, як організаційний референт, заторкнув питання, чи члени комбатантських організацій, які не входять в систему ОбВУА, можуть вступати також до ОбВУА персонально. У дискусії, в якій взяли участь **д-р Ґалан, Й. Вишневецький, д-р І. Козак, М. Савчин, Ю. Лопатинський** і **І. Кедрин,** вказувано передусім на конечність пропаґування єдности комбатантського руху та шкідливість роздрібнювання його на різні організації, коли всім їм — з продовжуванням еміґраційного часу — грозить повільне заникання. Вказувано на загальний заник громадської активности власне у великій мірі з вини організаційного розпорошення. Зокрема вказувано на щораз поменшуване число безпосередніх учасників визвольної війни 1917-21 рр. та брак фондів в усіх існуючих комбатантських організаціях. Деякі актуальні болячки теперішнього українського комбатантського життя та деякі думки Головної Управи на кілька актуальних справ, що стосуються комбатантів, рішено зазначити у меморіялі до президента УНР в екзилі, д-ра Степана Витвицького. Рішено подати такий меморіял по змозі в найкоротшому часі.

З черги **І. Поритко** поінформував про стан внесків на Воєнний Хрест. На 231 членських внесків, що їх переслано до Керівника Військового ресорту у Мюнхені, полагоджених є вже 176. Зате розмірно невелика частина побратимів викупила їх. Голова нюйоркського Відділу **д-р І. Козак** інформує, що всі, понад 30

членів Відділу, що зголосились по Хрест, вплачують належну оплату.

Найбільше уваги Головна Управа присвятила на тому засіданні справі „Вістей Комбатанта". Справу доповідали **ред. І. Кедрин** і **Ю. Лопатинський.** Стверджено, що журнал знаходить загальне признання і з'єднює собі добре ім'я та поширює число передплатників, яке проте не стоїть в ніякій пропорції до членства двох головних організацій, що його видають. І так, на кругло 800 членів ОбВУА тільки несповна половина є передплатниками „Вістей Комбатанта", а на кругло 500 членів Братства кол. Вояків 1 УД УНА передплатниками є тільки коло 200 осіб; передплачують журнал теж ще коло 200 інших осіб. Правда, багато кол. наших військовиків купують журнал в кольпортажі, але брак постійних поважних впливів з передплати не дозволяє на докладне плянування і розвиток журналу. Вказувано на потребу переміни його на двомісячник із квартальника. Це було б цілком можливо, якби: 1) зросло число передплатників, для яких 3 дол. річно не може бути, навіть найбіднішим, ніяким обтяженням, 2) якби всі передплатники присилали в час тих бідних три доляри і не залягали з заплатою і 3) якби місцеві Управи Відділів ОбВУА та Станиць Братства, як теж організацій-співучасників у видаванні журналу, бодай мінімум енерґії вклали у збирання оголошень до журналу, без яких не всилі обійтися в Америці ні один часопис, ні один журнал. — Прийнято до відома, що осіннє число „ВК" спізнилося внаслідку двомісячної важкої недуги ред. І. Кедрина та рішено видати тому подвійне число наприкінці жовтня ц. р. та відтак наступне поодиноке — з кінцем грудня. Головна Управа розіслала обіжник до всіх Відділів, щоб вони не занедбували висилання звідомлень до „Вістей Комбатанта" про — хай навіть найскромнішу — свою діяльність та своє життя, щоб залишити по собі слід для майбутнього історика української громади в Америці.

На внесення **д-ра І. Козака** рішено вислати обіжник в справі відзначування 20-річчя Української Повстанської Армії.

І. Поритко подав до відома вислід минулорічної збірки на Інвалідів (див. на сторінці 82-ій в цьому числі журналу). Обговорено різні моменти з найближчої збіркової акції в місяці листопаді ц. р., яку рішено перевести за щорічною традицією.

У точці „різних справ і внесків" обговорювано болючу справу домівки для Головної Управи, при чому виявилося, що це актуальна справа і для філядельфійського Відділу ОбВУА.

Ширшу дискусію викликала справа участи у VIII-му Конґресі українців в ЗДА, при чому рішено вислати одного делеґата з уваги на кошти (ОбВУА, за числом своїх членів, має право на двох делеґатів). Делеґовано на VIII-ий Конґрес І. Поритка, а на його заступника д-ра І. Козака. (Тому, що І Поритко був згодом делеґований від Відділу УККА у Філядельфії, то за внутрішнім порозумінням між членами Гол. Управи делеґовано на Конґрес І. Кедрина-Рудницького). Рішено теж передати до Номінаційної Комісії меморіял з указанням на ту аномалію, що по нинішній день центральна українська комбатантська організація в Америці не має свого репрезентанта в органах Українського Конґресового Комітету.

Скромною перекускою і товариською гутіркою закінчено засідання.

З життя Відділів ОбВУА

НЮ ЙОРК

ЛІТО Й НОВИЙ СЕЗОН

На час гарячих літніх місяців нюйоркський Відділ ОбВУА, як щороку, перервав свою нормальну працю та не відбував щомісячних сходин. В тому часі не було також звичайних засідань Управи, а всі репрезентаційні та інші

принагідні чинності були виконувані на доручення голови, який видавав їх за порозумінням з іншими членами Управи. За час від останнього звідомлення з діяльности, що появилося в числі 2 „Вістей Комбатанта", діяльність Відділу проходила, як слідує:

16-го червня ц. р. представники Відділу, а саме голова д-р Іван Козак та культурно-освітній референт ред. Іван Кедрин-Рудницький взяли участь у посвяченні пам'ятника на могилі сл. п. д-ра Любомира Ортинського на цвинтарі „Ворота до Неба" біля Йонкерсу, Н. Й., при чому вони обидва виголосили короткі промови. — В днях 1-3-го вересня ц. р. голова Відділу д-р І. Козак репрезентував Відділ на З'їзді „Пласту", що відбувся в Іст Четгем, Н. Й. для відзначення 50-річчя цієї організації Української Молоді. — 16-го вересня ц. р. представники Відділу під проводом пп. генералів Олександра Загродського й Аркадія Валійського та голови Відділу сот. І. Козака взяли участь у похороні сл. п. генерал-поручника Армії УНР Івана Омеляновича-Павленка на українському православному цвинтарі у Бавнд Бруку, Н. Дж., а голова Відділу виголосив над відкритою могилою прощальне слово. — 30-го того ж місяця відбулося на тому самому цвинтарі врочисте поцвячення пам'ятника на могилі сл. п. капітана-лейтенанта Чорноморської Фльоти УНР Святослава Шрамченка, що його здвигнено старанням Жіночої Секції філядельфійського Відділу ОбВУА. У цьому обряді взяли участь представники Відділу під проводом названих двох генералів і голови Відділу. Ген. О. Загродський та д-р І. Козак виголосили короткі промови.

6-го жовтня ц. р. Відділ відновив свою нормальну працю після вакаційної перерви місячними сходинами членів та гостей. Ред. І. Кедрин виголосив доповідь на тему „Чи реальна воєнна загроза у світі?". На сходинах проголошено імена тих членів Відділу, що їм признано „Воєнний Хрест", встановлений в пам'ять 40-их роковин Відновлення Українських Збройних Сил, та обмірковано переведення цьогорічної збірки пожертв на Дар Українському Воєнному Інвалідові.

Того самого дня відбулося засідання Управи Відділу, на якому поладнано біжучі справи, а зокрема: прийнято до ОбВУА двох нових членів та схвалено — згідно з дорученням Головної Управи, взяти участь у Комітеті для Відзначення 20-річчя УПА, який творять комбатантські організації міста Ню Йорку.

Дня 12-го того ж місяця голова Відділу, д-р Іван Козак з доручення Головної Управи взяв участь у так званій презентації зброї, що відбулась з приводу відкриття Восьмого Конґресу Американських Українців при співучасті ОбВУА та американсько-українських ветеранів Армії ЗДА.

І. К.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

З ДІЯЛЬНОСТИ ВІДДІЛУ ОбВУА

Найкращим звітом про діяльність якоїсь організації є звичайно Загальні Збори даної організації, бо вони віддзеркалюють докладний хід праці без зайвих прикрашувань, чи недомовлень. Загальні Збори філядельфійського Відділу відбулися в суботу 29 вересня 1962, а конституюче засідання в тиждень опісля.

Загальні Збори провадили побр. М. Каплистий, як предсідник та побр. В. Мацьків, як секретар. Після прочитання протоколу останніх Загальних Зборів (побр. М. Кривопуск), який прийнято з маленькою поправкою, приступлено до звітів уступаючої Управи. Звіти складали по черзі: діючий голова побр. М. Каплистий, секретар та референт суспільної опіки побр. А. Маланяк, культ.-освітній референт побр. В. Мацьків, скарбник побр. Р. Беднарський, організаційний референт побр. І. Остап'як

та пані Т. Омелюсік, як голова Жіночої Секції. Зі звітів видно, що хоч Відділ мав поважні труднощі, як хвороба голови д-ра М. Рибака, втрата домівки, яка довгі роки була в домі ЗУАДК, який внаслідок перебудови дільниці міста був викуплений та розібраний, філядельфійський Відділ ОбВУА таки добився деяких поважніших успіхів. До найважніших успіхів належать, як це ствердила дискусія, пороблені старання у місцевих патріотичних лікарів-українців, які погодилися безплатно лікувати наших старших комбатантів, які не мають належного забезпечення; влаштування Листопадових Академій; влаштування Зеленосвяточних обходів на місцевому українському цвинтарі; уфундування хрестів-пам'ятників на могилах кол. учасників визвольних змагань, які не залишили родин (це заслуга Жіночої Секції); опіка над старшими побратимами тощо. Листопадова збірка, хоч не стояла, як давнішими роками на першому місці, а все ж таки принесла в готівці більше, як раніш; влаштування доповідей та співпраця з іншими організаціями, як також участь в різних Богослужбах, академіях та обходах, це теж добра діяльність. Коли взяти до уваги, що вік більшости членів переступив вже 65-ий, а то й 70-ий рік життя, коли то сили та енергія людини сильно обнижуються, то все ж такі успіхи немалі. Але є ще багато роботи, яку треба виконати: насувається конечність придбання дому для старших комбатантів, які не мають родин, потрібно проводити краще Листопадову збірку та більше дбати про свій комбатантський журнал і т. п.

По прочитанні протоколу Ревізійної Комісії, уділено абсолюторію уступаючій Управі.

До нової Управи вибрано: М. Алексевича (голова), І. Данківського (містоголова), М. Савчина (другий містоголова), В. Мацькова (секретар та культ.-освітній реф.), Р. Беднарського (скарбник), А. Маланяка (сусп. референт.), І. Остап'яка (орган. реф.), В. Ґузика (господарська реф.), І. Левицького та І. Рубля (хорунжі) та В. Трицецького, І. Мамчура і Р. Левицького (члени). До Управи увійшла також голова Жіночої Секції.

До Контрольної Комісії належать: М. Каплистий, М. Прасіцький і А. Маланяк, а до Товариського Суду — д-р М. Рибак, І. Лазор, А. Маруненко і д-р Т. Свистун.

Обрано також окрему Комісію, яка має за завдання розглянутись та поробити заходи для придбання дому для старших комбатантів.

В. М.

ВАШИНҐТОН, Д. К.

ОСНУВАННЯ ВІДДІЛУ ОбВУА У СТОЛИЦІ ЗДА

У Вашинґтоні, Д. К. й околиці живе значна група кол. українських вояків. Від деякого часу Ініціятивний гурток підготовляв організацію Відділу ОбВУА і в суботу, дня 29 вересня 1962 року відбуто перші Загальні Збори, на яких згідно зі статутом оформлено Відділ та вибрано керівні органи, до яких увійшли: інж. Валентин Сім'яців, голова, пані Людмила Івченко, заст. голови, Микола Пачовський, скарбник, Василь Сьокало, секретар. Контрольну Комісію очолив д-р Остап Котик-Степанович, а головою Товариського Суду вибрано Петра Петрика.

Відділ зареєстровано в Централі й він почав статутову працю, підготовляючи переведення організовано листопадової збірки Дару Українському Воєнному Інвалідові. — **СВ**

ПАМ'ЯТНИК НА МОГИЛІ ПОК. КАПІТАНА С. ШРАМЧЕНКА

В неділю 30-го вересня 1962 р. відбулось на українському православному цвинтарі у Савт Бавнд Бруку, Н. Дж. урочисте посвячення пам'ятника на могилі сл. п. **Святослава Шрамченка,** кол.

Лист ОбВУА до Номінаційної Комісії 8-го Конґресу Українців в ЗДА

Філядельфія, 29 вересня 1962 р.

До
Хвальної Номінаційної Комісії
8-го Конґресу Українців
в Америці

Виконуючи доручення 7-го З'їзду Делеґатів Об'єднання б. Вояків Українців в Америці (ОбВУА) з дня 31 березня 1962 р. та засідання Головної Управи ОбВУА з 22 вересня ц. р. звертаємося до Вас в справі ненормального стану, що в керівних органах УККА досі немає представників нашого Об'єднання — центральної комбатантської організації, яка гуртує здебільша учасників української визвольної боротьби, з якою тісно пов'язані й інші наші комбатантські організації (Братство УСС, Братство колишніх вояків 1 УД УНА і Об'єднання кол. вояків УПА).

В численних письмових зверненнях від 1949 року почавши, ми вказували компетентним чинникам УККА на цю разючу аномалію та її шкідливість.

Наше ОбВУА є одною з організаційних клітин УККА, члени якого відзначаються найбільшою громадською активністю і в спи-

---

капітан-лейтенанта Чорноморської Фльоти УНР, члена Головної Управи ОбВУА та філядельфійського Відділу цього Об'єднання. Обряд посвячення довершив та панахиду відслужив ВПр. о. протопресвітер Іван Савчук з Філядельфії в сослуженні ВПр. оо. протоєреїв Стахія Щадинського і Богдана Желехівського, обидвох з Бавнд Бруку. Співав хор під орудою проф. Петра Куриленка з Філядельфії. В урочистості взяв участь гурт колишніх українських військовиків під проводом генералів Олександра Загродського й Аркадія Валійського, полк. Миколи Омелюсіка та майора Макара Каплистого, — далі членки Жіночої Секції Відділу ОбВУА Філядельфія, як також члени місцевої і довколишніх українських громад. Всіх учасників було понад 60 осіб. Почесну варту біля могили держали б. вояки та члени ОДУМ, ці останні в одностроях і з прапором. Промови виголосили: ВПр. о. Б. Желехівський від Консисторії УПЦ, пані Тамара Омелюсік від Жіночої Секції філядельфійського Відділу ОбВУА, ген. О. Загродський від кол. вояків Армії УНР, сот. д-р Іван Козак від Головної Управи та нюйоркського Відділу ОбВУА, вкінці інж. Петро Гурський від Філії ОДУМ у Філядельфії.

Після церковної церемонії учасники її засіли при спільній трапезі, яку приготовили Членки згаданої Жіночої Секції ОбВУА під проводом пані Тамари Омелюсік. Під час цієї перекуски з коротким словом виступили: майор інж. М. Каплистий, заст. голови філядельфійського Відділу ОбВУА, заст. голови Гол. Управи сот. Іван Лютий-Лютенко та пані Т. Омелюсік.

Посвячений пам'ятник був здвигнений стараннями філядельфійського Відділу ОбВУА, зокрема його Жіночої Секції, яка зібрала також потрібні для цього фонди. Це вже третій з черги нагробник, побудований заходом цієї Комбатантської Організації на могилах Побратимів-Вояків.

Братство кол. вояків 1 УД УНА

Архиєп. І. Бучко про могили Дивізійників

До Управи Братства „Броди-Лев", Інк. надійшов лист від Архиєпископа Івана Бучка, виймки з якого подаємо внизу:

Рим, дня 22 вересня 1962

Апостольський Візитатор
Українців у Західній Европі
До ч. 0.7281/61

До Хвальної Управи Братства Броди-Лев на руки Голови Вп. д-ра Богдана Левицького в Новому Йорку

Високоповажаний і Дорогий
Пане Докторе,

Нав'язуючи до мого письма до Вас з дня 15 листопада 1961 р., мило мені Вас повідомити, що в днях 15-17 вересня ц. р. мій особистий Секретар — Отець Шамб. Мирослав Марусин, в товаристві Впр. Отця Софрона Мудрого, ЧСВВ, Віцеректора нашої Української Папської Семінарії святого Йосафата в Римі, відвідали могили наших померлих Дивізійників на цвинтарі в Червія, коло Ріміні.

Оба Отці відправили в неділю 16 вересня в год. 9.30 на цвинтарі під спільним хрестом співану святу Літургію. На цій Службі Божій була присутня група німців-туристів в числі яких 50 осіб. Крім цього були й деякі українські вірні. Отець Шамб. Марусин вголосив принагідну коротку проповідь в німецькій мові. Від імені німців зложили на-

---

сках платників і збирачів УНФонду займають перші місця. Колишні українські вояки у місцевих осередках є найрухливішим чинником в громадському житті, будучи в управах різних Товариств, а в тім і Відділах УККА.

Постійне недопускання представників ОбВУА до керівних органів УККА є прямо незрозумілим, а то тимбільше, що там поза упривілейованими братськими Союзами є ще представники деяких організацій, які насправді є фікціями, не маючи членства, фактично громадсько активно не працюють та жадного вкладу в працю УККА не дають.

Вже четвертий раз від 1949 року перед Конґресом Українців ЗДАмерики звертаємо увагу відповідальним чинникам УККА на цей небувалий стан — повного нехтування кол. українських вояків, чого немає в інших народів.

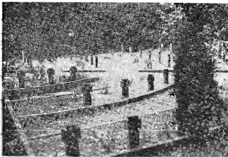
Для самого порядку і перед цьогорічним Конґресом Українців видвигаємо справу заступництва ОбВУА в керівних органах УККА та сподіємося цим разом позитивного полагодження.

З правдивою пошаною

Д-р В. Ґалан, голова
М. Савгин, гол. секретар

* * *

Головна Управа пропонувала Номінаційній Комісії призначити д-ра В. Ґалана до Екзекутиви УККА й І. Поритка до Політичної Ради. На внесення Номінаційної Комісії обрано до Екзекутиви УККА д-ра В. Ґалана й І. Поритка до Контрольної Комісії. Делеґатом Головної Управи на 8-му Конґресі Американських Українців був ред. Іван Кедрин, який забирав голос у дискусії.

Цвинтар у Червії біля Ріміні, Італія, з вояцькими могилами.

шим священикам подяку присутні католики й протестантський пастор з Дармштадт.

Після торжественної Літургії оба Отці відправили Панахиду на наших українських могилах, що положені на горбочку, наліво від головного входу (разом 39 поляглих). На цій Богослужбі були також присутні німецькі вірні. Також і в понеділок дуже раненько оба Отці відправили Службу Божу на тому самому цвинтарі.

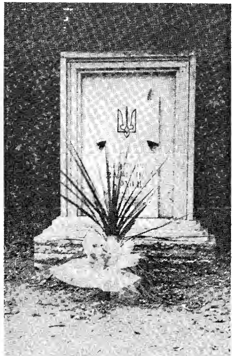
Крім цього в неділю вечером зложили вони китицю рож на могилах наших вояків, що їх передала наша українка пані Ангелина Шелест-Грекі, безпосередньо по своїм вінчанні в Больонії.

Могили українських поляглих як і цілий цвинтар у Червії є в задовільному стані. Грабар — пан Діно Лінфоцці — чесна людина й опікується дбайливо нашими українськими могилами... В розмові з грабарем виявилось однак, що німецьке товариство для охорони могил в Кассель (Німеччина) рішило перенести цілий цвинтар з Червії на інше місце, а саме в околиці Больонії і там зібрати також і поляглих німецьких вояків з інших місцевин Італії. Відповідна Комісія вже почала свою підготовчу працю. Тут в Римі є окреме бюро, що зможе дати відповідні інформації.

В найближчих днях постараюся засягнути відповідних інформацій не тільки в тому бюрі, але також в інших урядових німецьких чинників так, щоби можна було при перенесенні цілого цвинтаря з Червії перенести туди й наші могили, як окрему українську групу...

З цілого серця благословлю Вас, Дорогий Пане Докторе, усім добром

відданий у Христі Господі
брат і слуга † Іван АЄП

Пам'ятник
поляглим Дивізійникам у Червії.

(Фото з вересня 1962 р.)

Коли рівновага сил обох сторін захитана, користає з того сторона, яка залишилася сильнішою. З тієї причини сторона слабша мусить наступати.

(К. фон Клявзевіц — „Про війну")

10-ліття Станиці Братства в Трентоні

Відмічення 10-ліття Станиці Братства к. Вояків 1 УД УНА в Трентоні місцева Управа получила із 20-літтям постання УПА, яке припадає якраз цього року і також Окружним Злетом Юнацтва СУМА. Вдала симбіоза якраз тих трьох святкувань стала запорукою успішного відбуття імпрези, яка відбулася дня 23 вересня 1962 р. на площі біля Трентону.

О год. 10-ій рано о. Т. Атаманюк відправив польову Службу Божу із Панахидою за полеглих Вояків 1 УД і УПА. А в дальшому в програму свята входили змагання сумівської молоді в легкоатлетиці, копаному м'ячі та мистецьких виступах. Найбільш атрактивні були виступи танцювального гуртка СУМА з Філядельфії, керівником якого є кол. дивізійник М. Солтис. О год. 2-ій відбулася офіційна частина, якою проводив голова Станиці Михайло Головчак. До Президії були запрошені представники численних організацій та з усними привітами виступали: проф. О. Татомир — голова Осередку СУМА в Трентоні, о. Т. Атаманюк — учасник визвольних змагань в 1-ій світовій війні, М. Грицков'ян — голова Головної Управи Т-ва кол. Вояків УПА, інж. І. Скіра — від Головної і Крайової Управ Братства, М. Солтис — від Головної Управи СУМА, інж. Д. Кузик — від організацій міста Трентону, як голова Відділу УККА.

Цю частину закінчено дефілядою Юнацтва з прапорами, яке прибуло на цю зустріч в числі понад півтори сотні з Осередків: Філядельфія, Бруклин, Ню Йорк, Нюарк і Трентон. На закінчення імпрези мистецьке жюрі роздало нагороди першунам змагань.

Станиця в Трентоні, хоч чисельно не велика, являється активною братською клітиною протягом десяти років. Остання імпреза Станиці, в якій получено воєцькі річниці із масовою участю молоді є правильним підходом у плеканні традицій збройної боротьби та переданні тих традицій молодому поколінню. **І. С.**

ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНИЙ АПЕЛЬ

За ініціятивою енерґійної Управи Станиці братства кол. вояків 1 УД УНА в Трентоні, Н. Дж., при співучасті молодечих організацій СУМА-ПЛАСТ, 10 червня 1962 р. о год. 1-ій по полудні на розлогій площі української католицької парафії відбувся Зеленосвяточний Апель в поклоні впавшим Українським Воїнам в боротьбі за волю України.

На відповідно удекорованій плятформі переведено збірку членів Станиці та Сумівської і Пластової молоді, що дбала за підтягнення й опущення до половини щогол американського й українського прапорів.

Святом проводив гол. Станиці Братства кол. вояків 1 УД УНА М. Головчак. Святочну доповідь виголосив проф. О. Татомир, гол. Осередку СУМА ім. полк. Е. Коновальця в Трентоні, Н. Дж. Присягу юначок і юнаків Пласту перевела Пластова старшина Станиці в Трентоні на чолі з мґр. Я. Лабкою (курінний Станиці Пласту), як теж пані Я. Лабка, ст. пл. сен. реф. жіночих частин, та д-р Т. Крупа, ст. пл. сен., виховник чоловічих частин, який водночас є містоголовою Станиці Братства кол. вояків 1 УД УНА в Трентоні.

Напрочуд гарна погода дозволила коло сотні учасників старшого громадянства глядіти з гордістю на вириструнчені ряди молоді СУМА і Пласту та кол. вояків 1 УД УНА — виконавців Зеленосвяточного Апелю, який вперше за десять років існування Станиці Братства відбувся в нашому місті і надовго залишиться в пам'яті приявної молоді.

Піснею „Не пора" закінчено Зеленосвяточний Апель.

З цієї нагоди, того самого дня ранком о год. 8:00 в рамцях „Української годи-

ни", директором якої є І. Самокішин, передано через радіо глибокозмістовну Зеленосвяточну промову і заклик до українського громадянства — вшанувати пам'ять тих, які життя своє віддали за волю України. Промову виголосив д-р Т. Крупа, містоголова Станиці Братства кол. вояків 1 УД УНА в Трентоні.

В наміренні поляглих Воїнів, могил яких не відшукати по широкому світі, о. Т. Атаманюк, парох української католицької парафії, в сослуженні сотрудника о. Й. Атаманюка, відправив поминальну Панахиду, під час якої співав мішаний церковний хор під диригентурою проф. І. Бігуна. В Панахиді зорганізовано участь з своїми організаційними прапорами взяли: Осередок СУМА, Станиця Пласту та Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА. Отець Т. Атаманюк виголосив патріотичну проповідь.

В цьому дні Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА в Трентоні перевела збірку добровільних датків на поправу могил поляглих Вояків Української Армії, яка в загальному дала суму $71.60.

М. Ф. Ш.

БРАТСТВО УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

З ДІЯЛЬНОСТИ ГОЛОВНОЇ РАДИ БРАТСТВА УСС

26-го серпня 1962 р. Головна Рада Братства Українських Січових Стрільців відбула засідання в Оселі в Черчу, Н. Дж., на якому прияввими були: Ів. Поритко, П. Постолюк, Лев Лепкий, д-р С. Ріпецький, д-р В. Калина і М. Савчин. Члени ГР Андрій Кігічак і д-р Сава Никифоряк оправдали свою неприявність.

Відкриваючи засідання, голова Б-ва Ів. Поритко відзначив 46-ліття битви УСС на горі Лисоні, де у кривавих боях упало геройською смертю багато УСС-ів; повстанням з місць віддано товарискні покли їх славній пам'яті.

Загальне звідомлення про започатковану діяльність нововибраної Головної Ради склали побратими Ів. Поритко і М. Савчин. Приступлено до упорядкування реєстру членів та впровадження картотеки. В тій цілі вислано до Станиць обіжні письма за даними. Подано теж Станицям директиви до підготовки зустрічі 50-річчя збройного виступу Українських Січових Стрільців за самостійну і соборну Україну, чим започатковано визвольну боротьбу в новітній добі. — Досі тільки три Станиці: Торонто, Филаделфія і Дітройт надіслали вичерпні відповіді.

Д-р Ст. Ріпецький поінформував про заходи Головної Ради в справі перених матеріялів УСС, що до війни збебрання і перетранспортування архівальрігалися у Відні, а тепер є під опікою УВУ в Німеччині.

Ів. Поритко звітував про підготовку до гідної зустрічі 50-річчя збройного виступу УСС, яка припадає в 1964 році.

Після живого обговорення порушених справ, в якім взяли участь всі приявні, — одноголосно постановлено:

1. Оживити діяльність і впорядкувати організаційні зв'язки зі Станицями, урегулювати плачення членських внесків до Коша і Станиць на терені Канади.

2. Просити Побратимів УСС, які є поза Станицями — подати свої адреси.

3. Посилити старання про перебрання і забезпечення архіву УСС, в тій цілі назначено окрему комісію в складі: д-р С. Ріпецький, П. Постолюк і д-р С. Никифоряк.

4. До 50-річчя УСС підготовити видання книжки чи книжок про значення збройного виступу Українських Січових Стрільців в історії України. До Комісії публікацій призначені: д-р В. Калина, Андрій Кігічак, Р. Купчинський, Л. Лепкий, Ів. Поритко, П. Постолюк, д-р С. Ріпецький і М. Савчин.

5. Створити „Фонд 50-річчя УСС" і покликати кураторів того фонду в складі: Ів. Поритко, Ем. Білинський, Ів. Данківський, М. Мінчак і М. Савчин.

Українська Стрілецька Громада в Канаді

26-ий КРАЙОВИЙ З'ЇЗД

7-го жовтня 1962 р. в місті Гемілтон, в Канаді, відбувся 26-ний Крайовий З'їзд Української Стрілецької Громади в Канаді. З'їзд підсумував дію УСГ в Канаді за роки 1960 і 1961 і частнино за тридцять чотири роки її існування в Канаді від 1928 року.

З'їзд УСГ відбувся в рамах Крайового З'їзду організаційної системи УНО і БО. УСГ в 1928 р. започаткувала в Канаді національний чи краще сказати націоналістичний рух, ціллю якого було помагати з запілля українській визвольній боротьбі в Европі. В ході часу УСГ розгорнула організаційну працю поза свої вузькі вояцькі рами і створила цілий ряд організацій національного типу, як Українське Національне Об'єднання — УНО, Організацію Українок Канади — ОУК, організацію Молодих Українських Націоналістів — МУН, що тепер перезвалась на Молодь Українського Національного Об'єднання — МУН, та Український Визвольний-Одноцентовий Фонд. Всі ті організації оформились з часом в організаційну систему під назвою Українське Національне Об'єднання і Братні Організації — УНО і БО. В тій системі УСГ залишилась вояцьким сектором. Тому і З'їзд УСГ відбувся в рамах Загального З'їзду УНО і БО в днях 6—8 жовтня 1962 р.

В Загальному З'їзді УНО взяло участь 52 члени УСГ. На З'їзді УСГ було 57 делеґатів і гостей з 15 місцевостей. На З'їзді були приявні і відпоручники ОДВУ та УНСоюзу з Америки.

З'їзд відкрив голова ГУ УСГ з Торонта п. І. Носик. Проводила З'їздом Президія в складі пп. Р. Барицький — голова, М. Погорецький — містоголова, М. Клиш — секретар. За президіяльним столом З'їзду сиділи ще пп. Е. Василишин — перший голова ГУ УСГ в Канаді, С. Куропась з Шикаґо, ЗДА — гість та пані О. Стебницька, колишня організаторка помічного жіночого Відділу при УСГ у Вінніпеґу, з якого пізніше створилась Організація Українок Канади — ОУК.

За ГУ УСГ зложив звіт п. І. Носик. Він підкреслив особливо активність Відділу УСГ у Ванкувері, який рік-річно репрезентує українське вояцтво з українським прапором на міждержавній американсько-канадійській параді на пограниччі Америки й Канади над Тихим океаном.

Короткі звітові дані п. І. Носика такі: УСГ нараховує кругло 1,000 членів. З того коло 60% зорганізовано у Відділах та Гуртках, а коло 40% живуть вроздріб. Багато членів УСГ активні в УНО там, де нема організацій УСГ. Члени УСГ живуть у 84 місцевостях Канади. На час З'їзду УСГ мала 13 Відділів, 2 Гуртки і 16 Зв'язкових Пунктів. За час від 1928 до 1962 рр. померло 226 членів УСГ. ГУ розглядала на протязі двох підзвітних років 43 різні справи. Бюро ГУ УСГ перепустило за два роки 13,516 поштових посилок, в тому 1,870 прихідних листів і 560 прихідних друків. Пересічна вплата бюджету по Канаді виноснть 42%, хоч є Відділи, що виконують бюджетові вплати на 100%. Вплати членських вкладок йдуть місцями на 100%, а місцями лише на 5%. УСГ не зарібкова організація, жадного запасу грошей і нерухомого майна

не має. Все нерухоме майно системи УНО і БО записане на УНО.

При ГУ УСГ діє кілька допомогових фондів. Так, напр., для інвалідів зібрано на протязі двох років $2,973.89, а на Український Визвольний Фонд на протязі чотирьох років $18,730.13. Вдовам по провідниках України вислано $841.34. Діловодство УВФ ведеться в бюрі УСГ силами ГУ УСГ. Та організація зібрала і вислала на поміч визвольній боротьбі і акції за роки 1935-1961 $107,952.28. Основою дії УВФ є податок у висоті одного цента денно на поміч визвольній акції.

Імпрезова діяльність УСГ не дуже імпозантна, бо дала за два роки лише 77 імпрез на 844 імпрези цілої системи УНО і БО. Ту діяльність годі цифрово окреслити тому, що багато імпрез робиться спільно в системі і вони записані на конто УНО.

Вступні заяви та документи померлих членів УСГ передаються до українського архіву — Осередку Української Культури у Вінніпеґу, щоб вони там зберігались як пам'ятка наших часів для майбутніх поколінь.

Звіт голови п. І. Носика доповнили ще звіти позамісцевих членів ГУ, д-ра М. Суховерського з Едмонтону, як містоголови ГУ УСГ на Західню Канаду, та Б. Зеленого з Віндзору, як члена ГУ УСГ. За Провірну Комісію склав звіт п. П. Баєр, а за Головний Суд УСГ п. Е. Василишин. Суд був одинокою в системі бездіяльною організацією, бо у звітному часі не було справ, які вимагали б праці Суду.

По короткій дискусії над звітами та побажаннями на майбутній період вибрано провід УСГ в такому складі:

Головна Управа УСГ:

Д-р Ю. Дякунчак — голова, інж. Ю. Темник, д-р М. Суховерський, М. Погорецький — містоголови, М. Селешко — секретар, В. Атаманчук — скарбник, Б. Зелений, М. Сергійчук, Е. Василишин — члени, іж. В. Коссар — почесний член ГУ УСГ.

Провірна Комісія ГУ УСГ:

І. Носик — голова, члени: Й. Нецкар, С. Теребуш, Р. Барицькнй, М. Петришин, П. Баєр, М. Клиш.

Головний Суд ГУ УСГ:

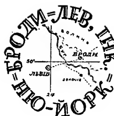
Д-р С. Росоха — голова, М. Мота, М. Коверко — члени.

М. С.

ПОЛЬСЬКИЙ ЧАСОПИС ПРО ГОЛОВНОГО ОТАМАНА С. В. ПЕТЛЮРУ

У лондонській газеті „Дзєннік Польскі" з 21 квітня 1962 р. появилась величенька стаття польського майора В. Романова-Ґловацького п. з. „СИМОН ПЕТЛЮРА", написана в надзвичайно прихильному до Головного Отамана й України дусі. Автор нав'язав до пашквільної карикатури, що появилась в швайцарському тижневику „Ді Вельтвохе", де Симона Петлюру поставлено в ряді кількох найгірших міжнародних терористів. Польський Автор обурюється на іґноранцію даного карикатуриста і часопису та цілком правильно, згідно з історичною правдою подає загальну характеристику покійного Головного Отамана і його діяльности, як лідера українського визвольного руху. Так само, Автор гостро таврує большевицького аґента Шварцбарта, вбивника Симона Петлюри, звертаючи увагу на використовування процесу проти Шварцбарта комуністичною пропаґандою для очорнювання пам'яти Симона Петлюри і всього українського самостійницького табору. У висновку Автор В. Романов-Ґловацький твердить, що не тільки в українському, але й у польському інтересі лежить те, щоб у світі запанувала правда про Симона Петлюру.

КОЖНИЙ КОЛ. УКРАЇНСЬКИЙ ВОЯК ПОВИНЕН СТАТИ ПЕРЕДПЛАТНИКОМ ЖУРНАЛУ „ВІСТІ КОМБАТАНТА"!

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

UKRAINIAN BROTHERHOOD FOR THE PRESERVATION OF WAR GRAVES AND MEMORIALS

„БРОДИ-ЛЕВ" ВЛАШТУВАЛИ ЗАБАВУ З ДОХОДОМ НА ЦЕРКВУ

4 серпня 1962 Дивізійники, згуртовані в Братстві „Броди-Лев" у Ню Йорку влаштували товариську зустріч-забаву в місцевості Лексінґтон у Кетскільських горах, з шляхетною метою — призначити прибуток з забави на прегарну українську церковцю, яка саме тоді стала в сусідньому Гантері. Про цю церкву і її посвячення літом цього року були вже численні звідомлення і можна хіба тільки пригадати, що плян церкви в гуцульському стилі зладив інж. І. Жуковський з Ню Йорку а цілу акцію побудови її перевів Комітет, що його головою був д-р І. Макаревич з Ню Йорку, а душею Комітету — некоронований, але фактичний „війт" української громади в Гантері, відомий колишній „ас" українського спорту, І. Кобзяр.

Тому, що Гантер став одним із найкращих і найпопулярніших літніх центрів українців із ЗДА і Канади, куди виїздять на відпочинок і товариські зустрічі й десятки родин колишніх Дивізійників, то й Броди-Лев рішили причинитись до завершення такого гарного діла, як українська церква, що звертає увагу всіх американців, які проїздять тамошнім шляхом. Цей задум увінчався повним успіхом, бо забава в Лексінґтоні причинилась не тільки до затіснення товариських зв'язків між Дивізійниками, але принесла чистого доходу 430 дол., із яких 300 дол. призначено на церкву св. Івана Хрестителя в Гантері. Цим ділом кол. Дивізійники хотіли доказати громадянству, що вони не тільки воювали із зброєю в руках, але, як зорганізовані громадяни, вміють оцінювати гарні почини своїх земляків в ЗДА і активно причинятись до їх здійснення.

Л. С.

ЗВІТ

з переведеної збірки на „ОХОРОНУ ВОЄННИХ МОГИЛ" в дні Зелених Свят 1962 р. Зібрані гроші вплинули до каси Братства „Броди-Лев", Інк. в Ню Йорку по день 30 вересня 1962 р.:

Ню Йорк, Н. Й.:

Церква св. Юра (Ню Йорк, Н. Й.) — $281.57, церква св. Духа (Бруклин, Н. Й.) — $76.40, церква св. Тройці (Бронкс, Н. Й.) — $62.98, церква св. Покрови (Бронкс, Н. Й.) — $47.59, церква св. Христа (Асторія, Н. Й.) — $46.72, церква св. Миколая (Бруклин, Н. Й.) — $22.40.

Станиці Братства кол. Вояків 1 УД УНА:

Рочестер, Н. Й. — $207.03, Клівленд, Огайо — $191.00, Торонто, Канада — $94.73, Боффало, Н. Й. — $99.00, Філядельфія, Па., — $71.99, Трентон, Н. Дж. — $71.61, Бріджпорт, Конн. (уповноважений КУ Братства п. Андрій Гуль) — $62.69, Ютика, Н. Й. — $43.75, Редінґ, Па. (п. Микола Дубик) — $15.00, Лос Анджелес, Кал. (п. Олесь Левицький) — $5.50. **Разом: $1,390.96.**

(—) Григорій Яремчук
фін. референт

Признання від бібліотек в ЗДА за „Вісті Комбатанта"

Адміністрація нашого журналу розсилає його до кругло 20-ох великих американських публічних та університетських Бібліотек. Наводимо тут деякі вудгуки з тих Бібліотек, на доказ, яке корисне діло виконують *„Вісті Комбатанта"*, що викликають зацікавлення американців своїм характером і змістом і стають вартісним причинком до пізнання однаково історії української громади в Америці, як і до студій новітньої історії України. Якщо дозволили б фонди нашого Видавництва, то можна б висилати журнал до багато більше американських і закордонних бібліотек. Може цей момент причиниться до переконання наших ВШ Передплатників і Читачів, щоб вирівнювали свої залеглості та щоб поширювали *„Вісті Комбатанта"!*

THE UNIVERSITY OF KANSAS
Lawrence

UNIVERSITY LIBRARY

12 February, 1962

Publishers, VISTI KOMBATANTA,
P.O. Box 1184, Church St., Station,
New York 8, N. Y.

Gentlemen:

Thank you for your kind response to our inquiry of 12 January, 1961 — we were delighted to receive Ch. 1-4 of your VISTI.

The Faculty of our Soviet and Slavic Studies Center regards your publication as performing a unique and fruitful role in the area of history and current developments. If you are able to place our name on your complimentary mailing list we will be very pleased to receive your publication regularly.

The Slavic Collection at the University of Kansas Library is one of the fastest growing collections of slavistica among university libraries. Like all non-profit educational institutions we are dependent to a large degree upon the generosity of authors, publishers and individual donors to maintain and develop our collections.

Can you confirm whether we may expect to receive VISTI from you regularly in the future?

Thank you for your consideration.

Sincerely,

(Miss) Barbara Richards
Exchange and Gift Librarian

YALE UNIVERSITY LIBRARY
New Haven Connecticut

James T. Babb
University Librarian
John H. Ottemiller
Associate University Librarian
Donald G. Wing
Associate Librarian

9—29—1961

До
Адміністрації Журналу
„Вісті Комбатанта", в Ню Йорку.

Вельмишановні Панове!

В залученні пересилаю Вам замовлення — ордер на журнал „Вісті Комбатанта" та прошу пересилати його прямо до Єлівської бібліотеки.

Ми отримали 1-ше і 2-ге число цього журналу, і просимо вислати слідуючі та рахунок за 1961 рік.

З поважанням,

Богдан Данко

П. С.: Коли маю вислати передплату на 1962 рік?

Б. Д.

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

Військовий журнал Перу про українські збройні змагання

З деяким опізненням дістали ми два числа військового журналу, який видає департамент військового вишколу у столиці Перу Лімі. Є це один з найкращих журналів Південної Америки, а високий рівень редаґування та добір авторів. причинилися до поширення журналу на всі держави світу. Слід тут згадати, що Перу, це мала, але високо культурна держава, а її збройні сили знаменито вишколені не тільки у високогірських теренах, але теж у партизанській боротьбі. Модерне узброєння і твердий вишкіл базуються на дуже цінній прикметі перуанців: вони сильно прив'язані до своєї історичної традиції, яка сягає часів культури інків, а в той же час приймають з ентузіязмом усе нове, модерне.

Журнал має назву „Ревіста Мілітар дель Перу" і виходить без перерви від 1904 року, книжками великого розміру, кожна від 180 до 280 сторінок. У двох числах 660 і 665-му знаходимо статті про українські збройні сили в другій світовій війні пера відомого військового коментатора і нашого співробітника Енріке Мартінеза-Кодо.

В числі 660-му на сторінках 67—81 автор подає перебіг боїв і походів УПА та коротку історію цієї військової організації, під наголовком „Повстанська війна в Україні". Є це стаття схожа на іншу, яку цей самий автор друкував у ..Мілітері Ревю" і яку передрукував останньо „Український Квартальник". Цікавим є поза тим вступне слово автора, в якому пояснює, чому саме пише на цю тему. Статтю вислав до згаданого журналу, беручи під увагу його поширення і гієрархію серед мілітарних періодиків світу, а тема українських повстанців особливо цікава для Південної Америки. Поперше тому, що в такий самий спосіб народи цього континенту воювали за свою свободу, подруге, що в майбутньому партизанська війна матиме ще більше значення, як у другій світовій війні і тому автор своїми статтями про УПА звертає увагу професійних публікацій на те, що оборона континенту вимагає координації і виміни досвіду усіх народів у боротьбі за вдержання вільного життя.

Далі Мартінез-Кодо пригадує, що коли йде мова про партизанську війну в Україні, то вільний світ розуміє під тим комуністичних партизан під проводом „генерала" Хрущова, хоч вони були тільки фраґментом, зорганізованим москалями. Мовчанка про УПА, це вислід одного з багатьох „табу", які Москва організує на Заході, для затаєння правди про партизанську війну в Україні.

На закінчення автор кидає виклик вільному світові: „В 1941 році Гітлер зіґнорував поміч українського народу, яку міг дістати для боротьби проти большевизму. Чи знову повториться ця помилка стратегічна і тактична в дні „Д" третьої світової війни? Ось тут цікава тема для дискусії військових стратегів західнього світу!"

Редакція додає ще від себе у післяслові: „Слабою стороною військової со-

вєтської системи є численні елементи, ворожі комунізмові, які ждуть тільки зовнішньої помочі, щоб діяти на внутрішньому фронті СССР. Гітлер вчинив помилку, коли вирішив не допомагати повстанцям, дармащо треба було розбудувати протимосковські сили. Гітлер помнлився, але його помилка може бути найвищою наукою для тих, що користатимуть з лекцій, які дає нам історія".

В іншому, 665-му числі „Ревіста Мілітар дель Перу" за вересень 1961 р. той самий автор друкує статтю п. н. „Під трьома прапорами" — Історія одного партизанського батальйону" — в якому описує бойові дії батальйону, зложеного з українців, який зорганізували німці і перекинули на західній фронт. Батальйон з боями і втратами, перейшов на сторону французьких „макі", під проводом свого командира майора Глоба. Після звільнення Франції, батальйон організаційно був приділений до чужоземних військ, а командир дістав високе бойове відзначення. Вичерпуюча праця Е. Мартінеза-Кодо (стор. 133—148) прикрашена 5-ма ситуаційними плянами, спирається на українському джерелі (книжкове видання в Парижі, на жаль, не маю його тепер перед собою) і на інформаціях французьких військових кругів. Автор розглядає нашу історію 20-го віку, згадує, що українці й інші народи Сходу Европи не осягнули своєї незалежности, а про борців за волю України пише:

„Страх, фальшива вдячність, або ошуканство довели до цього, що ці віддані бойовики за волю Европи знайшлися в ситуації, де ошукано їхні зусилля і зраджено їхні ідеали. Нашим найбільшим бажанням є, щоб ці рядки читачі зрозуміли як пошану для тих воїнів, і як постійне мементо для великих лідерів західньої політики . . ."

Автор закінчує свою працю резюме, з якого подаємо цікавіші для читачів місця:

„Цей епізод практично невідомий в історії останньої світової війни, залишає нам чимало наук, які можна розглядати з двох точок бачення, стратегічної і тактичної.

Стратегічна:

З цієї точки бачимо наглядно, що український народ має глибоко вроджену західню культуру, не бажає вживати зброї проти західніх альянтів і твердо рішений боротися проти всіх тоталітарних окупантів своєї землі. В тому розумінні великою наукою для західніх держав є можливість використатн потенціял народу українського і його повстанців в боротьбі проти совєтського імперіялізму у випадку третьої світової війни . . .".

Тактичні арґументи відносяться до аналізи терену, допомоги населення, організації повстанських груп, і т. п.

Не можна відмовити великих заслуг у такому ширенні правди про українські справи теж Українському Інформаційному Видавничому Інститутові в Буенос Айрес, якого цінним співробітником є Мартінез-Кодо. І коли сьогодні організується на терені ЗДА Публіцистично-Науковий Інститут із подібними завданнями, то слід цю інціятиву тільки привітати і побажати, щоб нова організація досягла подібних успіхів, та щоб між обидвома настала корисна для української справи співпраця. А вона конечна хочби тому, що у наступному році маємо 20-ліття УПА, а за п'ять років п'ятдесятліття української революції і визвольних змагань.

Ю. Т. К

МОГИЛИ В АВСТРІЇ

Управа Братства „Броди-Лев" повідомляє, що в дні 1-го листопада ц. р. її старанням були зложені вінки й засвічені світла на спільних могилах та поодиноких гробах кол. дивізійників в околиці Ст. Стефан (Австрія). Цим займався Комітет кол. австрійських вояків під проводом п. Ґреґоріча.

Андрій Білинський: В концтаборах СРСР 1944-55, спогади і спостереження, з передмовою ген. Ол. Грекова, Мюнхен-Шикаґо, 1961, стор. 379.

Автор, дивізійний старшина, львівський студентський діяч, що 1940 р. як ніби німець вниїхав до Німеччини і студіював у Берліні право й політичні науки, попав 1944 р. до Дивізії „Галичина" й 21 липня 1944 р. був під Золочевом полонений. З іншими дивізійниками перевезений ешелоном у копальні бурого вугілля в Сталіногорську під Москвою (про подібний етап розповідають і спогади покійного П. Грицака „Вежі й кулемети", Мюнхен, 1959), де проходили політичну провірку різні групи підсовєтських громадян за співпрацю з німцями; слідство у „внутрішній тюрмі МГБ" в Сталіногорську під замітом служби в німецькій адміністрації ГГ; за розповідь про умови життя німецького робітника пришито йому антирадянську агітацію й засуджено на десять років концтабору („ІТЛ"). Почерез Москву й етапами на Ґоркий-Кіровськ відправлений 1945 р. на Воркуту, де після цинги йому вдається влаштуватися на легшу працю скрипалем в оркестрі театру в'язнів Воркутлагу (три роки), з яким відбуває всі його ґастролі по Заполяр'ї; зустрічається тут з в'язнями-українцями ще з 1939-41 рр. та з повоєнними, теж — з масою „блатних", язвою таборів; 1948 р. виділено політичних в'язнів в окремі таборн; у зв'язку з психозою війни в 1949 р. виринає думка зорганізування таємної самооборони політичних в'язнів й один із організаторів звільнений (інж. Сорока) іде у Львів та нав'язує зв'язкн з підпіллям ОУН (Р. Духевичем); у зв'язку із слідством КҐБ щодо цієї розкритої при смерті Р. Шухевича в березні 1950 р. організації, перекинуто автора в 1950/51 р. з Воркути почерез Кіровськ у концтабір в Долінці біля Караґанди (Казахстан), звідки його повернено на Воркуту, а далі в комійський Сиктивкар аж на процес проти організаторів самооборонної організації в'язнів (вересень 1953); кару смерти авторові замінено на 25 р. — у зв'язку з полегшами після смерти Сталіна; вербовано його й до антиоунівської публічної пропаґанди; відбувати нову кару автора відправлено в Екібастуз та Джесказґан (Караґанда); 1954 р. режим послабшав у зв'язку з ліквідацією Берії; наприкінці 1954 р. почато звільнювати й східньо-азійських чужих воєннополонених; у березні 1955 року перевезено й автора як німецького громадяннна в репатріяційний табір у Решотах (Красноярщина), а звідси згодом вільним ешелоном у Німеччину. Розповідає автор і про різні інші концтабори, що про них чув лиш із оповідань свідків, подібно — про страйки на Воркуті 1953 р., в Норильську та Кінґірі. — Автор був кмітливим спостерігачем, що добре записував у пам'яті бачене й зачуте. Інколи сторінками наводить погляди й дискусії в'язнів із різних кінців СССР чи не до всіх проблем червоної імперії. Влегшувала це його порівняно вільніша праця члена театральної трупи. Дуже багато в тому влучного й слушного та добре ознайомлює із підсовєтською проблематикою після війни. Однак інколи важко позбутися підозри, що це в багатьох випадках — при передаванні отих дискусій — здебільша літературно підправлені авторові погляди, може й з пізнішого вже часу. Це його добре право критично глядіти на боротьбу підпілля ОУН: однак інколи його трактування підпільників-в'язнів звисока, може, й кривдне. Нам доводилося чути від української молодої людини (28 р.), яка в 1951-58 роках просиділа в концтаборі увесь час у спецтаборі біля Омська, — що маса наших політв'язнів дивилася на таборових „придурків"-інтеліґентів теж призирливо; а автор як довголітній член усяких театральних таборових гуртків теж до таких „придурків" насправді належав. Більшість свого ув'язнення автор провів якраз у „битових" таборах,

отже не специфічно „політичних". А в тих останніх стосунки панували подекуди трішки різні від описуваних. Порядок радикально навели з блатними якраз західньоукраїнські політв'язні, і саме їм більшість німецьких полонених завдячує своє життя. — Серед переповіджених автором версій про події в інших таборах чомусь промовчано однак ті, що до авторових концепцій не підходять (за словами нашого інформатора це стосується якраз повстання українських жінок у Кінґірі: не була це отака собі „бабська справа", як це його насвітлює — з зачутого — автор, що напевно мусів був чути і про політичне тло цього вибуху). Не хочемо вірити, щоб автор був аж такий „німець" з типово-німецькою тактикою „тотшвайґен" для всього, що не підходить до власної концепції. — Стримуємося й від коментаря до його звіту про процес у Сиктивкарі, де, за авторовими словами, засідали й обі кур'єрки вбитого в Білогорщі Р. Шухевича-Чупринки (Галина Дидик, Дарія Гусяк), а теж і від коментарів до переказу 18-томного акту обвинувачення, до якого автор мав вгляд, але — вже куди коротшу пам'ять, ніж хоча б для ведених принагідно ідеологічних дискусій; а того можна лиш пожаліти, бо його версія смерти Шухевича інша від тої, яка кружляла між українцями і по концтаборах СССР і на еміґрації ... Однак може знайдеться хтось компетентніший доповнити цю, все ж дуже цікаву, книжку, яку треба читати критично. **О. Ф. Г.**

THE UNCERTAIN TRUMPET (НЕПЕВНИЙ ЗВУК СУРМИ), by MAXWELL D. TAYLOR. Harper & Bros., New York 1960, pp. 203.

Теперішній голова шефів Об'єднаних Штабів в ЗДА, кол. шеф штабу Армії до 1961 року, Максвел Д. Тейлор, розглядає сучасний концепт американської оборонної стратегії, опертий на „масову відплату" далекосяглої зброї і атомових стрілен. На думку автора, ця концепція не витримує критики і внеможливлює протиставитись стосованій Совєтами тактиці т. зв. малих воєн. Спрямувавши всі свої зусилля і кошти на оборону перед „великою війною", американська армія не є підготована до підпільно-повстанських боїв, таких, для прикладу, як у Ляосі. Автор пропонує „стратегію елястичних реакцій", тобто підготови спеціяльних відділів, які могли б приймати визови організованих Совєтами „малих воєн" в поодиноких країнах, були б до цього підготовані не лише технічно але передовсім політично, і в цей спосіб унеможливлювали б поширювання комуністичних впливів і панування. Ствердивши, що дотеперішній вишкіл американської армії, коли йде про „малі війни", є цілковито незадовільний, Тейлор пропонує, щоб ЗДА приготовили себе відповісти на ворожий визов „всюди, кожночасно і за всяких умов, де він лише себе виявить". Порівнюючи людський потенціял вільного світу з потенціялом з-під совєтських впливів (вільний світ: 156,9 міл. мужчин, совєтська сфера впливів — 145,4), автор доходить до висновку, що існують добрі вигляди на те, що при умові відповідного вишколу можна буде успішно протиставитись совєтській інфільтрації.

Книжка Тейлора, а зокрема його теза про доцільність підготови до партизанської війни, набрала популярности після невдалого десанту кубинських повстанців в Кубі, 17 квітня 1961 р. Теж факт, що през. Кеннеді покликав ген. Тейлора як спеціяльного дорадника у справах партизанської війни, говорить за те, що теза Тейлора знайде практичне застосування у дальшому вишколі американської армії. **(А. С.)**

Яким божевіллям засліплена Европа причиняється до зросту нації, що одного дня виявиться для неї шкідливою?

Фридрик Великий — Політичний заповіт 1768.

Новіші Західньонімецькі військово-історичні та вишкільні публікації

(Продовження*)

Bd. 24. W. Melzer: Kampf um die Baltischen Inseln (1917-1941-1944), 196 с., 12.50, (зміст: Бої 1917, Визволення Ліфляндії й Естонії 1918, Бої 1944, Совєтська версія, Критичні міркування про 1917, 1941, 1944 рр., Прилоги).

Bd. 26. H. Pottgiesser: Die Deutsche Reichsbahn im Ostfeldzug 1939-1944, 154 с.. 11.70, (зміст: Східня залізниця, Примарш, Урухомлення примітивними засобами, Генерал Зима, Будівництво на Сході, Персональні питання, Вершкові досягнення, Зимова битва 1942/43, Партизани, Відворот).

Bd. 27. H. Kissel: Die Panzerschlachten in der Pussta, Oktober 1944, 12.50.

(Причинок до питання „рухомо-ведено\u0457 оборони" і „оборони із становищ"; зміст: Становище, Висновок армійської групи „Південь", Наступ і рейд 23-ої панцерної дивізії, Битва за посідання угорської низовини, Спинювальні бої, Битва біля Ныїдедьгази);

Bd. 28. W. Lange: Korpsabteilung C vom Dnjepr bis nach Polen, November 1943 bis Juli 1944, с. 144, 12.50; [Корпусний відділ розвідки від Дніпра по Польщу. XI. 1943—VII. 1944] (зміст: Вихідні становища, Відворотові бої від Дніпра по Коростень, Відворот від Коростеня аж по Горинь, Бої в районі Рівного, Відворот на Броди, Друга битва в окруженні біля Бродів);

Bd. 29. W. Chales de Beaulieu: Der Vorstoss der Panzergruppe 4 auf Leningrad, 1941, 184 с., 12.50; [Удар 4-ої панцерної групи на Ленінград, 1941 р.] (зміст: Приготування, Вирушення, Скок аж до Двини, Приступ на Ленінград, Панцерну групу затримано, Новий удар, Наступ, Чи можна було здобути Ленінград?);

Bd. 30. H. Scheibert: Zwischen Don und Donez, Winter 1942, с. 160, 14.80 [Між Доном і Дінцем, Зима 1942 р.] (зміст: Вихідне положення, Перша російська офензива 19. XI. 1942, Друга російська офензива 16. XII. 1942, Бої 6-ої панцерної дивізії, Бій за Новомаріївку, Ретроспективний погляд і висновки).

В тому самому видавництві появилися й монографічні опрацювання історії окремих з'єднань німецької армії, мілітарні порадники (**Milit. Schriftweiser** — Heft 1. Taktische Zeichen von Wehrmacht und Bundeswehr (NATO) in Gegenueberstellung, 20 с. 1.80, H. 2. Der 2 Weltkrieg im Buch, Die lieferbaren Werke ueber den 2. Weltkrieg, 1960, 48 с. 1.80, H. 3. Militaerische Fachbuecher, 1960, 48 с. 1.80, H. 4. Unterhaltung und Bildung fuer Soldaten, Ein Wegweiser f. Soldaten und ihre Buechereien, 1960, 104 с., 2.50).

O. W. Foerster: Das Befestigungswesen. Rueckblick und Ausschau, 152 с., 11.70; A. Troeller-H. Goeckel: Vom Krieg zur Staatsnotwehr. Folgerungen aus der Waffenentwicklung, 128 с., 6.80.

Окрема серія **„Landser am Feind, Das Erleben des Krieges"** публікує спогади німецьких фронтовиків, в тому й зі східнього фронту (Bd. 2. A. E. v. Ernsthausen: Wende im Kaukasus, Ein Bericht, 250 с., 9.80; Bd. 8. O. Carius: Tiger im Schlamm, Die 2./schwere Pz. Abteilung bei Narwa und Duenaburg, 240 с., 9.80).

7. W. Jester: Im Todessturm von Budapest 1944; 11. H. D. Roehrs: Mit Arztbesteck und Sturmgewehr. Zwishen Tatra und Theiss.

Подав **О. Ф. Г.**

(Продовження буде)

---

*) Див. ч. 1, 1962.

Є тільки один шлях переговорів з потужною Росією, це шлях без страху!

Карло Маркс

30/12 1853 Ню Йорк Трібюн

Ті, що відійшли...

Дня 8-го вересня 1962 року помер у Шикаґо, Ілл. на 81-му році життя

ІВАН ОМЕЛЯНОВИЧ-ПАВЛЕНКО

кол. генерал-поручник Армії УНР, кол. командир Окремої Кінної Дивізії та інспектор Кінноти Армії УНР.

Покійний Генерал народився 31 серпня 1881 р. в Баку на Кавказі, де його батько Володимир був генерал-майором артилерії б. російської армії. Після закінчення військової школи став старшиною тієї армії в 1901 р. В її рядах брав участь у першій світовій війні в ступні штабс-ротмістра. В 1917 р. після революції українізував полк, яким тоді командував, назвавши його 22-им Кінно-Козацьким Лубенським імени гетьмана Сагайдачного Полком. За Гетьмана Павла Скоропадського був Кошовим Отаманом Козацтва Слобідської України. В часі українсько-польської війни в Західній Україні служив в УГА та був комендантом бойової групи Наварія. Після трагедії Української Армії в „чотирикутнику смерти" опинився на еміграції в Польщі, а згодом переїхав до ЧСР. Під час другої світової війни пробрався в Україну та служив через деякий час у тодішніх військових формаціях, зложених з українців. В 1950 р. виеміґрував до ЗДА та поселився в Шикаґо, де був діяльним членом місцевого Відділу ОбВУА. Крім того брав активну участь у загальногромадському житті, зокрема в церковній ділянці. Він був одним із найстарших, живучих ще українських військовиків, рідним братом сл. п. Командира УГА і Командарма в Зимовому поході генерал-полковника Михайла Омеляновича-Павленка.

Залишив дружину Фаму, сина Миколу з дружиною та 3 внуків.

Похорон Генерала відбувся дня 16-го вересня ц. р. на українському військовому православному цвинтарі в Баунд Бруку, Н. Дж., куди перевезено Його тлінні останки з Шикаґа. В похороні взяли участь численні б. старшини і козаки Українського Війська під проводом генералів: Олександра Загродського, Павла Шандрука та Аркадія Валійського, як також високих старшин. Вкриту українським національним прапором домовину занесли до гробу колишні вояки. Над відкритою могилою промовляли між іншими ген. П. Шандрук від імени 3-ої Залізної Дивізії Армії УНР, сот. д-р І. Козак від Головної Управи ОбВУА та архиепископ УПЦ Мстислав від кол. Побратимів Зброї.

Дня 20 червня 1962 р. помер по довгій і важкій недузі у Філядельфії, Па. на 69-му році життя

Д-р СЕВЕРИН КОЗАК

бувший сотник УГА

Покійний був бойовим старшиною Українського Війська та відзначився великою відвагою в боях за Львів в 1918/1919 рр. де командував 11 [illegible] піхоти.

Похорон відбувся на українському цвинтарі у Факс Чейс.

Осиротив сина Ярослава невістку Калину та внука.

Дня 18-го червня 1962 р. помер нагло від удару серця в готелі в Ню Йорку, на 66-му році життя

інж.-аґроном **МИХАЙЛО КУРАХ**

кол. підполковник Київських Січових Стрільців Армії УНР і член Стрілецької Ради, відомий військовий історик та видатний комбатантський і громадський діяч, співробітник журналів „Голос Комбатанта", „Вісті Комбатанта" та інших, голова Відділу Т-ва інженерів у Клівленді, секретар Відділу ОбВУА, член Головної Управи „Української Вільної Громади" в Америці і т. д.

Народився дня 19-го вересня 1895 р. в Сердиці, львівського повіту, Західня Україна. Вже від ранньої молодости брав активну участь у громадському житті. Бажаючи з замилування посвятитися військовій кар'єрі, він безпосередньо по закінченні середньої школи у Львові 1913 р. зголосився добровольцем до австрійської армії та був приділений до артилерії. В її рядах вирушив на першу світову війну. У ступні надпоручника попав, важко ранений, влітку 1916 р. в російський полон, де застала його революція 1917 року. Втікши з полону, зараз же взявся за організування українського полку ім. Гетьмаиа Мазепи в Саратові та пішов з ним на австрійський фронт, де відтак відіграв визначну ролю в українізації так званого „Південно-західнього російського фронту". У вересні 1917 р. вступив до служби в 1-му Українському Корпусі, командиром якого був тодішній генерал та пізніший Гетьман Павло Скоропадський. Після розвалу цього корпусу переїхав до Києва та вступив до формації „Січових Стрільців", в якій одержав згодом ступінь підполковника. В лавах цієї формації, що з куреня почерез полк, бриґаду і дивізію розгорнулася в Осадний Корпус СС, підполк. Курах перебував на становищі командира 1-го легкогарматного полку всю визвольну війну. Після трагедії Армії УНР в „чотирикутнику смерти" і розформування СС-ів подався в район розташування ЧУГА та відіграв видатну ролю в наполегливих заходах, що мали на меті зберегти за всяку ціну ядро українських збройних сил. Діставшися на еміґрацію, спершу до Відня, а відтак до Праги, брав чинну участь у студентському житті, як редактор журналу „Український Студент" та один з провідників ЦЕСУС-у. Після закінчення аґрономічних студій повернувся до Галичини та працював як інженер-аґроном при парцеляції ґрунтів на Гуцульщині, де з'єднав собі велику популярність і симпатію серед населення. 1940 р. був арештований большевиками та вивезений на заслання в Сибір, де перебув до 1946 р. В тому часі втратив дружину і двоє дітей, які померли на далекому засланні. Звільнений із заслання на підставі договору ген. Сікорського, як кол. польський громадянин, перебрався на скитальщину до Австрії, де згодом став головою Відділу ЗУАДК у Зальбурґу та головою Українського Центрального Допомогового Об'єднання. Осінню 1951 р. виеміґрував до ЗДА та поселився у Клівленді, Огайо, де знову був одним з найактивніших діячів. Він подбав про віднову місцевого Відділу ОбВУА, якого секретарем був до смерти, зорганізував і очолив Відділ Товариства Українських Іиженерів, як і Від-

діл Товариства Прихильників УНР. З-під його пера вийшли численні статті і дописи на військово-історичні теми, критичні огляди та рецензії, які придбали йому ім'я першорядного військового історика. Помер Михайло Курах нагло в готелевому помешканні свого єдиного брата Івана, відомого маляра, до якого приїхав попрощатися перед його від'їздом до Італії. Під час панахиди прощав Покійного Побратима від імени Головної Управи ОбВУА д-р Іван Козак, а в часі поминок від Редакції „Вістей Комбатанта" ред. Іван Кедрин-Рудницький.

Похоронений в Ню Йорку, недалеко Йонкерсу, на цвинтарі „Ворота до раю".

Дня 29-го липня 1962 року у своєму помешканні в Ню Йорку помер нагло на 73-му році життя

МИКОЛА БЛИЗНАК

б. вахмайстер 1 кл. (містостаршина) Жандармерії УГА, кол. голова Стрілецької Громади в Ню Йорку, основоположник та діяльний член Нюйоркського Відділу ОбВУА.

Народився 10-го грудня 1889 р. в Камінці Лісній, равського повіту, Західня Україна. Вже на шкільній лавці цікавився живо українськими громадськими справами та за чинну участь у маніфестаційній акції за українськими написами на залізнодорожних квитках був усунений австрійсько-польською шкільною владою з учительської семінарії. Згодом, відбувши трирічну обов'язкову військову службу в б. австрійській армії, вступив до б. австрійської жандармерії, де після закінчення підстаршинської школи одержав ступінь вахмайстра II кл. (булавного ст. десятника) та виконував службу команданта станиці. У тому характері брав чинну участь у Листопадовому Зриві та зараз же зголосився до служби в УГА. Приділений до Жандармерії, був згодом за визначну службу піднесений до ступня вахмайстра I кл. В рядах УГА перебув усю визвольну кампанію в Західній та Східній Україні, виконуючи службу на різних відповідальних постах та беручи участь у боях. В серпні 1920 р. перейшов у складі групи ген. Кравса до ЧСР та був інтернований в українських військових таборах, спершу у Ліберці, а згодом в Йозефові. Тут закінчив свої студії та одержав свідоцтво зрілости, що управнювало до виконування вчительського звання. 1924 року після признання Східньої Галичини Польщі виеміґрував до ЗДА, де поселився в Ню Йорку та зараз же включився з повним запалом у громадське життя, ставши одним з найактивніших народніх робітників. Таким залишився він аж до своєї смерти, дармащо в 1947 році внаслідку нещасливого випадку при праці окалічів. Зокрема на комбатантському відтинку був основоположником та останнім головою „Стрілецької Громади" в Ню Йорку, а після її влиття в нову організацію ОбВУА, основником та дуже діяльним членом Відділу ОбВУА в Ню Йорку. З особливою ревністю він брав участь у кожнорічній збірці пожертв на Дар Українському Воєнному Інвалідові, збираючи на свою збіркову листу рекордові суми. У збірці за 1961/62 рр., що була його останньою, Микола Близнак зібрав $120.00.

Під час прощальної Панахиди в похоронному домі дня 1-го серпня ц. р. голова нюйоркського Відділу ОбВУА д-р Іван Козак промовляв від ОбВУА.

Похорон відбувся дня 2-го серпня на укр. цвинтарі у Бавнд Бруку, Н. Дж.

Дня 9 серпня 1962 р. помер у Шикаґо, Ілл. на 61-му році життя

Д-р Андрій Володимир
ОЛЬШАНСЬКИЙ

учасник визвольної війни України 1917/1921 років.

Дня 30-го травня 1962 р. помер нагло в Шикаґо, Ілл. на 61-му році життя

ПАНАС С. КОЛОГРИВЕНКО

б. підстаршина Армії УНР, абсольвент Українського Вищого Педагогічного Інституту в Празі, діяльний член українських комбатантських і національно-громадських організацій.

Похорон відбувся дня 1-го червня ц. р. в Шикаґо. Осиротив дружину Степанію і сина Мирона.

Дня 16-го червня 1962 р. помер на Словаччині, в місті Спішска Нова Вес, на 63-му році життя

Інж. ОЛЕКСАНДЕР КОЙЕЛЬ

б. учасник визвольної війни в рядах Армії УНР, абсольвент Української Господарської Академії в Подєбрадах, ЧСР.

Покійний народився 1899 р. в місті Запоріжжя. Перебуваючи на скитальщині, учителював через деякий час в Карпатській Україні.

Похорон відбувся 19-го червня ц. р. у тому ж місті. Осиротив дружину та шестеро дорослих дітей.

Дня 2-го вересня 1962 року помер в Міннеаполіс, Мінн., на 70-му році життя

ІЛЯРІЙ РИГАЙЛО

б. підстаршива Українського Війська, учасник визвольної війни.

Покійний народився 28 травня 1892 року в селі Галич біля Підгаєць, Західня Україна. Там був секретарем волосної управи та брав діяльну участь в громадському житті, як секретар читальні „Просвіта" та активний член інших організацій.

Дня 15-го вересня 1962 року помер у Альтенгаймі біля Ульму в Німеччині, після довгої та важкої недуги, на 68-му році життя

Д-р ТЕОДОЗІЙ ЯВОРСЬКИЙ

б. хорунжий Леґіону УСС, четар УГА, інвалід українсько-польської війни 1918 року.

Покійний був бойовим старшиною та брав участь в українсько-польській війні в Західній Україні, як адьютант Групи Белз, відтак як командант Золочівської Сотні. Внаслідок поранення в бою став інвалідом на все життя.

Залишив в смутку братів Зенона і Хризанта Яворських.

Дня 2-го жовтня 1962 року помер після довгої і важкої недуги в Меріден, Кони. на 72-му році життя

ІВАН МАЛАНИЧ

б. старшина УГА, учасник визвольної війни України 1918/1921 рр.

Покійний походив зі села Чернилівка, скалатського повіту, Західня Україна.

Похорон відбувся на місцевому цвинтарі св. Серця. Осиротив дружину Марію, доньку Марію та сина Ярослава з дружиною і внуків.

Дня 4-го серпня 1962 року помер нагло трагічною смертю в Австралії

о. д-р ПЕТРО ДЯЧИШИН

б. папський шамбелян, б. польовий духовник 1 УД УНА, останньо Генеральний Вікарій Української Греко-Катол. Церкви в Австралії.

Покійний духовник був вірним приятелем і духовим провідником та опікуном вояків 1-ої Української Дивізії

УНА, та ділив з ними добровільно, з повною посвятою долю й недолю, так на волі, як і за дротами табору полонених. Пішов добровільно в полон, щоб тільки бути разом із своїми улюбленими вояками та нести їм свою духовну опіку та розвагу. Після звільнення тих вояків з полону переїхав разом з ними до Англії, а відтак до Австралії, де згодом став генеральним вікарієм.

Дня 9-го вересня 1962 року помер після короткої та важкої недуги (рак легенів) в загальній лікарні у Філядельфії, Па. на 65-му році життя

Інж. МИХАЙЛО ДУДА

б. хорунжий УСС та УГА, член ОбВУА, кол. оперовий співак.

Покійний народився дня 13-го жовтня 1897 р. у Верхній біля Калуша, Західня Україна. Молодим юнаком вступив добровільно до Леґіону Українських Січових Стрільців, де одержав ступінь хорунжого. В рядах цієї формації перебув усі її походи та бої. В листопаді 1918 р. перейшов в складі Бриґади УСС до Української Галицької Армії та брав участь в усій визвольній кампанії на Західніх та Східніх Землях України.

Після війни опинився на чужині, де здобув звання інженера гірництва (геолога), а заразом закінчив музичні студії в консерваторії. Маючи гарний голос — геройський тенор — виступав з власними концертами у Львові, Відні, Берліні і Мюнхені.

Кілька років тому прибув до ЗДА та поселився у Філядельфії, Па., де вступив до тамошнього Відділу ОбВУА та брав аж до смерти живу участь у громадському житті, головно в музичній ділянці.

Був спокійної, людяної вдачі та втішався загальною симпатією і пошаною, як типовий представник „старої войни". Похорон відбувся на українському цвинтарі Факс Чейс у Філядельфії.

Осиротив сестру Євдокію Барнич, що живе в ЗДА.

Дня 5 червня 1962 р. їдучи з домівки „Молодої Просвіти" у Філядельфії, Па., упав мертвий на вулиці

ІНЖ. ВОЛОДИМИР САС-ТАТОМИР

кол. підхорунжий УГА.

Хоч Покійний здавна нарікав на біль серця, одначе ніхто не сподівався, що невмольна смерть так скоро скосить свою жертву у відносно молодому віці.

Покійний народився в 1902 році на Стрийщині в священичій родині. 16-літнім юнаком вступив на службу в УГА враз з цілим своїм стрийським пластовим гуртком „Пугачі" та перебув цілу кампанію та трагедію нашої Армії з таборами в Домбю та Тухолі включно.

Вернувши щасливо додому, докінчив свої гімназійні студії. Деякий час працював в товариствах „Просвіта" та „Рідна Школа". Коли ж почала його переслідувати польська влада, виїхав до Данціґу, де вступив на політехніку. По кількох роках праці вернув на рідну землю з дипломом інженера-архітекта і замешкав в бойківських Карпатах (в хаті свого стрийка о. сенатора Татомира). Тут включився в діяльність УВО. Їздив від села до села, від повіту до повіту, гуртував молодь, організував, допомагав, радив. Коли ж опинився на еміґрації, всі свої сили присвятив вихованню молоді. Вже в таборах в Німеччині (Берхтесґаден) зорганізував був „Молоду Просвіту" та написав і видав книжку-провідник п. з. „В таборах молоді".

Прибувши до Америки, осів в Філядельфії та зараз таки почав оглядатись за молоддю. Тут також зорганізував „Молоду Просвіту" та провадив її до самої смерти.

Позатим Покійний був членом багатьох наших організацій, а перш за все ОбВУА. Два роки перед смертю видав книжку для молоді і старших п. з. „Юнацтво в обороні рідної землі", де пригадує поважне число таких наших юнаків та юначок, які не маючи ще

Одна із відозв У. В. О., що їх поширювано у Львові в дні 1.XI.1928. р.

Передрук з брошури „У.В.О.", виданої у 1929 році, як „Видання Пропаґандивного Відділу Української Військової Організації". Збережено первісний правопис і мову — **Ред.**

Товариші!

Десять літ тому, як у листопадову ніч, війська Української Національної Ради заняли Львів. Десять літ тому, як над землею Данила Романовича, замаяв вперше, по 600. роках, блакитно-жовтий прапор Волі й давно плекана, в українських серцях, мрія, стала дійсністю. Із під селянських стріх, з міських сутерин вийшов, з крісом у руці, поневолений раб, тепер правдивий господар своєї Землі.

Такий недалекий це час, такий живий у нашій памяти! Та такий немов казка...

На руїнах займанщицьких держав, що розсипалися з кінцем світової війни, повстають молоді, національні держави. Російська революція й Берестейський мир приносять волю Наддніпрянській Україні. Там повстає Українська Держава, а Галицька Земля доживає останні хвилини, під „опікунчим" дахом Австрії. Події котяться бистрою хвилею. 18-ого жовтня збирається у Львові Національна Рада. Надходить пропамятна ніч 1-ого листопада. Велика була це ніч! Вона бачила, всюди, по містах і селах громади та відділи селян, робітників, молодь — усіх із блакитно-жовтими лентами на раменах і зброєю в руках. Це родилася Українська Галицька Армія. Великий Чин, нечуваний сотками літ, доконався цеї ночі!

А як зійшло сонце, раннім ранком, дня 1. листопада, з башт і веж міських заведень, із домів та церков Галицької Землі, замаяли блакитно-злоті прапори. Усі державні установи, всі важніші місця в руках молодої Національної Армії. Національна Рада проголошує Західно-Українську Національну Республику. На українській землі — Українська Держава!

І сповнилася ця велика національна правда, що взяла своє обличчя від Великого Володимира, що гнала на Босфор козацькі чайни, що за неї боровся Хмельницький і умирав Мазепа, що освічувала темні царські та цісарські тюремні келії тисячам тихих і забутих героїв. Ота велика правда, що без неї нація перестає бути собою, тратить своє імення та стає бездушною етнічною масою, товпою рабів, погноєм розкішного

відповідних літ, але перейняті великою любов'ю до своєї Батьківщини, пішли „у кривавий тан" і в більшості зложили свої молоді голови в її жертві.

Ціле своє життя провів Покійний як прикладний та глибоко релігійний громадянин.

Похорон відбувся 9 червня 1962 року у Філядельфії.

В перших дня січня місяця цього року відійшов у вічний спочинок у Канберра-Ситі, Австралія на 68-му році життя

В. МОЙСЕЄНКО

Підполковник ім. гетьмана Наливайка пішого полку, Запорізької дивізії, відомий і визначний суспільно-громадський та політичний діяч на Рідних Землях і на еміґрації, особливо в Австралії.

життя переможців. Вона втілилася в живу дійсність на цілій Українській Землі, під спів вільної, воскресної пісні. А була це пісня гармат і скорострілів, що сіяли смерть, щоб народилося нове життя. Бо, мов чорна хмара, насунули вороги. Із заходу і зі сходу. Почався бій. Завзятий бій по цілій Україні. Пропамятний листопад 1918. р. І славний цей листопад!

На вулицях Львова, розгорілась боротьба на життя й смерть. Кожний камінь кровю облитий. Це боролося наше вояцтво. Це соколи наші — Січові Стрільці, це наша шкільна й робітнича молодь. Головний залізничий двірець, почта, сойм, цитаделя, Народний Дім — це мовчазні свідки нашої слави. Як богато вони моглиб нам розказати.

А на Надніпрянській Україні — Січові Стрільці, в Білій Церкві, раду радять. „На смерть підемо, а запродатись не дамо!" І в цій святій вірі, в цій великій посвяті пішли Вони. Та диво! Замість смерти — побіда! Велика побіда! Київ добувають! І прапору сплямити не дали! Славний листопад!

Тому святкуємо його, як загальнонаціональне свято, як свято боротьби, як Великий День побіди правди над темрявою, волі над неволею, як велику побіду Ідеї Української Державности. Цей Великий День хай буде прапором, що поведе нас до нової боротьби та до остаточної побіди!

Деж причина, що впала наша молода держава? Виною тут була наша недозрілість. Наша Нація не встоялась державою, бо ще сама себе не віднайшла, як самоціль. І доки цієї правди не пізнає ціла нація й кожний її член зокрема, доти Україна каратиметься у неволі. Так! У кожного з нас повинна зродитися, як фізична потреба, тільки одна правда: Самостійна, Соборна Національна Держава!

І ця держава в нас була. Зараз тільки спомин остав. Українську Державу розшматовано. Ворог, залізним чоботом, придавив та засів самопевно із гарматами, танками та новітним узброєнням на грудях розтерзаної України. І пересічній людиині стає безвиглядно страшно, коли, серед теперішних обставин, стане думати про нашу майбутню державність. Бо деж таки? В р. 1918. була в нас своя армія, муніція, ціла земля у наших руках а ворог ослаблений. А сьогодня?

Та воно не страшне нам! Була колись і царська, многоміліонова, армія, був німецький й австрийський чобіт, а Великий Дух поневолених народів, велике бажання волі побідило. Це ми знаємо; та знаємо більше: Українська Армія, отсей чинник, що являється конечним до революцийної акції, не перестала існувати враз із закінченням українсько-польської й українсько-большевицької війни. Ми знаємо, що вона дальше існує, живе, ділає!

Християнство, що опанувало світ, вийшло із катакомбів. І з цих-же катакомбів вийде, у свій час, і велика Українська Армія, що прочистить цілу українську Землю від ворогів. Наше військо живе! Воно творить безпосередню, живу тяглість незнищимої Української Армії. Воно взяло на себе сповнення заповіту 1918. року: відбудову Української Держави й кроваву відплату.

Тому сьогодня святкуємо 1-ого листопада, не плачем над могилами. Бо ці могили, це наша осяйна слава, слава невмірущого народу, слава народу, що не завмер, придавлений ворожою ногою. Бо це новонароджена Богданова слава, що після трьох соток літ, знов, залопотіла крилами блакитно-жовтого прапору над українською землею.

Тож святкуймо 1-ого листопада, як радісне свято, хоч святкуємо його над Великою Могилою. А вона говорить до нас німими тисячними голосами: „По мені ходить ворог брудними чобітьми; я лежу поганьблена, в нарузі, й досі непімщена". Чуєш, що говорить тінь Твоїх братів, убитих Твоїм паном?! Їх тінь, Їх молода кров, пролята у святім бою!

Тому, доки не сповниться справедли-

Дещо про діяльність і пляни У. В. О.

На протязі восьмилітньої діяльности Української Військової Організації приходилося їй переживати ріжні моменти: моменти підйому та зросту та моменти зневіри й упадку.

Складалися на це ріжні причини. Докладніше над цим застановлятися зараз годі; надто сильно тяжить ще кулак польського займанця над нашим народом. Віримо, що прийде ще час — і він уже недалекий — коли Українська Військова Організація зможе скласти справоздання зі своєї діяльности перед широкими масами нашого народу, зокрема, отверто подати загалові відомости про особи, що складали організацію, про умовини й методи загальної акції, про здобутки й невдачі організації, як теж і про це, хто був їй помічним, а хто старався її розбивати. Цеї, так сказатиб, генеральної сповіди, У. В. О. не боїться, бо вона свідома цього, що досі старалася вона зробити все, що в даних умовинах було можливим. А умовини її праці не легкі, бо вже сам характер У. В. О., як організації революцийної та підпольної, не давав і не дає їй можливости вести роботу так правильно і послідовно, як це може мати місце в леґальних і явних установах, чи організаціях. Загально відомо, що після кожного, хоч би й найменшого виступу Української Військової Організації, польська займанцицька влада, з питомою їй скаженістю, докладала всіх зусиль, щоб „оконечно її зліквідувати". Труси, арешти, провокування процесів, вживання провокаторів і практик гідних большевицької чрезвичайки, це ці методи, що ними йшла та йде польська дефензива, польська влада й ціле польське громадянство проти цих, щодо яких було або є хочби найменше підозріння, що вони приналежать до У. В. О.

В таких моментах усе, що польське ликовало, що, мовляв, врешті їм вдалося скрутити голову цій „гайдамацькій гидрі". Всеж таки довго не тривав ніколи такий тріюмф, бо хоч У. В. О., чи то з тактичних зглядів, чи змушена до цього умовинами, на деякий час, припинювала свої виступи, то тільки тому, щоб після акції польської дефензиви й після її перевірки, начати дальшу діяльність, впроваджуючи до неї, на основі пороблених досвідів, все нові поправки й уліпшення.

Безумовно, що в ході діяльности та розвитку У. В. О. були, є, та може ще будуть ріжні помилки та промахи. Цього У. В. О. не скриває та не думає скривати, бо вона є свідома, що там де є праця, мусять бути теж і промахи, особливо в так дуже складній діяльности, як пропаґування і підготовка револю-

---

вість, доки кривда не буде пімщена, доти не будеш мати спокою й не глянеш ясно в очі своїм братам й цілому світові. Будеш спускати очи, як людина обдерта із національної чести! Тож не забудь! Тебе чекає обовязок пімсти! Яка вона має бути, цього навчив Тебе сам — ворог! Кожний Твій віддих, кожний крок має мати цю ціль! Хай день, який святкуємо, буде днем великої, однодушної присяги на кріваву пімсту над катами.

До народньої пімсти треба шляхотних душ. Українець давнього типу, з дореволюцийною психікою, не сповнить цього діла. Та давний тип вимірає а на його місце, стають кадри нових, молодих людей, що мають душу, зроджену в листопадових днях, випалену в огні боїв, людей, яких напрямною життя стала: Вільна Українська Держава. Вони здобудуть її.

Від 1-ого листопада 1918. року минає десять літ.

Товариші! За нових десять літ мусимо святкувати Великий День на нашій вільній Землі у Самостійній, Соборній Українській Державі.

ційного зриву і як підпольна боротьба із сто разів сильнішим противником. Піддаючи свою діяльність постійній самокритиці, вона гриймає й критику, відкидаючи з неї все руйнуюче й провокаторське. Українська Військова Орґанізація не закриває очей на дійсність, вона здає собі точно справу із цих надзвичайно важних завдань, що вона їх на себе взяла, та має сміливість взяти відповідальність перед теперішністю й перед майбутністю (бо майбутним припаде завдання видати обєктивний осуд про ролю й діяльність У. В. О.) за реалізацію цих завдань.

У. В. О. є орґанізацією, для якої тільки **інтерес Української Нації** є й буде рішаючим у її діяльности. Вона свідома рівнож цього, що в цій її діяльности буде вона наражена на атаки й клевети навіть з боку Українців й це таких, що за юдин гріш служать чужим і ворожим Українському Народові, інтересам. До всіх них буде У. В. О. ставитися й надальше як до сміття Варшави або грязі Москви й на їх крайно демаґоґічні й брехливі наклепи, що ними вони, по наказу, згори, послуговуються, відповідатиме не полємікою та дискусією з ними, але ще більше інтензивною діяльністю.

Рівнож не думає У. В. О. служити інтересам других народів. Рівночасно одначе є У. В. О. свідома цього, що не тільки її завданням, але й обовязком є шукати собі союзників і вести серед народів світа пропаґанду, щоб підготовити відповідну основу й симпатії в світі, для загального зриву Українського Народу.

У. В. О. не ставить терористичної діяльности як **виключного** свойого завдання. Не є вона рівнож, як це польська займанщицька влада старається весь час пропаґувати, ніякою розвідчою централею. Ні! Ще раз ні! У. В. О. є революційною орґанізацією, якої основним завданням пропаґувати думку **загального революційного зриву** Українського Народу із остаточною метою, створити **власну національну самостійну і зєдинену державу.** Як орґанізація, що веде свою діяльність на західно-українських землях, вважає вона своїм обовязком, переводити вже пляново **підготовку** цього революційного зриву **проти польського займанця.** В цій підготовці знов звертає вона свою пильну увагу на всі ці можливости, що з ними прийдеться Українському Народові стрінутися, так у випадку самостійного зриву, як теж при внутрішних потрясеннях у самій Польщі, як рівнож на випадок конфлікту Польщі з її сусідами, чи при вибуху щораз більше назріваючого світового конфлікту. У. В. О. старається на ці всі випадки мати не тільки готовий, випрацьований плян, але щобільше, перевести підготовку цілого кадру людей, що булиб здібними зразу охопити повставші маси, їх зорґанізувати й повести національну революцію до побідного кінця й це до такого, що не тільки принісби українському народові власну державу, але й створивби збройну силу, готову й здібну боронити цю державу перед ворогами.

У. В. О., що вважає себе носієм і спадкоємцем заповітів Великої Української Армії, не може й не сміє допустити до цього, щоб грядучі події заскочили український нарід непідготованим, як це мало місце в роках 1917—18.

(Брошура „У.В.О.", Прага, 1929)

Конечність европейського розвою російської держави був в очах царів не загальним і змістовним питанням культури, а чистою проблемою потуги: завжди річ ішла про мілітарну силу і зв'язану з нею силу політичну. Представники російської імперії звертали тому свою найбільшу увагу на ці ділянки і звання господарського життя, які могли розвинути воєнну техніку і заспокоїти потреби держави і війни.

В. Ішханіян — Чужинні елементи в російському народньому господарстві — Берлін 1913.

SYNOPSIS

In the editorial article **"The Clouded Horizons,"** the editor of the magazine Ivan Kedryn points to the acute state of the cold war, which instead of alleviating the tense world situation is gradually nearing mankind to the holocaust of a hot war, as evidenced by the latest conflict in Cuba. Furthermore, the author condemns the pacifist currents that prevail in a sector of the Ukrainian community, and rejects the theories that war is not in the interest of the Ukrainian people. No one today desires war, the author states, but at the same time Ukrainians should not be deluded by false hopes of a gradual evolution of the Russian Bolshevism or of the fall of the present Soviet regime as a result of an internal revolution. A revolution in Ukraine would be successful only if a similar revolt occured in Russia, which in turn would depend on the military preparedness of the civilian population and on a Soviet military defeat in war.

In the article **"Poltava in 1709 — the Turning Point in the History of Eurasia,"** M. Seleshko, a former officer of the Ukrainian Army, discusses the views of the German historian O. Heinz on the Battle of Poltava, which terminated the period of Ukrainian statehood and nullified the role of Sweden as a major world power while initiating the emergence of the Russian empire. If the Battle of Poltava had not brought defeat to the Swedish King Charles XII and to his ally, the Ukrainian Hetman Ivan Mazepa, — the entire course of world history would have been changed, as there would be no Russian empire with its aggressive and expansionist designs.

In the article **"The Autumn Anniversary,"** the editors recall with solemn reverence the most significant events of modern Ukrainian history, — events that took place in the autumn months. Among these, the proclamation of the establishment of the Western Ukrainian National Republic on November 1, 1918, in Lviv, and the subsequent unification of all Ukrainian lands into "one, independent, and sovereign" Ukrainian state by the Act of January 22, 1919, in Kiev, the capital of Ukraine, constitute by far the most significant events as regards both, the Ukrainian military movement and the Ukrainian political thought in general. The almost bloodless coup of November 1, 1918, was executed successfully and with brisk precision, but the later war with Poland resulted in the retreat of Ukrainian military units from Lviv and eventual defeat in war. On No-

vember 21, 1920, the Army of the Ukrainian National Republic ceased to exist as a regular military formation.

L. Shankowsky dedicates his article **"The Ukrainian Insurgent Army (UPA) — Summary and Conclusions"** to the 20th Anniversary of UPA, the most recent Ukrainian military force, which was engaged in an all-out guerrilla warfare during World War II against both, Nazi Germany and Soviet Russia. The author asserts that the UPA would not have come into being were it not for the Ukrainian national revolutionary movement and the war for the liberation of Ukraine in the period of 1917-1921. The author cites various sources, particularly Soviet materials, as evidence of the great significance of this Ukrainian revolutionary-guerrilla army for the development of the Ukrainian political thought, for the continuation of the armed struggle for the liberation of Ukraine, and for the new methods of warfare, which now appear to be under serious consideration of the Western military experts.

"The Formations of the Sich Riflemen (Sichovi Striltsi) in the Ukrainian Armies" is an article by the late M. Kurach, a military historian and a former Lt. Colonel of the Ukrainian Army. The author clarifies a number of misconceptions stemming from the fact that various students of Ukrainian military history have confused the Galician formation of the "Ukrainian Sich Riflemen" of 1914 with the Kiev unit of the "Sich Riflemen" of 1917. He explains that the army of the Ukrainian National Republic contained a number of "riflemen" formations which have been wrongly identified by the less scrutinizing authors with the "Ukrainian Sich Riflemen" or the "Sich Riflemen."

The article **"Sirozhupannyky"** (The Gray Tunic Corps) by P. Dubrivny, a former Ukrainian army officer, gives an interesting history of this military unit which was formed during World War I of Ukrainian soldiers in the Russian army who were interned in German and Austrian prisoner-of-war camps. The author also recalls the well-known Ukrainian political organization "Union for the Liberation of Ukraine," established by Ukrainian refugees from the Russian empire. During the hostilities the organization moved from Lviv to Vienna. One of the specific functions of the Union was the formation of Ukrainian military units from the Ukrainian prisoners of war, formerly soldiers of the Russian army. The author traces the history of the Gray Tunic Corps from the early days of their formation up to the last phase of the Ukrainian liberation war in November, 1920.

The article **"Hitler Knew Nothing about the Ukrainian Division"** presents evidence to the effect that up to March, 1945, Hitler had no kwowledge of the existence of the separate Ukrainian formation within the German army. Excerpts of the daily reports at Hitler's headquarters provide ample proof of his ignorance in military and political matters pertaining to Eastern Europe. It is a well known fact that the 1st Ukrainian Division UNA took part in the Battle of Brody in July, 1944, when several thousands of Ukrainian soldiers died in a heroic stand-off against overwhelming Soviet forces. The article illustrates the chaos and disorientation that prevailed in Hitler's headquarters during the last years of the Reich.

Stephen Kuropas, a well-known Ukrainian civic leader from Chicago, presents an interesting fragment from the history of the remnants of the Ukrainian armies which found themselves in Chechoslovakia after the war with Poland the USSR. The memoirs, titled **The Labor Companies of the Ukrainian Army in Prague**, tell of the difficulties encountered by the Ukrainian soldiers who were organized into auxiliary units of the Chechoslovakian Army. These units were later dispersed.

"Memoirs" by the actual participants of the Ukrainian war for liberation represent an additional feature of this issue. Interesting information may be found in the column **"Military Forces — Then and Now,"** as for example, "Women in the Army of Israel" and "The Defensive Conception of Switzerland."

The column **"Military Problems"** contains an article by R. Chomiak, a Canadian army reserve officer, titled "The Contribution of Canada to NATO"; an article by W. Molodetsky, titled "The Characteristic of Atomic Weapons"; and an article dealing with "Natural and Applied Sciences as a Political Factor."

"Military News" includes interesting items on military developments in the world.

"The Chronicle" contains reports on the organizational activities of the various Ukrainian veteran groups in the United States and Canada.

"Critique and Bibliography" and **"Historical Military Documents"** are also included in this issue of the Magazine.

The appeal of **"The Ukrainian Veterans Social Service,"** calling for a new fund campaign for the invalids of former Ukrainian armies is also being published in this issue.

$ 1.50

